UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

17 päivänä joulukuuta 2009 *

Asiassa T-57/01,

**Solvay SA**, kotipaikka Bryssel (Belgia), edustajinaan asianajajat L. Simont, P.-A. Foriers, G. Block, F. Louis ja A. Vallery,

kantajana,

vastaan

**Euroopan komissio**, asiamiehinään P. Oliver ja J. Currall, avustajanaan asianajaja N. Coutrelis,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii ensisijaisesti [EY] 82 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/33.133–C: kalsinoitu sooda – Solvay) 13.12.2000 tehdyn komission päätöksen

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

2003/6/EY (EYVL 2003, L 10, s. 10) kumoamista ja toissijaisesti sille määrätyn sakon kumoamista tai alentamista,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. W. H. Meij sekä tuomarit V. Vadapalas (esittelevä tuomari) ja A. Dittrich,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Pocheć,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 26.6.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

**tuomion**

## Asian tausta

1 Kantaja Solvay SA on Belgian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, joka toimii farmasian ja kemian alalla sekä muovi- ja jalostusalalla. Se tuottaa muun muassa kalsinoitua soodaa.

2 Kalsinoitua soodaa saadaan joko luonnosta troonan muodossa (luonnonsooda) tai sitä valmistetaan kemiallisesti (synteettinen sooda). Luonnonsoodaa saadaan jauhamalla, puhdistamalla ja kalsinoimalla troonaa. Synteettistä soodaa saadaan keittosuolan ja kalkkikiven reaktiosta ammoniakkisoodamenetelmällä, jonka Solvayn veljekset kehittivät vuonna 1863.

3 Kantaja teki 7.2.1978 kolmen sellaisen belgialaisen lasinvalmistajan kanssa, jotka olivat sen kolme tärkeintä perinteistä asiakasta Belgiassa, kokonaistarvetta koskevat sopimukset, joiden kesto oli viisi vuotta ja joihin sisältyi hintojen yhdenmukaistamista koskevia ehtoja.

4 Nämä sopimukset johtivat erään yhdysvaltalaisen kalsinoidun soodan tuottajan kanteen johdosta oikeudenkäyntiin Belgian tuomioistuimissa. Cour d'appel de Liège, johon Cour de cassation oli palauttanut asian, hylkäsi 20.10.1989 antamallaan tuomiolla tämän yhdysvaltalaisen tuottajan kanteen.

5 Euroopan yhteisöjen komissio aloitti samaan aikaan EY 81 artiklan mukaisen menettelyn. Se antoi 21.10.1980 päivätyllä kirjeellään kantajalle tiedoksi ne sopimuksiin sisältyvät seikat, jotka olivat sen käsityksen mukaan kyseenalaisia yhteisön kilpailuoikeus huomioon ottaen. Komissio ilmoitti erityisesti, ettei se voinut hyväksyä sentyyppisiä sopimuksia, jotka koskivat kokonaistarvetta tai prosenttiosuutta kokonaistarpeesta, mutta että se salli ostomääräsopimusten tyyppiset sopimukset, siinä määrin kuin niissä sallittiin, että asiakas saa hankkia merkittävän osan tarvitsemastaan määrästä muilta tuottajilta. Komissio vahvisti toimitussopimusten enimmäiskestoksi kaksi vuotta ja pidättyi arvioimasta kilpailulauseketta.

6 Kantaja lähetti komissiolle 16.12.1980 luonnoksen kirjeeksi, joka oli tarkoitettu sen kansallisille johdoille ja jolla pyrittiin siihen, että nämä tekevät ostomääräsopimusten tyyppiset sopimukset noudattaen tiettyjä suuntaviivoja, joita laadittaessa oli otettu huomioon komission huomautukset.

7 Komissio ilmoitti 2.2.1981 kirjeellään kantajalle, että kantajan sille 16.12.1980 lähettämään kirjeluonnokseen sisältyneet suuntaviivat noudattivat komission vaatimuksia kalsinoidun soodan toimitussopimusten muuttamisesta. Komissio esitti kuitenkin varauksia kilpailulausekkeesta eli niin sanotusta englantilaisesta lausekkeesta ja vaati muuttamaan kolmen belgialaisen lasinvalmistajan kanssa tehtyjä sopimuksia.

8 Kantaja muokkasi kirjeluonnosta komission kilpailulausekkeesta esittämien huomautusten mukaisesti ja lähetti kirjeen 19.2.1981 eri kansallisille johdoilleen kehottaen näitä muuttamaan lasiteollisuuden kanssa tekemiään ostomääräsopimuksia komission huomautusten johdosta. Kantaja ilmoitti 29.10.1981 päivätyllä kirjeellään komissiolle siitä, miten neuvottelut, joita käytiin lasiteollisuuden kanssa olemassa olevien sopimusten saattamisesta yhteisön kilpailuoikeuden vaatimusten mukaisiksi, olivat edistyneet.

9 Näissä olosuhteissa komissio päätti lopettaa EY 81 artiklan nojalla aloitetun menettelyn. Se julkaisi 5.2.1982 myös lehdistötiedotteen, jossa se totesi, että kantaja oli kalsinoidun soodan alalla muuttanut toimitussopimuksiaan saattaakseen ne yhteensoveltuviksi yhteisön kilpailuoikeuden kanssa.

10 Tämän riita-asian kohteena olevien tosiseikkojen tapahtuma-aikaan kantaja toimi kalsinoidun soodan alalla yhdeksään maahan eli Alankomaihin, Belgiaan, Espanjaan, Italiaan, Itävaltaan, Portugaliin, Ranskaan, Saksaan ja Sveitsiin sijoittautuneiden myyntiyksiköiden välityksellä. Sillä oli myös tuotantolaitoksia Belgiassa, Espanjassa, Italiassa, Itävallassa, Portugalissa, Ranskassa ja Saksassa.

11 Vuonna 1987 kantajan kokonaistuotantokapasiteetti oli noin 4 miljoonaa tonnia ja sen tuotanto Euroopassa noin 3,7 miljoonaa tonnia.

12 Komissiolle osoitetussa 2.11.1988 lähetetyssä telekopiossa, jota ei ollut päivätty eikä allekirjoitettu mutta jonka otsikkotiedot olivat kantajan, todettiin, että vuonna 1988 kalsinoidun soodan tuotantokapasiteetti koko maailmassa oli noin 37 miljoonaa tonnia ja kulutus koko maailmassa noin 31 miljoonaa tonnia.

13 Vuonna 1988 kantajan markkinaosuus oli muun muassa Alankomaissa 14,7 prosenttia, Belgiassa 82 prosenttia, Espanjassa 99,6 prosenttia, Italiassa 95 prosenttia, Itävallassa 96,9 prosenttia, Portugalissa 100 prosenttia, Ranskassa 54,9 prosenttia, Saksassa 52,5 prosenttia ja Sveitsissä 76,1 prosenttia.

14 Vuonna 1989 kalsinoidun soodan kulutus Euroopan yhteisössä oli noin 5,5 miljoonaa tonnia, jonka kauppa-arvo oli noin 900 miljoonaa ecua.

15 Kantajan lisäksi yhteisössä toimivia tuottajia olivat vuosina 1987–1989 Imperial Chemical Industries (jäljempänä ICI), Rhône-Poulenc, AKZO, Matthes & Weber sekä Chemische Fabrik Kalk (jäljempänä CFK), joka oli BASF-konserniin kuuluvan Kali & Salz -yhtiön tytäryhtiö.

16 Kantajan asiakkaina oli lasialan, kemian alan ja metallurgian alan yrityksiä. Riidanalaisten tosiseikkojen tapahtuma-aikaan kantajan suurin asiakas oli Saint-Gobain SA ja muut samaan konserniin kuuluvat yritykset (jäljempänä Saint-Gobain-konserni), eikä tämä koskenut vain kalsinoitua soodaa vaan kantajan kaikkia toimintoja. Edellä mainitulla konsernilla oli eri Länsi-Euroopan maissa tytäryhtiöitä, jotka hankkivat kalsinoitua soodaa kantajan kansallisilta johdoilta.

17 Vuonna 1988 Itä-Euroopan maista peräisin olevan tuonnin, josta kannettiin polkumyyntitulli sen tullessa yhteisöön, markkinaosuus oli Belgiassa 2,1 prosenttia, Italiassa 3 prosenttia, Itävallassa 2 prosenttia, Ranskassa 1,4 prosenttia ja Saksassa 8,1 prosenttia.

18 Myös Yhdysvalloista peräisin olevalta tuonnilta kannettiin polkumyyntitulli, vaikkakin osa tuonnista tapahtui sisäistä jalostusmenettelyä koskevien sääntöjen mukaisesti. Vuonna 1988 Yhdysvalloista tuodun soodan markkinaosuus oli Alankomaissa 3 prosenttia, Belgiassa 2,4 prosenttia ja Ranskassa 0,9 prosenttia, mutta Saksan markkinat jäivät tämän tuonnin ulkopuolelle.

19 Komissio teki 5.4.1989 päätöksen AZKOn, CFK:n, ICI:n, Matthes & Weberin, Rhône-Poulencin ja Solvayn toimitiloissa neuvoston asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdan nojalla tehtävästä tarkastuksesta (asia IV/33.133) (jäljempänä tarkastuspäätös), jossa todettiin muun muassa seuraavaa:

”Komission hankkimat tiedot osoittavat, että raskaan kalsinoidun soodan markkinat [yhteisössä] on jaettu tiukasti kansallisia rajoja noudattaen, koska kaikki tuottajat myyvät yhteisössä lähtökohtaisesti vain ’paikallisille’ markkinoilleen eli jäsenvaltioon tai jäsenvaltioihin, joissa sen omat tuotantokeskukset sijaitsevat.

Solvay, jolla on [yhteisössä] seitsemän tuotantolaitosta, on ainoa tuottaja, joka toimittaa useimpiin jäsenvaltioihin ja jolla ei ole lainkaan toimituksia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja Irlannin tasavaltaan, jotka ovat ICI:lle varattuja alueita.

ICI ei ilmeisesti toimita muualle [yhteisöön] kuin paikallisille markkinoilleen, jotka muodostuvat Yhdistyneestä kuningaskunnasta ja Irlannista, ja muut tuottajat ilmeisesti samaten rajoittavat toimituksensa perinteisille kansallisille markkinoilleen.

Komission tietojen mukaan on olemassa eri hintataulukoita kutakin jäsenvaltiota varten, mutta ostajat tekevät hankintansa vain kansalliselta tuottajalta, koska tuottajat eivät halua myydä muiden tuottajien kansallisille markkinoille.

Lisäksi jäsenvaltioissa, joissa on useita tuottajia, nämä soveltavat täysin samanlaisia hintataulukoita ja tekevät hinnankorotukset melkein samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti.

On tarpeen selvittää, johtuvatko [yhteisön] markkinoiden ilmeinen jäykkyys ja ilmeinen kilpailun puuttuminen [EY 81] artiklassa tarkoitetuista tuottajien yhteistoimintajärjestelyistä tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

On lisäksi tarpeen selvittää, kattavatko [EY 81] artiklan alaisuuteen mahdollisesti kuuluvat sopimukset kevyen kalsinoidun soodan, jota nämä kuusi tuottajaa samaten valmistavat.

Kaikki yhteistoimintajärjestelyt tai yhdenmukaistetut menettelytavat, joihin sisältyy kansallisten markkinoiden eristäminen ja/tai hintojen yhdenmukaistaminen, voivat olla [EY 81] artiklaan kohdistuvia vakavia rikkomisia, ja jo niiden luonteen perusteella voidaan aavistella, että niitä sovelletaan erittäin salaisten yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti.

Jotta komissio pystyisi saamaan tietoonsa kaikki mahdollisia sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevat tosiseikat sekä niiden osapuolten henkilöllisyyden, joita asia koskee, on tehtävä päätös, jossa yritykset velvoitetaan alistumaan asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdan nojalla tehtävään tarkastukseen – –”

20 Näiden näkökohtien johdosta tarkastuspäätöksen 1 artiklassa todetaan, että kantajan sekä sen saksalaisen ja espanjalaisen tytäryhtiön oli ”alistuttava tarkastukseen, joka koskee – – niiden mahdollista osallistumista [EY 81] artiklan vastaisiin yhteistoimintajärjestelyihin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka ovat johtaneet kansallisten markkinoiden eristämiseen ja kalsinoidun soodan hintojen yhdenmukaistamiseen, [ja] asiakkaiden kanssa tehtyjen sellaisten yksinostojärjestelyjen täytäntöönpanoa, jotka voivat rajoittaa kilpailua tai poistaa sen ja vahvistaa [yhteisön] kalsinoidun soodan markkinoiden jäykkyyttä”.

21 Komissio teki tarkastuspäätöksen perusteella tarkastuksia yhteisöön sijoittautuneiden kalsinoidun soodan tuottajien luona. Komissio takavarikoi kyseisten yritysten toimitiloista erinäisiä asiakirjoja.

22 Komissio osoitti 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204), sellaisena kuin sitä sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, 11 artiklan nojalla 21.6.1989 kantajalle ja 8.7.1989 kantajan saksalaiselle tytäryhtiölle tietojensaantipyynnöt, jotka koskivat sekä EY 81 artiklaa että EY 82 artiklaa.

23 Komissio päätti 19.2.1990 aloittaa omasta aloitteestaan menettelyn kantajaa, ICI:tä ja CFK:ta kohtaan asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan nojalla.

24 Komissio osoitti kantajalle, ICI:lle ja CFK:lle 13.3.1990 väitetiedoksiannon. Kukin näistä yhtiöistä sai vain väitetiedoksiannon sen osan tai ne osat, jotka koskivat rikkomisia sen osalta, ja niiden liitteenä oli sitä vastaan puhuva selvitysaineisto.

25 Komissio laati kaikkien väitetiedoksiannossa tarkoitettujen rikkomisten osalta vain yhden asiakirjavihon.

26 Nyt käsiteltävänä olevan asian osalta komissio katsoi Solvay-nimisessä väitetiedoksiannon IV osastossa, että kantaja oli käyttänyt väärin määräävää markkina-asemaa, joka sillä oli kalsinoidun soodan markkinoilla Manner-Euroopan länsiosassa.

27 Kantaja esitti 28.5.1990 kirjalliset huomautuksensa vastauksena komission väitteisiin.

28 Komissio teki 19.12.1990 päätöksen 91/299/ETY [EY 82] artiklan mukaisesta menettelystä (IV/33.133–C: kalsinoitu sooda – Solvay) (EYVL 1991, L 152, s. 21). Tässä päätöksessä, joka annettiin tiedoksi kantajalle 1.3.1991 päivätyllä kirjeellä, komissio totesi, että ”[kantaja oli] rikkonut [EY 82] artiklaa noin vuodesta 1983 tähän päivään saakka toiminnalla, jonka tarkoituksena oli poistaa kilpailu tai rajoittaa sitä huomattavasti ja joka muodostui seuraavista toimenpiteistä: – – sellaisten sopimusten tekeminen asiakkaiden kanssa, joiden mukaan asiakkaiden on ostettava koko soodatarpeensa tai erittäin suuri osa siitä [kantajalta] ja joiden kestoa ei ole määritelty tai se on kohtuuttoman pitkä; – – sopimuksessa määrätyn asiakkaan perusostomäärän ylittäviin lisäostomääriin liittyvien huomattavien alennusten ja muiden taloudellisten houkuttimien myöntäminen sen varmistamiseksi, että asiakkaat ostavat koko tai lähes koko tarpeensa [kantajalta, ja] alennusten myöntäminen ainoastaan sillä edellytyksellä, että asiakas suostuu ostamaan koko tarpeensa [kantajalta]”.

29 Päätöksen 91/299 3 artiklan mukaan ”[kantajalle] määrätään todetusta – – rikkomisesta 20 miljoonan ecun sakko”.

30 Komissio teki samana päivänä myös päätöksen 91/297/ETY [EY 81] artiklan mukaisesta menettelystä (IV/33.133–A: kalsinoitu sooda – Solvay, ICI) (EYVL 1991, L 152, s. 1), jossa se totesi, että ”[kantaja] ja ICI [olivat] rikkoneet [EY 81] artiklaa osallistumalla 1.1.1973 alkaen vähintään tämän menettelyn aloittamiseen saakka yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka perusteella ne rajoittivat yhteisössä harjoittamaansa soodanmyyntiä niin, että ne myivät vain omille sisämarkkinoilleen eli [kantaja] Manner-Euroopan länsiosaan ja ICI Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja Irlantiin”. Kantajalle ja ICI:lle määrättiin kummallekin 7 miljoonan ecun sakko.

31 Edelleen komissio teki samana päivänä päätöksen 91/298/ETY [EY 81] artiklan mukaisesta menettelystä (IV/33.133–B: kalsinoitu sooda – Solvay, CFK) (EYVL 1991, L 152, s. 16), jossa se totesi, että ”[kantaja] ja CFK [olivat] rikkoneet [EY 81] artiklaa osallistumalla noin vuodesta 1987 tähän päivään saakka markkinoiden jakamista koskevaan sopimukseen, jonka perusteella [kantaja] takasi CFK:lle Saksassa kalsinoidun soodan vuotuisen vähimmäismyyntimäärän, joka laskettiin CFK:n vuonna 1986 saavuttaman myyntimäärän perusteella, ja hyvitti CFK:lle mahdollisen vajauksen ostamalta siltä vähimmäismäärästä puuttuvat määrät”. Kantajalle määrättiin 3 miljoonan ecun sakko ja CFK:lle miljoonan ecun sakko.

32 Komissio teki samana päivänä lisäksi päätöksen 91/300/ETY [EY 82] artiklan mukaisesta menettelystä (IV/33.133–D: kalsinoitu sooda – ICI) (EYVL 1991, L 152, s. 40), jossa se totesi, että ”ICI [oli] rikkonut [EY 82] artiklaa noin vuodesta 1983 tähän päivään saakka toiminnalla, jonka tarkoituksena oli poistaa kilpailu tai rajoittaa sitä huomattavasti ja joka muodostui seuraavista toimenpiteistä: – – lisäostomääriin liittyvien huomattavien alennusten ja muiden taloudellisten houkuttimien myöntäminen sen varmistamiseksi, että asiakas ostaa koko tai lähes koko tarpeensa ICI:ltä; – – sen varmistaminen, että asiakkaat suostuvat ostamaan koko tarpeensa tai melkein koko tarpeensa ICI:ltä tai rajoittamaan ostonsa sen kilpailijoilta määrättyyn määrään[, ja] ainakin yhdessä tapauksessa alennusten ja muiden taloudellisten etujen myöntäminen

ainoastaan sillä edellytyksellä, että asiakas suostuu ostamaan koko tarpeensa ICI:ltä”. ICI:lle määrättiin 10 miljoonan ecun sakko.

33 Kantaja nosti 2.5.1991 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteen, jossa se vaati päätöksen 91/299 kumoamista. Kantaja nosti samana päivänä kumoamiskanteen myös päätöksistä 91/297 ja 91/298. ICI nosti 14.5.1991 kumoamiskanteen päätöksistä 91/297 ja 91/300.

34 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi asiassa T-32/91, Solvay vastaan komissio, 29.6.1995 antamallaan tuomiolla (Kok., s. II-1825; jäljempänä Solvay III -tapaus) päätöksen 91/299, koska päätös oli saatettu todistusvoimaiseksi sen tiedoksiantamisen jälkeen, mikä merkitsi EY 230 artiklassa tarkoitettua olennaisen menettelymääräyksen rikkomista.

35 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi samana päivänä myös päätöksen 91/298 kantajaa koskevilta osin (asia T-31/91, Solvay v. komissio, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa, jäljempänä Solvay II -tapaus) ja päätöksen 91/300 (asia T-37/91, ICI v. komissio, Kok., s. II-1901, jäljempänä ICI II -tapaus) sen vuoksi, että riitautetut päätökset oli saatettu todistusvoimaisiksi virheellisesti. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi päätöksen 91/297 (asia T-30/91, Solvay v. komissio, Kok., s. II-1775, jäljempänä Solvay I -tapaus ja asia T-36/91, ICI v. komissio, Kok., s. II-1847, jäljempänä ICI I -tapaus) näiden kahden asian kantajia koskevilta osin sen vuoksi, että oikeutta tutustua asiakirjavihkoon oli loukattu.

36 Komissio haki yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 30.8.1995 jättämillään valituskirjelmillä muutosta edellä 35 kohdassa mainitussa Solvay II -tapauksessa annettuun tuomioon, edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annettuun tuomioon ja edellä 35 kohdassa mainitussa ICI II -tapauksessa annettuun tuomioon.

37 Asiassa C-286/95 P, komissio vastaan ICI (Kok., s. I-2341) ja yhdistetyissä asioissa C-287/95 P ja C-288/95 P, komissio vastaan Solvay (Kok., s. I-2391) 6.4.2000 antamillaan tuomioilla yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi edellä 35 kohdassa mainitussa

ICI II -tapauksessa, edellä 35 kohdassa mainitussa Solvay II -tapauksessa ja edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annetuista tuomioista tehdyt valitukset.

38 Eräs tietotoimisto julkaisi 12.12.2000 lehdistötiedotteen, jossa todettiin seuraavaa:

”Euroopan yhteisöjen komissio määrää kemian alan yhtiöille Solvay SA:lle ja Imperial Chemical Industries plc:lle – – keskiviikkona sakon sen johdosta, että nämä ovat rikkoneet Euroopan unionin kilpailuoikeutta, tiedottaja kertoi tänä tiistaina.

Sakot kalsinoidun soodan markkinoilla väitetysti harjoitetusta määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä määrättiin alun perin jo kymmenen vuotta sitten, mutta Euroopan yhteisöjen tuomioistuin kumosi ne menettelyllisistä syistä.

Komissio tekee keskiviikkona saman päätöksen uudelleen mutta oikeassa muodossa, tiedottaja ilmoitti.

Yhtiöt eivät ole missään vaiheessa riitauttaneet päätöksen asiasisältöä. Sama päätös tehdään uudelleen, tiedottaja sanoi.”

39 Komissio teki 13.12.2000 päätöksen 2003/6/EY [EY] 82 artiklan mukaisesta menettelystä (COMP/33.133–C: kalsinoitu sooda – Solvay) (EYVL 2003, L 10, s. 10; jäljempänä riidanalainen päätös).

40 Komissio teki samana päivänä myös päätöksen 2003/5/EY [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä (COMP/33.133–B: kalsinoitu sooda – Solvay, CFK) (EYVL 2003, L 10, s. 1) ja päätöksen 2003/7/EY [EY] 82 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/33.133–D: kalsinoitu sooda – ICI) (EYVL 2003, L 10, s. 33).

41 Riidanalaisen päätöksen päätösosassa todetaan seuraavaa:

”1 artikla

Solvay – – on rikkonut [EY 82] artiklaa – – noin vuodesta 1983 vuoden 1990 loppuun toiminnalla, jonka tarkoituksena oli poistaa kilpailu tai rajoittaa sitä huomattavasti ja joka muodostui seuraavista toimenpiteistä:

a) sellaisten sopimusten tekeminen asiakkaiden kanssa, joiden mukaan asiakkaiden on ostettava koko soodatarpeensa tai erittäin suuri osa siitä Solvaylta ja joiden kestoa ei ole määritelty tai se on kohtuuttoman pitkä;

b) sopimuksessa määrätyn asiakkaan perusostomäärän ylittäviin lisäostomääriin liittyvien huomattavien alennusten ja muiden taloudellisten houkuttimien myöntäminen sen varmistamiseksi, että asiakkaat ostavat koko tai lähes koko tarpeensa Solvaylta;

c) alennusten myöntäminen ainoastaan sillä edellytyksellä, että asiakas suostuu ostamaan koko tai lähes koko tarpeensa Solvaylta.

2 artikla

Solvaylle määrätään 1 artiklan b ja c alakohdassa tarkoitetusta rikkomisesta 20 miljoonan euron sakko.

– –”

42 Riidanalaisen päätöksen sanamuoto on käytännössä sama kuin päätöksen 91/299. Komissio on tehnyt päätökseen ainoastaan muutamia toimituksellisia muutoksia ja lisännyt siihen uuden osan, jonka otsikko on Menettelyt yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa.

43 Komissio on tässä riidanalaisen päätöksen uudessa osassa viitannut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio, 20.4.1999 antamaan tuomioon (Kok., s. II-931; jäljempänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen PVC II -tapauksessa antama tuomio) ja katsonut, että sillä oli ”oikeus tehdä uudelleen päätös, joka [oli] kumottu puhtaasti menettelyvirheen takia[,] – – ilman uutta hallinnollista menettelyä” ja että sillä ei ollut ”velvollisuutta järjestää uutta suullista kuulemista, jos uusi päätös ei sisäl[tänyt] alkuperäisessä päätöksessä esitettyjen vastaväitteiden lisäksi uusia vastaväitteitä” (199 perustelukappale).

44 Komissio on riidanalaisessa päätöksessä täsmentänyt myös, että vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanosta 26.11.1974 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1) 3 artiklan perusteella vanhentumisaikaa oli pidennettävä ajalla, jonka päätöstä 91/299 koskeva oikeudenkäynti oli vireillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa (204 ja 205 perustelukappale). Asian olosuhteet huomioon ottaen komissio katsoi siten, että sillä oli syyskuuhun 2004 saakka aikaa

tehdä uusi päätös (207 perustelukappale). Se totesi lisäksi, ettei puolustautumisoikeuksia loukattu, jos uusi päätös tehtiin kohtuullisessa ajassa (199 perustelukappale).

45 Varsinaisen rikkomisen osalta komissio on täsmentänyt riidanalaisessa päätöksessä, että tuotemarkkinat ja maantieteelliset markkinat, joilla kantajan taloudellista voimaa oli arvioitava, olivat kalsinoidun soodan yhteisön markkinat, lukuun ottamatta Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia (136 perustelukappale).

46 Arvioidakseen kantajan markkinavoimaa käsiteltävänä olevassa asiassa komissio on ottanut huomioon merkitykselliset taloudelliset todisteet ja päätellyt riidanalaisessa päätöksessä, että kantajalla oli koko tarkasteluajan ollut EY 82 artiklassa tarkoitettu määräävä asema (137–148 perustelukappale).

47 Määräävän markkina-aseman väärinkäytön osalta komissio on todennut riidanalaisessa päätöksessä, että kantaja oli ”sitonut” asiakkaansa useilla keinoilla, joilla kaikilla oli sama kilpailua ehkäisevä tarkoitus (150 perustelukappale). Komissio on tältä osin todennut seuraavaa:

– kantaja oli vuodesta 1982 soveltanut progressiivisten alennusten järjestelmää, jonka tarkoituksena oli erityisesti varmistaa asiakasuskollisuus ja estää tai rajoittaa kilpailua (151–160 perustelukappale)

– kantaja oli tehnyt Saint-Gobainin kanssa salaisen pöytäkirjan, jonka tarkoituksena oli vahvistaa kantajan asema Saint-Gobainin yksinomaisena tai lähes yksinomaisena toimittajana Länsi-Euroopassa Ranskaa lukuun ottamatta. Sen, että Saint-Gobainille maksettiin 1,5 prosentin ”konsernialennus” kaikista sen ostoista

Euroopassa, edellytyksenä oli siten, että Saint-Gobain antaa jatkossakin kantajalle etusijan toimittajanaan (161–165 perustelukappale)

– kantaja oli tehnyt eräiden asiakkaidensa kanssa nimenomaisia ja tosiasiallisia yksinoikeudellisia sopimuksia (166–176 perustelukappale)

– erimuotoiset kilpailulausekkeet ja vastaavat järjestelyt vahvistivat asiakkaan sitomista kantajaan, rajoittivat asiakkaan mahdollisuuksia vaihtaa toimittajaa ja tekivät kilpailijoille vaikeammaksi saada kantajan vakiintuneita asiakkaita asiakkaikseen (177–180 perustelukappale)

– kantajan soveltama alennusjärjestelmä sai aikaan syrjiviä menettelytapoja (181–185 perustelukappale).

48 Riidanalaisen päätöksen mukaan ”[kantajan] soveltamat uskollisuusalennukset ja muut houkuttimet, joilla pyrittiin saamaan yksinoikeus toimituksiin, vaikuttivat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vahvistamalla asiakkaiden ja määräävässä asemassa olevan toimittajan välisiä yhteyksiä” ja ”[kantaja] käytti asiakkaiden sitomiseksi eri keinoja, jotka johtivat kalsinoidun soodan markkinoiden rakenteellisen jäykkyyden vahvistumiseen ja markkinoiden jakautumiseen kansallisiin markkinoihin, ja sen vuoksi ne haittasivat tai uhkasivat haitata jäsenvaltioiden välisten yhtenäismarkkinoiden saavuttamista” (187 perustelukappale).

49 Komissio on riidanalaisessa päätöksessä täsmentänyt, että rikkomiset olivat erittäin vakavia, koska kantaja oli kalsinoidun soodan suurin tuottaja yhteisössä ja koska kyseisten rikkomisten avulla se oli pystynyt vakiinnuttamaan määräävän markkina-asemansa estämällä tehokkaan kilpailun suuressa osassa yhteismarkkinoita (191 perustelukappale).

50 Komissio on lisäksi todennut riidanalaisessa päätöksessä, että rikkomiset olivat alkaneet suunnilleen vuonna 1983 – eli hyvin pian komission kanssa käytyjen neuvottelujen ja menettelyn lopettamisen jälkeen – ja jatkuneet vähintään vuoden 1990 loppuun (195 perustelukappale).

51 Komissio julkaisi 13.12.2000 myös lehdistötiedotteen, jossa todettiin, että se tekee päätökset, joissa kantajalle ja ICI:lle määrätään samanlaiset sakot kuin näille oli alun perin määrätty kalsinoitua soodaa koskevassa asiassa.

**Oikeudenkäyntimenettely**

52 Kantaja on nostanut tämän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 12.3.2001 toimittamallaan kannekirjelmällä.

53 Kantaja on kanteessaan vaatinut, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on määrättävä komissio esittämään kaikki asiakirjat, joista sen asiakirjavihko muodostuu, jotta voitaisiin tutkia, olisiko se, että kantaja olisi saanut tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana, voinut vaikuttaa kantajan puolustautumisoikeuksien käyttöön.

54 Asia osoitettiin 8.5.2001 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen neljännelle jaostolle ja asiaan nimettiin esittelevä tuomari.

55 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen annettua siihen suostumuksensa kantaja esitti 6.12.2002 ja komissio 23.12.2002 huomautuksensa niistä päätelmistä, joita yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym.

vastaan komissio, 15.10.2002 antamasta tuomiosta (Kok., s. I-8375; jäljempänä yhteisöjen tuomioistuimen PVC II -tapauksessa antama tuomio) oli tehtävä nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

56 Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin 1.10.2003 lukien, esittelevä tuomari määrättiin ensimmäiseen jaostoon, jonka käsiteltäväksi esillä oleva asia näin ollen siirrettiin 8.10.2003.

57 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti 19.12.2003 komissiota esittämään väitetiedoksiannon, sen liitteet sekä yksityiskohtaisen luettelon kaikista asiakirjoista, joista asiakirjavihko muodostuu. Tässä luettelossa oli oltava lyhyt maininta, jonka perusteella on mahdollista yksilöidä kunkin asiakirjan laatija, luonne ja sisältö. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti komissiota ilmoittamaan sille, mihin näistä asiakirjoista kantaja oli saanut tutustua hallinnollisen menettelyn aikana.

58 Komissio esitti 13.2.2004 väitetiedoksiannon ja sen liitteet sekä pyydetyn luettelon. Se pyysi lisäaikaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen viimeiseen pyyntöön vastaamista varten.

59 Komissio täsmensi 10.3.2004 päivätyssä kirjeessään, että kantaja oli hallinnollisen menettelyn aikana saanut tutustua väitetiedoksiantoa tukeviin asiakirjoihin, jotka olivat olleet sen liitteinä. Komissio viittasi lisäksi 65 ”alavihkoon”, joista asiakirjavihko muodostui ja joista 22 ”alavihkoa” oli peräisin kantajan tai jonkin sen tytäryhtiön toimipaikasta (”alavihot” 2–14, 24–27, 50–52 ja 62–65 sekä osa ”alavihosta” 61). Komission mukaan vuonna 1990 noudatettu menettely vastasi tuolloista oikeuskäytäntöä asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden osalta. Komissio lisäsi, että kun tutkinta-aineisto luettiin uudelleen, mikään ei tässä vaiheessa viitannut siihen, että hallinnollisessa menettelyssä olisi loukattu puolustautumisoikeuksia, vaikka tutkinta-aineistoa tarkasteltaessa olisi otettu huomioon asiakirjavihkoon tutustumista koskevaan oikeuteen liittyvä myöhempi oikeuskäytäntö.

60 Komissio lähetti 21.6.2004 päivätyllä kirjeellään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamolle hallintomenettelyn asiakirjavihon muodostavien asiakirjojen tarkistetun luettelon, joka oli täydellisempi kuin 13.2.2004 toimitettu. Tässä tarkistetussa luettelossa viitattiin aiemman luettelon tavoin 65 ”alavihkoon”. Siinä lueteltiin myös eräitä asiakirjoja, jotka olivat suurimmaksi osaksi peräisin Oberland Glas -yhtiöltä.

61 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti 21.7.2004 päivätyllä kirjeellään kantajaa ilmoittamaan ne tarkistetussa luettelossa mainitut asiakirjat, joita sille ei ollut annettu tiedoksi hallinnollisessa menettelyssä ja jotka sen käsityksen mukaan saattoivat sisältää seikkoja, jotka olisivat voineet hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta.

62 Kantaja korosti 29.9.2004 päivätyssä kirjeessään, että tarkistettu luettelo oli puutteellinen ja epätarkka. Lisäksi se ilmoitti tässä tarkistetussa luettelossa luetelluista asiakirjoista ne, jotka sen käsityksen mukaan olivat hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta ja joihin se halusi tutustua. Kantajan mukaan se olisi näiden asiakirjojen avulla mahdollisesti pystynyt kehittelemään perustelujaan ja väitteitään, siltä osin kuin kysymys oli merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden määrittelemisestä, määräävän markkina-aseman puuttumisesta ja siitä, ettei määräävää markkina-asemaa ollut käytetty väärin.

63 Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin 13.9.2004 lukien, esittelevä tuomari määrättiin neljänteen jaostoon, sellaisena kuin tämä oli uudessa kokoonpanossaan, ja esillä oleva asia siirrettiin näin ollen tämän jaoston käsiteltäväksi 7.10.2004.

64 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti 17.12.2004 komissiota toimittamaan kirjaamoon asiakirjavihkoon sisältyvät, kantajan 29.9.2004 päivätyssä kirjeessään mainitsemat asiakirjat luottamuksellisena versiona ja versiona, joka ei sisällä luottamuksellisia tietoja.

65 Komissio toimitti 28.1.2005 päivätyllä kirjeellään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon pyydettyjen asiakirjavihkoon sisältyvien asiakirjojen luottamuksellisen version. Se pyysi lisäaikaa sellaisen version esittämiseen, josta luottamukselliset tiedot on poistettu, koska asianomaisia yrityksiä oli kuultava siitä, millainen intressi niillä oli luottamuksellisuuden säilyttämisen osalta. Komissio totesi myös seuraavaa:

”[v]aikka luettelo [sisältää] kaikki komission tähän mennessä haltuunsa saamat asiakirjavihot, siinä ei mainita kaikkia niitä asiakirjavihkoja, jotka ilmoitettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle ensimmäisessä kalsinoitua soodaa koskeneessa asiassa. Niitä muutamaa asiakirjavihkoa, jotka puuttuvat, ei ole pitkistä etsinnöistä huolimatta löydetty.”

66 Todettuaan 15.3.2005 päivätyssä kirjeessään, että asianomaiset yritykset eivät vaatineet luottamuksellista käsittelyä, komissio esitti seuraavat huomautukset:

”Kateisiin jääneiden asiakirjavihkojen osalta komissio pahoittelee, ettei se pysty antamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin täysin luotettavaa vastausta.

Hallintomenettelyn asiakirjavihko ([eli] asiakirjavihko, joka kattaa menettelyn tutkinnan aloittamisesta väitetiedoksiannon lähettämiseen), joka komissiolla on tällä hetkellä hallussaan, sisältää 65 numeroitua kansiota, jotka kattavat syyskuuhun 1989 päättyvän ajan, [sekä] asiakirjavihon, jonka numero on 71 ja joka sisältää väitetiedoksiannon liitteineen, samoin [kuin] numeroimattoman kansion, jonka nimi on Oberland Glas. Näin ollen on todennäköistä, että viisi kansiota on kateissa.

Siltä osin kuin on kysymys kateissa olevien kansioiden sisällöstä, komissio pahoittelee, että on mahdotonta laatia täydellistä luetteloa kadonneista asiakirjoista, koska myöskään näiden kansioiden sisällysluetteloita ei voida löytää. Tämän jälkeen on todettava, että on täysi syy uskoa, että ainakin eräät niistä sisälsivät asetuksen N:o 17

11 artiklan mukaista kirjeenvaihtoa, mikä vastaa selvitystä, jonka komissio esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle hallintomenettelyn asiakirjavihon osalta vuonna 1990. On esimerkiksi todennäköistä, että – – ICI:n vastaus komission 19.6.1989 esittämään tietojensaantipyyntöön on kadonneiden asiakirjavihkojen joukossa, sillä tämä ICI:lle esitetty pyyntö on edelleen komission hallussa olevassa hallintomenettelyn asiakirjavihossa, mutta vastaus ei ole.”

67 Kantaja tutustui 14.4.2005 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamossa asiakirjoihin, jotka se oli maininnut 29.9.2004 päivätyssä kirjeessään.

68 Kantaja esitti 15.7.2005 huomautuksensa siitä, oliko asiakirjoista, joihin se oli tutustunut, hyötyä sen puolustuksen kannalta. Komissio vastasi kantajan huomautuksiin 18.11.2005.

69 Alun perin nimetyn esittelevän tuomarin toimikauden päätyttyä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti nimesi 22.6.2006 tekemällään päätöksellä uuden esittelevän tuomarin.

70 Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin 25.9.2007 lukien, esittelevä tuomari määrättiin kuudenteen jaostoon, jonka käsiteltäväksi esillä oleva asia näin ollen siirrettiin 5.10.2007.

71 Koska tuomari Tchipev oli estynyt osallistumasta asian käsittelyyn, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti nimesi 12.2.2008 työjärjestyksen 32 artiklan 3 kohdan mukaisesti tuomari Dittrichin täydentämään jaoston kokoonpanoa.

72 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (kuudes jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja esitti työjärjestyksen 64 artiklan mukaisina prosessinjohtotoimina 5.5.2008 kirjallisia kysymyksiä kantajalle ja komissiolle. Asianosaiset vastasivat niihin asetetussa määräajassa.

73 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 26.6.2008 pidetyssä istunnossa.

**Asianosaisten vaatimukset**

74 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– ensisijaisesti toteaa, että menettelyt ovat rauenneet ajan kulumisen vuoksi, ja joka tapauksessa kumoaa riidanalaisen päätöksen

– toissijaisesti toteaa, että komission toimivalta määrätä sakkoja oli vanhentunut, ja joka tapauksessa kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan, siltä osin kuin siinä määrätään kantajalle 20 miljoonan euron sakko

– tai ainakin toteaa, ettei kantajalle ole syytä määrätä sakkoa, taikka vähintäänkin alentaa sakkoa huomattavasti

– asian selvittämistoimena määrää komission esittämään kaikki riidanalaisen päätöksen tekemistä koskevat sisäiset asiakirjat ja erityisesti pöytäkirjan kaikista sellaisista komission jäsenten kollegion kokouksista, joissa on keskusteltu riidanalaisesta päätöksestä

– määrää komission esittämään kaikki asiakirjat, joista sen asiakirjavihko muodostuu asiassa COM/33.133

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

75 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– hylkää kanteen perusteettomana

– velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

**Oikeudellinen arviointi**

76 Kantajan vaatimuksilla pyritään ensisijaisesti siihen, että riidanalainen päätös kumottaisiin, ja toissijaisesti siihen, että kantajalle tässä päätöksessä määrätty sakko kumottaisiin tai sitä alennettaisiin.

1. *Riidanalaisen päätöksen kumoamista koskevat vaatimukset*

77 Kantaja esittää varsinaisesti kuusi kanneperustetta, joilla tähdätään riidanalaisen päätöksen kumoamiseen. Ne koskevat ensinnäkin ajan kulumista, toiseksi olennaisten menettelymääräysten rikkomista, kolmanneksi komission käyttämää virheellistä maantieteellisten markkinoiden määritelmää, neljänneksi määräävän markkina-aseman puuttumista, viidenneksi sitä, ettei määräävää markkina-asemaa ole käytetty väärin, ja kuudenneksi asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden loukkaamista.

*Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee ajan kulumista*

78 Ensimmäisessä kanneperusteessa on kaksi osaa, joista ensimmäinen koskee asetuksessa N:o 2988/74 säädettyjen vanhentumista koskevien sääntöjen virheellistä soveltamista ja toinen käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevan periaatteen loukkaamista.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee vanhentumista koskevien sääntöjen virheellistä soveltamista

– Asianosaisten lausumat

79 Kantaja väittää, että vanhentumista koskevien sääntöjen noudattamisen osalta komission päättely on ristiriidassa asetuksen N:o 2988/74 sanamuodon ja tarkoituksen kanssa.

80 Kantajan mukaan komission 30.8.1995 tekemä valitus, jolla ei unionin tuomioistuimen perussäännön 60 artiklan mukaan ole lykkäävää vaikutusta, ei koskenut päätöstä 91/299, jonka olemassaolo oli lakannut taannehtivasti, vaan edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annettua tuomiota, jolla kyseinen päätös kumottiin. Unionin tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan mukaan muutoksenhakumenettelyn kohteena ovat nimittäin vain oikeuskysymykset, ja unionin tuomioistuin ottaa laillisuusvalvontaa harjoittaessaan huomioon unionin yleisen tuomioistuimen yksinomaisen toimivallan tosiseikkojen arvioinnin osalta.

81 Kantaja toteaa, että vaikka asetuksen N:o 2988/74 3 artiklassa käytettyä ilmaisua ”oikeudenkäynti[, joka] on vireillä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa”, on tällä hetkellä tulkittava niin, että se kattaa unionin yleisen tuomioistuimen, kaksiasteisen tuomioistuinjärjestelmän käyttöönotto ei saa merkitä, että aikaa, joksi vanhentuminen pysähtyy, laajennetaan niin, että se kattaa oikeudenkäynnin, joka ei kohdistu riidanalaiseen päätökseen. Lisäksi se, että asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan väitetään merkitsevän, että vanhentuminen pysähtyy muutoksenhakumenettelyn ajaksi, tarkoittaa kantajan mukaan sitä, että päätökselle, joka on kumottu ab initio, annetaan vaikutus, mitä ei ole aikaisemmin tehty jäsenvaltioiden yhteisessä käytännössä.

82 Kantaja huomauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antaman tuomion 1098 kohtaan viitaten, että asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan tarkoituksena on, että vanhentuminen pysähtyy siksi ajaksi, kun komissio ei voi puuttua asiaan siitä riippumattomasta objektiivisesta syystä, joka liittyy juuri siihen, että asia on kanteen nostamisen johdosta vireillä. Kantajan mukaan nyt esillä olevassa asiassa komissio saattoi katsoa olevansa estynyt toimimasta, niin kauan kuin asia oli kanteen johdosta vireillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion antamisesta lähtien komissio sitä vastoin oli vapaa tekemään uuden päätöksen, jollei käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevan periaatteen noudattamisesta muuta johtunut. Kantajan mukaan komissio oli valituksen tehdessään siten ottanut riskin, että sen menettely vanhentuu, vaikka se oli tiennyt asiassa C-137/92 P, komissio vastaan BASF ym., 15.6.1994 annetusta tuomiosta (Kok., s. I-2555, Kok. Ep. XV, s. I-239), jossa oli lausuttu komission jäsenten kollegion hyväksymien säädösten ja päätösten todistusvoimaiseksi saattamisen laiminlyömisestä. Sitä, ettei komissio ryhtynyt toimenpiteisiin sinä aikana, kun sen valitus oli vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa, ei näin ollen voida perustella millään objektiivisella syyllä.

83 Kantaja toteaa, että vanhentumisaikaa pidentävänä tekijänä olisi tämän vuoksi pitänyt ottaa huomioon ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin kesto. Vanhentumisaika oli siten päättynyt 27.1.2000 eli paljon ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

84 Kantaja huomauttaa myös, ettei tämä tulkinta ole ristiriidassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antaman tuomion kanssa. Tähän tuomioon johtaneessa tapauksessa komission uusi päätös oli nimittäin tehty ajassa, joka alitti viiden vuoden määräajan, jota oli pidennetty vain ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytyä oikeudenkäyntiä koskevalla ”vanhentumisen pysähtymisajalla”. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamassa tuomiossa ei siten tutkittu sitä, onko valituksella asetuksen N:o 2988/74 3 artiklassa tarkoitettu vanhentumisen pysäyttävä vaikutus.

85 Kantaja on vastauksessaan todennut lisäksi, että komission puoltama kanta merkitsee, että edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annetulla tuomiolla ei ollut mitään vaikutuksia, niin kauan kuin yhteisöjen tuomioistuin ei ollut vahvistanut sitä, ja tällä loukataan kyseisen tuomion oikeusvoimaa. Lisäksi asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan laaja tulkinta, joka kattaa tilanteet, joissa komissio ei ole estynyt toimimasta, on kantajan mukaan oikeusvarmuuden periaatteen vastainen.

86 Lopuksi kantaja toteaa yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antaman tuomion johdosta esittämissään huomautuksissa, ettei sen enempää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella kuin yhteisöjen tuomioistuimella voinut olla tähän tuomioon johtaneessa tapauksessa aikomusta ratkaista kysymystä siitä, pysäyttääkö komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kumoamistuomiosta tekemä valitus vanhentumisen muutoksenhakumenettelyn ajaksi.

87 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

88 Aluksi on korostettava, että asetuksella N:o 2988/74 on otettu käyttöön täydellinen sääntely, joka kattaa yksityiskohtaisesti määräajat, joissa komissio voi oikeusvarmuuden perustavanlaatuista vaatimusta sivuuttamatta määrätä sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen mukaisten menettelyjen kohteina oleville yrityksille (asia T-213/00,

CMA CGM ym. v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok., s. II-913, 324 kohta ja asia T-410/03, Hoechst v. komissio, tuomio 18.6.2008, Kok., s. II-881, 223 kohta).

89 Asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan ja 2 kohdan sekä 2 artiklan 3 kohdan mukaan menettelyyn sovellettava vanhentumisaika päättyy näin ollen, kun komissio ei ole määrännyt sakkoa tai seuraamusta viiden vuoden kuluessa vanhentumisajan alkamisajankohdasta, jollei tällä välin ole toteutettu vanhentumisen keskeyttävää tointa, tai viimeistään kymmenen vuoden kuluttua tästä alkamisajankohdasta, jos vanhentumisen keskeyttäviä toimia on toteutettu. Kyseisen asetuksen 2 artiklan 3 kohdan mukaan näin määritelty vanhentumisaika kuitenkin pitenee ajalla, joksi vanhentuminen pysähtyy saman asetuksen 3 artiklan mukaan (yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 140 kohta).

90 Asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan mukaan menettelyyn sovellettava vanhentumisaika pysähtyy ajaksi, jonka komission päätöstä koskeva oikeudenkäynti on vireillä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.

91 Nyt esillä olevassa asiassa riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että komissio on tässä tapauksessa soveltanut vanhentumista koskevia sääntöjä seuraavasti.

92 Komissio on ensinnäkin katsonut, että jatkettujen tai uusittujen rikkomisten osalta vanhentumisaika oli alkanut kulua vuoden 1990 lopusta. Se on todennut myös, että vaikka oletettaisiin, että rikkominen oli päättynyt 31.12.1990 ja että päätöksen 91/299 tekeminen ja tiedoksiantaminen eivät olleet keskeyttäneet vanhentumisajan kulumista, komissiolla oli ollut vähintään vuoden 1995 loppuun saakka aikaa päätöksen tekemiseen (203 perustelukappale).

93 Komissio on seuraavaksi katsonut, että vanhentumisaikaa oli pidennettävä ajalla, jonka päätöstä koskeva oikeudenkäynti oli vireillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa (204 perustelukappale). Koska nyt esillä olevassa asiassa kanne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa oli nostettu 2.5.1991, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli antanut tuomion 29.6.1995, koska valitus yhteisöjen tuomioistuimeen oli tehty 30.8.1995 ja koska yhteisöjen tuomioistuin oli antanut tuomion 6.4.2000, vanhentumisaika oli pysähtynyt vähintään kahdeksaksi vuodeksi, yhdeksäksi kuukaudeksi ja neljäksi päiväksi (206 perustelukappale). Komissio on tämän vuoksi katsonut, että sillä oli syyskuuhun 2004 saakka aikaa uuden päätöksen tekemiseen (207 perustelukappale).

94 Tästä ilmenee, että komission mukaan 13.12.2000 tehty riidanalainen päätös on tehty ennen vanhentumisajan päättymistä.

95 Tällainen päättely on nyt esillä olevaan asiaan sovellettavien vanhentumista koskevien sääntöjen mukainen.

96 On nimittäin ensinnäkin todettava, että rikkomiset, joista kantajaa moitittiin, päättyivät, kun päätös 91/299 tehtiin 19.12.1990. Vanhentumisaika alkoi näin ollen kulua tästä päivästä.

97 Seuraavaksi on todettava, kuten asianosaiset ovat perustellusti tähdentäneet, että asetuksen N:o 2988/74 3 artiklassa oleva viittaus ”oikeudenkäynti[in, joka] on vireillä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa”, on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustamisen jälkeen ymmärrettävä niin, että sillä tarkoitetaan ensisijaisesti tässä tuomioistuimessa vireillä olevaa oikeudenkäyntiä, koska kanteet, jotka koskevat kilpailuoikeuden alalla määrättäviä seuraamuksia tai sakkoja, kuuluvat sen toimivaltaan. Vanhentuminen oli näin ollen pysähtynyt koko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin ajaksi.

98 Lopuksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antaman tuomion 157 kohdasta ilmenee, että asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan perusteella vanhentumisaika pysähtyy ajaksi, jonka kyseessä olevaa päätöstä koskeva oikeudenkäynti on vireillä ”ensimmäisen oikeusasteen tuomioistui-

messa ja yhteisöjen tuomioistuimessa". Nyt esillä olevassa asiassa vanhentuminen oli siten pysähtynyt myös koko yhteisöjen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin ajaksi, ilman että olisi tarpeen lausua ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion julistamispäivän ja sen päivän välisestä ajasta, jona asia saatettiin yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

99 Koska vanhentuminen oli tällä tavoin pysähtynyt, nyt esillä olevassa asiassa ei ole kulunut yhtään yli viiden vuoden ajanjaksoa, sen jälkeen kun kyseessä olevat rikkomiset päättyivät tai vanhentuminen on jostain syystä keskeytynyt.

100 Riidanalainen päätös on näin ollen tehty asetuksessa N:o 2988/74 säädettyjen vanhentumista koskevien sääntöjen mukaisesti.

101 Mikään kantajan esittämistä väitteistä ei ole omiaan saattamaan tätä käsitystä kyseenalaiseksi.

102 On nimittäin ensinnäkin todettava, että unionin tuomioistuimen perussäännön 60 artiklalla ja asetuksen N:o 2988/74 3 artiklalla on eri soveltamisala. Se, ettei muutoksenhaulla ole lykkäävää vaikutusta, ei vie kaikkea vaikutusta asetuksen N:o 2988/74 3 artiklalta, joka koskee tilanteita, joissa komission on odotettava unionin tuomioistuinten ratkaisua. Kantajan käsitystä, jonka mukaan komission ei kuulunut ottaa huomioon aikaa, jonka valitus oli vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa, ei siis voida hyväksyä, koska sen johdosta yhteisöjen tuomioistuimen valituksesta antama tuomio menettäisi olemassaolonsa syyn ja vaikutuksensa.

103 Siltä osin kuin kantaja on väittänyt, että kaksiasteisen tuomioistuinjärjestelmän käyttöönotto ei merkitse, että aikaa, joksi vanhentuminen pysähtyy, voitaisiin pidentää, on toiseksi muistutettava, että asetuksen N:o 2988/74 3 artiklassa suojataan komissiota vanhentumisajan päättymiseltä sellaisissa tapauksissa, joissa komission on odotettava unionin tuomioistuinten päätöstä oikeudenkäynneissä, joiden kulun suhteen sillä ei ole määräysvaltaa, saadakseen tietää, onko kanteen kohteena oleva toimi lainvastainen vai

ei (ks. vastaavasti yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 144 kohta).

104 Siltä osin kuin on väitetty, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamalla tuomiolla ei ole merkitystä nyt käsiteltävänä olevan riita-asian ratkaisun kannalta, on kolmanneksi todettava, että tämän tuomion, joka on vahvistettu valituksen johdosta, sanamuodosta ilmenee päinvastoin selvästi, että vanhentumisaikaan on yleisesti lisättävä aika, joksi vanhentuminen oli pysähtynyt, eli ei ainoastaan aikaa, jonka oikeudenkäynti oli vireillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, vaan myös aika, jonka oikeudenkäynti oli vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa.

105 Siltä osin kuin on väitetty, että vanhentumisen pysähtyminen muutoksenhakumenettelyn ajaksi tarkoittaa, että ensimmäisessä oikeusasteessa kumotulle päätökselle annetaan vaikutuksia, riittää neljänneksi, kun todetaan, että vanhentumisen pysähtyminen mahdollistaa vain, että komissio voi tarvittaessa tehdä uuden päätöksen, jos valitus unionin yleisen tuomioistuimen tuomiosta, jolla on kumottu komission päätös, hylätään. Tällä vanhentumisen pysähtymisellä ei ole mitään vaikutusta unionin yleisen tuomioistuimen tuomiolla kumottuun päätökseen.

106 Kantajan väitteestä, jonka mukaan komission olisi pitänyt tehdä uusi päätös odottamatta yhteisöjen tuomioistuimen päätöstä, on viidenneksi todettava, että komissiolla ei kylläkään ollut muodollista estettä toimia, sen jälkeen kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli kumonnut alkuperäisen päätöksen, mutta tämä ei kuitenkaan merkitse, että komission oli välttämättä tehtävä uusi päätös odottamatta yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota. Komissiota ei myöskään voida arvostella siitä, että se käytti puolustautumisoikeuksiaan tekemällä valituksen ja odotti yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota, ennen kuin se teki uuden päätöksen. Tällainen asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan tulkinta vastaa lisäksi oikeusvarmuuden periaatetta, jonka tarkoituksena on taata niiden tilanteiden ja oikeudellisten suhteiden ennakoitavuus, joihin yhteisön oikeutta sovelletaan (asia C-63/93, Duff ym., tuomio 15.2.1996, Kok., s. I-569, 20 kohta ja asia T-73/95, Oliveira v. komissio, tuomio 19.3.1997, Kok., s. II-381, 29 kohta).

107 Kuudenneksi on todettava vielä, että kantajan ehdottama asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan tulkinta johtaa vakaviin käytännön vaikeuksiin. Jos komission nimittäin on sen jälkeen, kun unionin yleinen tuomioistuin on kumonnut sen päätöksen, tehtävä uusi päätös odottamatta unionin tuomioistuimen tuomiota, on vaarana, että samaan aikaan on olemassa kaksi päätöstä, joilla on sama kohde, jos unionin tuomioistuin kumoaa unionin yleisen tuomioistuimen tuomion.

108 On lisäksi hallinnollisen menettelyn sujuvuutta koskevien vaatimusten vastaista, että komissio velvoitetaan pelkästään vanhentumisen estämiseksi tekemään uusi päätös, ennen kuin tiedetään, onko alkuperäinen päätös lainvastainen.

109 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevan periaatteen loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

110 Kantaja väittää saaneensa tiedon ”sitä kohtaan esitetystä syytöksestä” 13.3.1990, jolloin sille osoitettiin väitetiedoksianto, eli yksitoista vuotta ennen nyt käsiteltävänä olevan kanteen nostamisajankohtaa. Kantaja toteaa lisäksi, että tällä asialla on sille erityisen suuri merkitys, koska komissio on päätöksessä 91/299 ja sen jälkeen riidanalaisessa päätöksessä katsonut sen syyllistyneen ”erittäin vakaviin” rikkomisiin ja määrännyt sille 20 miljoonan euron sakon. Nyt käsiteltävänä olevan kanteen nostamisajankohtana ei kuitenkaan ollut tehty mitään lopullista päätöstä niistä syytöksistä, joita väitetiedoksiannossa oli esitetty kantajaa kohtaan.

111 Kantaja huomauttaa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn, Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 1 kappaleeseen viitaten, että helmikuussa 1990 aloitettu menettely on kokonaisuutena tarkasteltuna ylittänyt selvästi kohtuullisen ajan. Yhteisön oikeuskäytännössä ei ole tältä osin katsottu, että menettelyn kestoa olisi arvioitava vaiheittain. Kantajan mukaan millään seikalla ei näin ollen voida perustella sitä, että komissio odotti viisi ja puoli vuotta, ennen kuin se teki uuden päätöksen, etenkin kun muutoksenhaulla yhteisöjen tuomioistuimeen ei ollut lykkäävää vaikutusta.

112 Kantaja toteaa, että komissio päätti edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annetun tuomion jälkeen paitsi nostaa kanteen, jonka osalta se saattoi odottaa, että se hylätään edellä 82 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan BASF ym. annettu tuomio huomioon ottaen, myös odottaa kanteen ratkaisua, ennen kuin se teki riidanalaisen päätöksen. Lisäksi kantajan mukaan komissio odotti edellä 37 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan Solvay annetun tuomion jälkeen vielä kahdeksan kuukautta, kun taas ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamaan tuomioon johtaneessa asiassa se teki uuden päätöksen puolessatoista kuukaudessa.

113 Kantajan mukaan komissio sekoittaa lisäksi kohtuullisen ajan ja vanhentumisajan katsoessaan virheellisesti, että sillä oli oikeus odottaa vuoteen 2004, ennen kuin se tekee uuden päätöksen. Komissio ei ole riidanalaisessa päätöksessä siten tuonut esiin niitä seikkoja, joiden perusteella se katsoo, että nyt esillä olevassa asiassa on noudatettu kohtuullista aikaa. Kantajan mukaan siitä riippumatta, millä seikalla menettelyn kunkin vaiheen kesto voitaisiin osoittaa perustelluksi, ”14–16 vuoden tai jopa tätä pidempää aikaa, jonka koko menettely kestää väitetiedoksiannosta unionin yleisen tuomioistuimen tai unionin tuomioistuimen lopullisen päätöksen antamiseen”, ei voida pitää kohtuullisena.

114 Kantaja katsoo näin ollen, että on unionin yleisen tuomioistuimen asia todeta, että kohtuullinen aika on ylittynyt, ja kumota riidanalainen päätös, koska tässä vaiheessa ei ole enää mahdollista, että kantajaa kohtaan esitetyistä syytöksistä lausuttaisiin kohtuullisessa ajassa. Mikään muu ratkaisu, esimerkiksi se, että kohtuullisen ajan ylittyminen otettaisiin huomioon sakon määrää vahvistettaessa, ei kantajan mukaan korjaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan rikkomista. Kantaja väittää lisäksi, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asettamien periaatteiden mukaan kantajan ei tarvitse osoittaa, että kohtuullisen ajan ylittyminen on loukannut sen puolustautu-

misoikeuksia, vaan tämä on erillinen kumoamisperuste. Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen on nimittäin eri asia kuin oikeus saada kohtuullisessa ajassa ratkaisu rikosoikeudellisessa asiassa.

115 Kantaja väittää joka tapauksessa, että kohtuullisen ajan ylittyminen ja siitä johtuva todisteiden kasaan kuivuminen estävät sitä puolustautumasta viemällä siltä erityisesti mahdollisuuden tukea kanteessa esitettyjä väitteitä. Lisäksi kantaja väittää, ettei se voi enää turvautua aiempiin työntekijöihinsä, jotka työskentelivät kyseisellä alalla ja asianomaisessa tytäryhtiössä. Kantaja toteaa erityisesti, ettei se voi analysoida yksityiskohtaisesti kalsinoidun soodan tuotanto- ja toimitusolosuhteita 1980-luvulla, koska monet sen tuotantolaitoksista on sittemmin suljettu, eikä niiden arkistoja ole säilytetty järjestelmällisesti.

116 Kantajan mukaan siitä, että komissio on virheellisesti jättänyt ryhtymättä toimenpiteisiin edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annettua tuomiota seuranneiden viiden ja puolen aikana, on määrättävä erityinen seuraamus. Kantaja täsmentää tältä osin, että se saattoi perustellusti uskoa, että komissio oli luopunut aloittamasta asian käsittelyä uudelleen, joten kantaja ei ollut pyrkinyt pitämään järjestelmällisesti kirjaa tosiseikoista ja asiakirjoista, jotka olisivat voineet olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta. Lisäksi kantajan arkistointipolitiikka edellytti, että muutoin kuin poikkeuksellisissa olosuhteissa arkistot tuhotaan järjestelmällisesti kymmenen ja jopa viiden vuoden kuluttua.

117 Lopuksi kantaja toteaa, että käsitys, jonka mukaan kantajalla on todistustaakka kohtuuttomuuden osalta, on ristiriidassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa, sillä tämän mukaan kansallisilla viranomaisilla on velvollisuus esittää selvitys pitkien toimettomuusjaksojen syistä, eikä tällaisia jaksoja voida osoittaa perustelluiksi kuin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Kantaja väittää myös, ettei sen – toisin kuin komission – voida väittää syyllistyneen toimenpiteeseen, jonka tarkoituksena oli viivyttää menettelyä vuodesta 1989 lähtien. Kantaja huomauttaa, että komissio on osoittautunut kykenemättömäksi noudattamaan todistusvoimaiseksi saattamista koskevia sisäisiä sääntöjään ja oikeusvarmuuden periaatetta, mikä on viivästyttänyt alkuperäisen päätöksen aineellista tutkintaa usealla vuodella.

118 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

119 Aluksi on muistutettava, että käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevaa periaatetta on kilpailuasioissa noudatettava asetuksen N:o 17 mukaisesti käytävissä hallinnollisissa menettelyissä, joiden päätteeksi voidaan määrätä kyseisessä asetuksessa säädettyjä seuraamuksia, ja unionin tuomioistuimissa vireillä olevissa oikeudenkäynneissä (yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 179 kohta).

120 Kantaja vetoaa hallinnollisen menettelyn kohtuutonta kestoa koskevan väitteensä tueksi ensinnäkin erityisesti siihen, että vaikka muutoksenhaulla ei ole lykkäävää vaikutusta, komissio odotti ilman mitään syytä viisi ja puoli vuotta, ennen kuin se teki uuden päätöksen sen jälkeen, kun päätös 91/299 oli kumottu edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annetulla tuomiolla.

121 Kuten ensimmäisen kanneperusteen ensimmäistä osaa tutkittaessa on todettu, vanhentuminen oli kuitenkin pysähtynyt asetuksen N:o 2988/74 3 artiklan mukaisesti koko sen oikeudenkäynnin ajaksi, joka käytiin yhteisöjen tuomioistuimessa sen johdosta, että edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annetusta tuomiosta oli valitettu. Komission ei näin ollen voida katsoa loukanneen käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevaa periaatetta pelkästään siitä syystä, että se odotti yhteisöjen tuomioistuimen valituksesta antamaa tuomiota, ennen kuin se teki riidanalaisen päätöksen.

122 Toiseksi kantaja väittää yleisluonteisemmin, että hallinnollisen menettelyn kesto kokonaisuutena tarkasteltuna eli väitetiedoksiannon lähettämisestä riidanalaisen päätöksen tekemiseen ylitti kohtuullisen ajan.

123 Väite on hylättävä.

124 Käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevan periaatteen loukkaamista koskevaa väitettä tutkittaessa on nimittäin erotettava toisistaan hallinnollinen menettely ja oikeudenkäyntimenettely. Aikaa, jonka yhteisöjen tuomioistuimet tutkivat päätöksen 91/299 lainmukaisuutta ja edellä 34 kohdassa mainitussa Solvay III -tapauksessa annetun tuomion pätevyyttä, ei siten voida ottaa huomioon määritettäessä komissiossa käydyn menettelyn kestoa (ks. vastaavasti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 123 kohta).

125 Kolmanneksi kantaja arvostelee hallinnollisen menettelyn kestoa edellä 37 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan Solvay annetun tuomion julistamisesta riidanalaisen päätöksen tekemiseen.

126 Tältä osin on muistutettava, että tämä aika alkoi 6.4.2000, jolloin edellä 37 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan Solvay annettu tuomio julistettiin, ja päättyi 13.12.2000, jolloin riidanalainen päätös tehtiin. Tämä hallinnollisen menettelyn vaihe kesti näin ollen kahdeksan kuukautta ja seitsemän päivää.

127 Komissio on tämän ajan kuluessa pelkästään tehnyt muodollisia muutoksia päätökseen 91/299 erityisesti lisäämällä siihen uuden osan, joka koskee ”[m]enettely[jä] yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa” ja jossa arvioidaan vanhentumisaikojen noudattamista. Lisäksi on todettava, ettei ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä toteutettu mitään uusia selvittämistoimia, vaan komissio tukeutui kymmenen vuotta aiemmin toteutetun tutkinnan tuloksiin. On kuitenkin myönnettävä, että näissäkin olosuhteissa tällaiseen tulokseen pääsemiseksi saattaa olla välttämätöntä, että hallintoelin toteuttaa tiettyjä tarkastuksia ja käy neuvotteluja.

128 Tätä taustaa vasten ei ole syytä pitää edellä 37 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan Solvay annetun tuomion julistamisen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen välillä kulunutta kahdeksan kuukauden ja seitsemän päivän aikaa kohtuuttomana.

129 Siltä osin kuin on neljänneksi kysymys hallinnollisen menettelyn kestosta väitetiedoksiannon lähettämisen ja päätöksen 91/299 tekemisen välillä, on todettava, ettei kantaja ole väittänyt, että tätä kestoa voitaisiin sellaisenaan arvostella. Kantaja on nimittäin tyytynyt toteamaan, että ajan kohtuullisuutta arvioitaessa oli pidettävä lähtökohtana päivämäärää 13.3.1990 eli ajankohtaa, jona väitetiedoksianto osoitettiin sille, eikä se ole arvostellut yhdentoista ja puolen kuukauden aikaa, joka kului väitetiedoksiannosta siihen, että päätös 91/299 tehtiin 1.3.1991.

130 Kaikesta edellä todetusta ilmenee, ettei kantaja ole tuonut esiin mitään sellaista seikkaa, jonka perusteella voitaisiin katsoa, että koko hallinnollisen menettelyn kesto olisi nyt esillä olevassa asiassa liian pitkä.

131 Vaikka väitetiedoksiantoa edeltävä hallinnollisen menettelyn vaihe on otettava huomioon (ks. vastaavasti asia C-105/04 P, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8725, 51 kohta), on nimittäin katsottava, että koko hallinnollisen menettelyn kesto ei ole liian pitkä, kun otetaan huomioon erityisesti huhtikuusta 1989 lähtien toteutetut tarkastukset, niiden jälkeen esitetyt tietojensaantipyynnöt ja se, että komissio aloitti menettelyn omasta aloitteestaan 19.2.1990.

132 On lisäksi todettava, että joka tapauksessa käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevan periaatteen loukkaaminen oikeuttaa kumoamaan kilpailuasiaa koskevan hallinnollisen menettelyn päätteeksi tehdyn päätöksen vain, jos se samalla merkitsee asianomaisen yrityksen puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Silloin kun ei ole näytetty toteen, että liian pitkän ajan kuluminen olisi vaikuttanut asianomaisten yritysten kykyyn puolustautua tehokkaasti, käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevan periaatteen

loukkaaminen ei vaikuta hallinnollisen menettelyn pätevyyteen (ks. vastaavasti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 122 kohta).

133 Kantaja väittää tältä osin, että sen on vaikea puolustautua sellaisia syytöksiä vastaan, jotka koskevat tosiseikkoja, jotka ovat väitetysti tapahtuneet kyseessä olevana aikana, koska se ei voi enää turvautua tosiseikkojen tapahtuma-aikaan kyseisellä alalla ja asianomaisessa tytäryhtiössä töissä olleisiin työntekijöihinsä.

134 Komissio ei kuitenkaan ole toteuttanut selvittämistoimia edellä 37 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan Solvay annetun tuomion julistamisen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen välillä.

135 Lisäksi riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että se perustuu samoihin perusteisiin kuin päätös 91/299, että näiden kahden päätöksen sisältö on lähes sama ja ettei komissio ole ottanut huomioon mitään uutta seikkaa, joka olisi edellyttänyt puolustautumisoikeuden käyttämistä.

136 Kantajan puolustautumisoikeuksia ei ole näissä olosuhteissa loukattu.

137 Siltä osin kuin on kysymys oikeudenkäyntimenettelystä on viidenneksi todettava, että kantaja ei kanteessaan suoraan riitauta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja sen jälkeen yhteisöjen tuomioistuimessa päätöksen 91/299 osalta käydyn oikeudenkäynnin kestoa.

138 Joka tapauksessa on muistutettava, että yhteisön oikeuden yleistä periaatetta, joka on saanut vaikutteita Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleesta ja jonka mukaan jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ja erityisesti oikeutta kohtuullisen ajan kuluessa käytävään oikeudenkäyntiin sovelletaan myös kanteisiin, joiden kohteena on komission päätös, jossa yritykselle määrätään sakkoa kilpailuoikeuden rikkomisesta. Käsittelyajan kohtuullisuutta on arvioitava kunkin asian ominaispiirteiden perusteella ja erityisesti sen perusteella, mikä merkitys oikeusriidalla on asianosaiselle, asian monitahoisuuden perusteella sekä kantajan ja toimivaltaisten viranomaisten käyttäytymisen perusteella. Arviointiperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä, eikä käsittelyajan kohtuullisuuden arviointi edellytä asian olosuhteiden järjestelmällistä tarkastelua kunkin arviointiperusteen valossa, kun jo yksi arviointiperuste osoittaa menettelyn keston perustelluksi. Asian monitahoisuudella voidaan siten perustella menettelyn ensi näkemältä liian pitkä kesto (ks. yhdistetyt asiat C-403/04 P ja C-405/04 P, Sumitomo Metal Industries ja Nippon Steel v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok., s. I-729, 115–117 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

139 On lisäksi huomautettava, että todettuaan asiassa C-185/95 P, Baustahlgewebe vastaan komissio, 17.12.1998 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-8417) ensin, että oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa oli kestänyt kohtuuttoman kauan, yhteisöjen tuomioistuin katsoi prosessiekonomisista syistä ja tämän oikeudenkäyntivirheen korjaamiseksi välittömästi ja tehokkaasti, että oikeudenkäynnin liian pitkää kestoa koskeva valitusperuste oli perusteltu, joten valituksenalainen tuomio voitiin kumota siltä osin siinä vahvistettiin valittajalle määrätyn sakon määräksi 3 miljoonaa ecua. Koska mikään ei viitannut siihen, että oikeudenkäynnin kesto olisi vaikuttanut asian ratkaisun sisältöön, yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tämä valitusperuste ei kuitenkaan voinut johtaa siihen, että valituksenalainen tuomio kumottaisiin kokonaisuudessaan, mutta että sakon määrää oli kohtuullista alentaa 50 000 eculla oikeudenkäynnin liian pitkän keston vuoksi, joten se alensi asianomaiselle yritykselle määrätyn sakon määrää.

140 Tämän vuoksi on todettava, että koska mikään ei viittaa siihen, että oikeudenkäynnin kesto olisi vaikuttanut asian ratkaisun sisältöön, sillä, että yhteisöjen tuomioistuimet ovat nyt esillä olevassa asiassa mahdollisesti ylittäneet kohtuullisen ajan, ei olisi siinäkään tapauksessa, että se olisi näytetty toteen, mitään vaikutusta riidanalaisen päätöksen lainmukaisuuteen.

141 Lisäksi on todettava, että kantaja on kanteessaan nimenomaisesti luopunut siitä mahdollisuudesta, että sakkoa alennettaisiin korvaukseksi siitä, että sen oikeutta saada asiansa ratkaistuksi kohtuullisessa ajassa on saatettu loukata. Kantaja ei ole myöskään esittänyt vahingonkorvausvaatimusta.

142 Ensimmäisen kanneperusteen toinen osa ja näin ollen koko ensimmäinen kanneperuste on siis hylättävä.

*Toinen kanneperuste, joka koskee riidanalaisen päätöksen tekemistä ja todistusvoimaiseksi saattamista koskevien olennaisten menettelymääräysten rikkomista*

143 Toisessa kanneperusteessa on varsinaisesti kahdeksan osaa, joista ensimmäinen koskee kollegisen päätöksenteon periaatteen loukkaamista, toinen oikeusvarmuuden periaatteen loukkaamista, kolmas sitä, että kantajan oikeutta tulla kuulluksi uudelleen on loukattu, neljäs sitä, ettei kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa kuultu uudelleen, viides neuvoa-antavan komitean sääntöjenvastaista kokoonpanoa, kuudes takavarikoitujen asiakirjojen asetuksen N:o 17 vastaista käyttöä, seitsemäs asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden loukkaamista ja kahdeksas puolueettomuusperiaatteen, hyvän hallinnon periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamista.

144 Unionin yleisen tuomioistuimen käsityksen mukaan on tarkoituksenmukaista käsitellä toisen kanneperusteen seitsemättä osaa samassa yhteydessä kuin kuudetta kanneperustetta, joka koskee asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden loukkaamista, sen jälkeen kun on tutkittu kaikki asiaan liittyvää aineellista kysymystä koskevat kanneperusteet.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee kollegisen päätöksenteon periaatteen loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

145 Kantaja huomauttaa, että 10.1.2001 päivätyn ja kilpailuasioista vastaavan komission jäsenen allekirjoittaman saatekirjeen mukaan riidanalainen päätös tehtiin komission jäsenten kollegiossa 13.12.2000.

146 Komission tiedottajan lausunnoista, jotka toistettiin erään tietotoimiston 12.12.2000 julkaisemassa lehdistötiedotteessa, ilmenee kuitenkin, että päätös siitä, että päätös 91/299 tehdään uudelleen, oli jo tehty viimeistään sitä päivää edeltävänä päivänä, jona komission jäsenten kollegio kokoontui tekemään ratkaisua.

147 Kantaja katsoo, että koska ei ole mitään mainintaa siitä, että komission jäsenten kollegio on tehnyt ratkaisun aikaisemmin kuin 12.12.2000, on pääteltävä, että riidanalaista päätöstä tehtäessä on loukattu kollegisen päätöksenteon periaatetta.

148 Kantaja toteaa lisäksi, että vaikka riidanalainen päätös olisi todella tehty komission jäsenten kollegiossa, tietotoimiston 12.12.2000 julkaisemasta lehdistötiedotteesta ilmenee, että komissio oli ilmeisesti päättänyt tehdä uuden päätöksen, jonka sisältö on sama kuin päätöksen 91/299, siitä syystä, että kantaja ei ollut missään vaiheessa riitauttanut viimeksi mainittua päätöstä aineellisesti. Kantaja kuitenkin väittää arvostelleensa komission oikeudellista arviointia ja tosiseikkoihin kohdistuvaa arviointia sekä sakon aiheellisuutta ja määrää. Komission jäsenten kollegiolla ei näin ollen ollut oikeita tietoja kantajan kannasta, kun riidanalaisen päätöksen tekemisestä päätettiin.

149 Kantaja pyytää myös, että unionin yleinen tuomioistuin määräisi komission esittämään kaikki riidanalaisen päätöksen tekemistä koskevat sisäiset asiakirjat ja erityisesti pöytäkirjan kaikista komission jäsenten kollegion kokouksista, joissa päätösluonnoksesta keskusteltiin, sekä kollegiolle annetut asiakirjat.

150 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

151 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kollegisen päätöksenteon periaate perustuu siihen, että komission jäsenet osallistuvat yhdenvertaisesti päätöksentekoon, ja se edellyttää erityisesti sitä, että päätökset tehdään yhdessä ja että kaikki kollegion jäsenet ovat yhdessä poliittisesti vastuussa kaikista tehdyistä päätöksistä (asia C-191/95, komissio v. Saksa, tuomio 29.9.1998, Kok., s. I-5449, 39 kohta ja asia C-1/00, komissio v. Ranska, tuomio 13.12.2001, Kok., s. I-9989, 79 kohta).

152 Kollegisen päätöksenteon periaatteen kunnioittaminen ja erityisesti velvollisuus neuvotella päätöksistä yhdessä on selvästi niiden oikeussubjektien etujen mukaista, joihin päätöksistä aiheutuvat oikeusvaikutukset kohdistuvat, ja asianomaisille henkilöille on taattava, että komissio on todella tehnyt päätöksensä kollegisesti ja että päätökset vastaavat täsmälleen kollegion tahtoa. Näin on erityisesti sellaisten nimenomaisesti päätöksiksi luonnehdittujen tointen osalta, jotka komissio toteuttaa sen varmistamiseksi, että yritykset tai niiden yhteenliittymät noudattavat kilpailusääntöjä, ja joiden tarkoituksena on kyseisten sääntöjen rikkomisen toteaminen, velvoitteiden asettaminen kyseisille yrityksille sekä taloudellisten seuraamusten määrääminen niille (edellä 82 kohdassa mainittu asia komissio v. BASF ym., tuomion 64 ja 65 kohta).

153 Nyt esillä olevassa asiassa kantaja vetoaa siihen, että erään tietotoimiston 12.12.2000 julkaiseman lehdistötiedotteen mukaan komission tiedottaja oli ilmoittanut, että komissio tekee saman päätöksen uudelleen 13.12.2000.

154 On kuitenkin todettava, että vaikka komission tiedottaja olisi esittänyt toteamukset, joihin kantaja viittaa, pelkästään sen seikan perusteella, että yksityisen yhtiön lehdistötiedotteessa mainitaan lausunto, joka ei ole millään tavalla virallinen, ei voida katsoa, että komissio on loukannut kollegisen päätöksenteon periaatetta. Lausunto ei nimittäin mitenkään sitonut komission jäsenten kollegiota, joka olisi 13.12.2000 pitämässään kokouksessa siis voinut myös päättää yhteisten neuvottelujen päätteeksi, ettei riidanalaista päätöstä tehdä.

155 On lisättävä, että komission virallinen lehdistötiedote julkaistiin 13.12.2000.

156 Lisäksi on todettava, että vaikka komission tiedottaja olisi todennut, että kantaja ei ollut missään vaiheessa riitauttanut päätöstä 91/299 aineellisesti, tällainen väite on tehoton. Riidanalaisen päätöksen 199 perustelukappaleesta nimittäin ilmenee, että komissio teki uuden päätöksen, jonka sisältö oli lähes sama kuin päätöksen 91/299, siitä syystä, että viimeksi mainittu oli kumottu menettelyvirheen vuoksi. On näin ollen merkityksetöntä, oliko kantaja arvostellut päätöstä 91/299 aineellisesti.

157 Edellä todetusta seuraa, ettei ole syytä määrätä prosessinjohtotoimenpiteenä, että komission on esitettävä kaikki riidanalaisen päätöksen tekemistä koskevat sisäiset asiakirjat.

158 Toisen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee oikeusvarmuuden periaatteen loukkaamista

– Asianosaisten lausumat

159 Kantaja antaa ymmärtää, että riidanalaisen päätöksen tekoajankohtana sovelletussa komission työjärjestyksessä (EYVL 1999, L 252, s. 41) vahvistetut todistusvoimaiseksi saattamista koskevat menettelymääräykset eivät vastaa sitä, mitä edellä 82 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan BASF ym. annetussa tuomiossa (73–76 kohta) ja edellä 37 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan Solvay annetussa tuomiossa (44–49 kohta) todetaan.

160 Kantajan mukaan kyseessä olevana aikana voimassa olleen komission työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisessä kohdassa ei nimittäin aseteta mitään menettelymääräystä riidanalaisen päätöksen todistusvoimaiseksi saattamisen osalta, eikä tätä päätöstä ole allekirjoitettu vaikka siinä mainitaan kilpailuasioista vastaavan komission jäsenen nimi. Kantaja toteaa erityisesti, ettei työjärjestyksessä määrätä, että hyväksytyt toimet on liitettävä tiivistelmään silloin, kun tämä laaditaan, joten ”tiivistelmän tai asialuettelon todistusvoimaiseksi saattamisella ei ole välitöntä yhteyttä hyväksyttyyn toimeen”. Komission työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäinen kohta poikkeaa tältä osin neuvoston työjärjestyksen vahvistamisesta 5.6.2000 tehdyn neuvoston päätöksen (EYVL L 149, s. 21) 15 artiklasta.

161 Kantaja katsoo näin ollen, että komission työjärjestyksessä jätetään huomiotta todistusvoimaiseksi saattamista koskevien menettelymääräysten perustavanlaatuisuus ja rikotaan oikeusvarmuuden periaatetta. Riidanalaista päätöstä ei siten ole saatettu todistusvoimaiseksi pätevästi.

162 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

163 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo aluksi, että kantajan väitteet ja perustelut on ymmärrettävä niin, että kantaja väittää, että riidanalaisen päätöksen tekoajankohtana voimassa olleen komission työjärjestyksen eräs määräys on lainvastainen.

164 On katsottava, että tällainen lainvastaisuusväite voidaan ottaa tutkittavaksi.

165 Oikeuskäytännössä on nimittäin katsottu, että EY 241 artiklan soveltamisalan on katettava myös sellaiset toimielimen työjärjestyksen määräykset, joissa – vaikka ne eivät muodostakaan riidanalaisen päätöksen oikeudellista perustaa ja vaikka niillä ei olekaan tässä perustamissopimuksen artiklassa tarkoitetun asetuksen vaikutuksia vastaavia vaikutuksia – määritellään päätöksen tekemiseksi vaaditut olennaiset menettelymääräykset ja joilla näin ollen taataan oikeusvarmuus niiden henkilöiden osalta, joille päätös on osoitettu. On nimittäin tärkeää, että jokainen, jolle päätös on osoitettu, voi liitännäisesti riitauttaa sellaisen säädöksen laillisuuden, jolla on merkitystä tämän päätöksen muodollisen pätevyyden kannalta, huolimatta siitä, että kyseinen säädös ei ole päätöksen oikeudellinen perusta, jos hänellä ei ole ollut tilaisuutta vaatia kyseisen säädöksen kumoamista, ennen kuin riidanalainen päätös annettiin hänelle tiedoksi. Näin ollen komission työjärjestyksen määräyksistä voidaan esittää lainvastaisuusväite, siinä määrin kuin niillä varmistetaan yksityisten oikeussubjektien suoja (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 286 ja 287 kohta).

166 On lisäksi muistutettava, että lainvastaisuusväite on rajoitettava koskemaan vain sitä, mikä on välttämätöntä asian ratkaisun kannalta.

167 EY 241 artiklan tarkoituksena ei nimittäin ole mahdollistaa sitä, että asianosainen voisi kiistää minkä tahansa luonteeltaan yleisen säädöksen sovellettavuuden minkä tahansa kanteen tueksi. Yleistä säädöstä, jonka lainvastaisuuteen vedotaan, on voitava soveltaa joko välittömästi tai välillisesti kanteen kohteena olevaan asiaan, ja kanteen kohteena olevan yksittäispäätöksen ja kyseisen yleisen säädöksen välillä on oltava välitön

oikeudellinen yhteys (ks. ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 288 ja 289 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

168 Tältä osin on muistutettava, että riidanalainen päätös on saatettu todistusvoimaiseksi työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla. Tämän päätöksen ja työjärjestyksen artiklan, jonka lainvastaisuuteen kantaja vetoaa, välillä on siten välitön oikeudellinen yhteys. Tästä seuraa, että riidanalaisen päätöksen tekoajankohtana sovelletun työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisestä kohdasta voidaan esittää lainvastaisuusväite.

169 On siis selvitettävä, ovatko komission työjärjestyksessä todistusvoimaiseksi saattamisen osalta vahvistetut menettelymääräykset oikeusvarmuuden periaatteen asettamien vaatimusten mukaisia.

170 Nyt esillä olevassa asiassa säädösteksti, johon on tukeuduttava, on riidanalaisen päätöksen tekoajankohtana sovelletun komission työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäinen kohta, jossa määrätään seuraavaa:

”Kokouksessa hyväksytyt säädökset liitetään todistusvoimaisella kielellä tai todistusvoimaisilla kielillä erottamattomasti tiivistelmään, joka laaditaan komission sen kokouksen jälkeen, jossa säädökset on hyväksytty. Säädökset vahvistetaan tiivistelmän viimeiselle sivulle lisättävillä puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksilla.”

171 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamassa tuomiossa tutkittiin 17.2.1993 hyväksytyn komission työjärjestyksen (EYVL L 230, s. 15) 16 artiklan ensimmäisen kohdan lainmukaisuutta; tässä kohdassa määrättiin seuraavaa:

”Istunnoissa – – annetut säädökset liitetään todistusvoimaisella kielellä tai todistusvoimaisilla kielillä sen komission istunnon pöytäkirjaan, jossa ne on annettu tai todettu annetuiksi. Puheenjohtaja ja pääsihteeri saattavat nämä säädökset todistusvoimaisiksi pöytäkirjan ensimmäiselle sivulle tekemällään allekirjoituksella.”

172 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tässä tuomiossa katsonut, että tässä määräyksessä määrättyjen yksityiskohtaisten sääntöjen noudattaminen oli sellaisenaan riittävä tae, jolla voitiin riitatapauksessa varmistaa, että tiedoksi annetut tai julkaistut tekstit vastaavat täysin kollegion hyväksymää tekstiä ja tätä kautta myös laatijansa tahtoa. Koska tämä teksti oli liitetty pöytäkirjaan ja koska puheenjohtaja ja pääsihteeri olivat allekirjoittaneet pöytäkirjan ensimmäisen sivun, pöytäkirjan ja siihen liittyvien asiakirjojen välillä oli yhteys, jonka nojalla voitiin varmistua kollegion päätöksen täsmällisestä sisällöstä ja muodosta. Viranomaisen oli tässä suhteessa oletettava toimineen asiaan sovellettavan lainsäädännön mukaisesti, niin kauan kuin yhteisöjen tuomioistuimet eivät olleet todenneet sen toimineen säännösten vastaisesti. Näin ollen työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisessä kohdassa asetettujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti tehtyä todistusvoimaiseksi saattamista oli pidettävä laillisena (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 302–304 kohta).

173 On kuitenkin todettava, että riidanalaisen päätöksen tekoajankohtana sovelletun komission työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisen kohdan mukainen todistusvoimaiseksi saattamista koskeva menettely on muotovaatimuksiltaan tiukempi kuin se, jota tarkasteltiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamassa tuomiossa.

174 Näiden kahden version välillä on nimittäin tehty seuraavat muutokset: kokouksessa hyväksyttyjä säädöksiä ei enää pelkästään ”liitetä” pöytäkirjaan, vaan ne ”liitetään – – erottamattomasti”; sana ”pöytäkirja” on korvattu sanalla ”tiivistelmä”; tiivistelmä laaditaan ”kokouksen jälkeen”, eikä allekirjoitus enää tule ”pöytäkirjan ensimmäiselle sivulle” vaan ”tiivistelmän viimeiselle sivulle”.

175 Kokonaisuutena tarkasteltuna nämä muutokset vahvistavat takeita, joita todistusvoimaiseksi saattamista koskevalla menettelyllä annetaan erityisesti sen varmistamiseksi, että oikeusvarmuuden periaatetta noudatetaan.

176 Riidanalaisen päätöksen tekoajankohtana sovelletun komission työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäinen kohta ei näin ollen ole lainvastainen.

177 Toisen kanneperusteen toinen osa on näissä olosuhteissa hylättävä.

Kanneperusteen kolmas osa, jonka mukaan kantajan oikeutta tulla kuulluksi uudelleen on loukattu

– Asianosaisten lausumat

178 Kantaja myöntää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamansa tuomion 246–252 kohdassa katsonut, että kun komission päätös on kumottu menettelyvirheen vuoksi, asianomaisia yrityksiä pitää ennen uuden päätöksen tekemistä kuulla uudestaan ainoastaan siltä osin kuin uuteen päätökseen sisältyy uusia väitteitä.

179 Kantajan mukaan tätä ratkaisua ei kuitenkaan voida soveltaa nyt esillä olevan asian tosiseikkoihin. Ensinnäkin hallinnollisessa menettelyssä on ollut useita virheitä sen johdosta, että komissio on käyttänyt takavarikoituja asiakirjoja muuhun tarkoitukseen kuin siihen, jota varten se sai tutustua niihin, ja että oikeutta tutustua asiakirjavihkoon on loukattu. Toiseksi riidanalaisessa päätöksessä toistetaan analyysi, joka on esitetty päätöksessä 91/297, joka on kumottu muista syistä kuin pelkkien muotovirheiden johdosta ja jota ei ole tehty uudelleen.

180 Kantaja katsoo siten, että päätöksen 91/297 kumoaminen on vaikuttanut riidanalaista päätöstä koskevien valmistelevien toimien pätevyyteen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä 35 kohdassa mainitussa Solvay I -tapauksessa antamassaan tuomiossa nimittäin todennut, että sillä, että komissio kieltäytyi täydellisesti antamasta tietoa asiakirjojen sisällöstä, loukattiin kantajan oikeutta tutustua asiakirjavihkoon. Kantaja toteaa lisäksi, että tämä menettelyvirhe vaikuttaa yhtä suuressa määrin EY 82 artiklan soveltamista koskevaan hallinnolliseen menettelyyn kuin EY 81 artiklan soveltamista koskevaan hallinnolliseen menettelyyn. Komission olisi näin ollen pitänyt aloittaa menettely uudelleen antamalla kantajalle oikeus tutustua komission asiakirjavihkoon täysimääräisesti ja antaa sen jälkeen kantajalle tilaisuus esittää kaikki kirjalliset ja suulliset huomautuksensa tältä osin.

181 Kantajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamassa tuomiossa hyväksytty tulkinta on lisäksi oikeudellisesti virheellinen, koska oikeus tulla kuulluksi supistetaan siinä pelkäksi asianomaisen yrityksen mahdollisuudeksi esittää huomautuksensa sitä kohtaan esitetyistä väitteistä. Jokaisella asianomaisella yrityksellä on nimittäin myös oikeus tulla kuulluksi ja esittää huomautuksensa sakkojen aiheellisuudesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja määrästä. Kantaja toteaa oikeuskäytäntöön viitaten, että yrityksille, joille saatetaan osoittaa päätös, jossa niiden todetaan syyllistyneen rikkomisen ja määrätään niille tämän johdosta sakko, on annettava tilaisuus esittää kaikki huomautuksensa sakosta hallinnollisen menettelyn vaiheessa. Sen johdosta, kuinka paljon nyt esillä olevassa asiassa on kulunut aikaa, kantaja väittää, että sillä olisi ollut uusia huomautuksia siitä, että komission toimivalta määrätä sille sakkoja oli vanhentunut, ja kohtuullisen ajan ylittymisestä sekä sakon määrästä.

182 Kantaja katsoo, että sitä olisi päätöksen 91/297 kumoamisen johdosta pitänyt kuulla erityisesti komission analyysin sisäisestä johdonmukaisuudesta, sillä komissio on esittänyt väitetyt EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomiset niin, että ne tukevat toisiaan, ja riidanalaiseen päätökseen sisältyvien tiettyjen sellaisten toteamusten pätevyydestä,

jotka koskevat kantajan ja ICI:n kartellin olemassaoloa ja jotka ovat suora lainaus päätöksestä 91/297 tai vastaavat tämän taustalla olevaa ajatusta syyttömyysolettamaa loukaten.

183 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

184 Kun päätös, jossa määrätään seuraamuksia EY 81 artiklan 1 kohtaa rikkoneille yrityksille, on kumottu sellaisen menettelyvirheen vuoksi, joka koskee yksinomaan niitä menettelytapoja, joiden mukaisesti komission jäsenten kollegio on lopullisesti tehnyt päätöksen, ja komissio tekee sen jälkeen uuden päätöksen, joka on sisällöltään olennaisilta osin samanlainen ja perustuu samoihin väitteisiin, komission ei tarvitse kuulla asianomaisia yrityksiä uudelleen (ks. vastaavasti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 246–253 kohta, joka on vahvistettu yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antamalla tuomiolla, 83–111 kohta).

185 Oikeuskysymykset, jotka voivat nousta esille EY 233 artiklaa sovellettaessa – kuten kysymykset, jotka koskevat ajan kulumista, mahdollisuutta ryhtyä uudelleen toimenpiteisiin, menettelyn uudelleenaloittamiseen liittyvää oikeutta tutustua asiakirjavihkoon, kuulemismenettelyistä vastaavan neuvonantajan ja neuvoa-antavan komitean osallistumista asian käsittelyyn sekä asetuksen N:o 17 20 artiklan mahdollisia vaikutuksia –, eivät myöskään edellytä uusia kuulemistilaisuuksia, koska ne eivät muuta väitteiden sisältöä, ja nämä kysymykset voidaan ainoastaan saattaa – tarvittaessa – myöhemmin tuomioistuinvalvonnan kohteeksi (ks. vastaavasti yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 93 kohta).

186 Komissio on nyt esillä olevassa asiassa toistanut päätöksen 91/299 sisällön melkein kokonaan. Se on pelkästään täydentänyt riidanalaista päätöstä osalla, joka koskee menettelyjä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa.

187 Komissio on kylläkin lisännyt tosiseikkoja koskevaan riidanalaisen päätöksen osaan myös perustelukappaleita, jotka ovat peräisin päätöksestä 91/297, joka sittemmin kumottiin edellä 35 kohdassa mainitussa Solvay I -tapauksessa annetulla tuomiolla. Tämä osa sisältää erityisesti viittauksia ICI:hin.

188 On kuitenkin todettava yhtäältä, että päätöksessä 91/299, joka on riidanalaisen päätöksen taustalla, viitattiin nimenomaisesti päätökseen 91/297, siltä osin kuin on kysymys tuotetta ja soodamarkkinoita koskevista tiedoista (ks. päätöksen 91/299 perusteluosan I B kohta). Kantaja sitä paitsi myöntää vastauksessaan, että riidanalaisessa päätöksessä toistetut päätöksen 91/297 osat olivat ”erottamaton osa” päätöstä 91/299.

189 Toisaalta nämä tiedot, jotka ovat luonteeltaan pelkästään tosiseikkoja, eivät ole relevantteja niiden rikkomisten osalta, joista kantajaa moititaan nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Nyt esillä olevassa asiassa kantajaa nimittäin moititaan määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä eikä toisen yrityksen kanssa tehdystä sopimuksesta tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla.

190 Näin ollen todettava, että riidanalaisen päätöksen ja päätöksen 91/299 sisältö on olennaisilta osiltaan sama ja että ne perustuvat samoihin perusteisiin.

191 Edellä 184 ja 185 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan komissio ei nyt esillä olevassa asiassa siten ollut velvollinen kuulemaan kantajaa uudelleen ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

192 Siltä osin kuin on lisäksi kysymys väitteistä, jotka koskevat takavarikoitujen asiakirjojen asetuksen N:o 17 vastaista käyttöä ja asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden loukkaamista, on todettava, että niiden osalta on esitetty erilliset kanneperusteet, joten niitä käsitellään toisaalla.

193 Edellä todetusta seuraa, että toisen kanneperusteen kolmas osa on hylättävä.

Kanneperusteen neljäs osa, joka koskee sitä, ettei kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa kuultu uudelleen

– Asianosaisten lausumat

194 Kantaja riitauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antaman tuomion 254–257 kohdassa esittämän käsityksen, jonka mukaan neuvoa-antavaa komiteaa ei tässä asiassa tarvinnut kuulla uudelleen. Kantajan mukaan – toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut tässä tuomiossa – velvollisuus kuulla neuvoa-antavaa komiteaa ei seuraa asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25.7.1963 annetun komission asetuksen N:o 99/63/ETY (EYVL 1963, 127, s. 2268) 1 artiklasta, jossa säännellään pelkästään noudatettavan menettelyn aikajärjestystä, vaan asetuksen N:o 17 10 artiklasta, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan. Kantaja toteaa lisäksi, että vaikka neuvoa-antavan komitean kuuleminen on tärkeä menettelyllinen tae, sillä pyritään muuhun päämäärään kuin pelkästään sellaisen yrityksen kuulemiseen, jota päätösluonnos koskee, mistä kantajan mukaan todistaa se, ettei se, että yritys luopuu kuulemisesta, vapauta komissiota kuulemasta neuvoa-antavaa komiteaa.

195 Kantaja katsoo tämän vuoksi, että nyt esillä olevassa asiassa neuvoa-antavaa komiteaa olisi pitänyt kuulla komission suunnitelmasta tehdä riidanalainen päätös edellä 37 kohdassa mainitussa asiassa komissio vastaan Solvay annetun tuomion johdosta ja erityisesti siitä, oliko käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevaa periaatetta noudatettu.

196 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

197 Asetuksen N:o 17 10 artiklassa, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, säädetään seuraavaa:

”3. Kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa on kuultava ennen päätöksen tekemistä 1 kohdassa tarkoitetussa menettelyssä tai ennen päätöksen tekemistä [EY 81] artiklan 3 kohdan nojalla tehdyn päätöksen uudistamisesta, muuttamisesta tai peruuttamisesta.

– –

5. Kuuleminen tapahtuu komission koolle kutsumassa yhteisessä kokouksessa, jota ei saa pitää ennen kuin kokouskutsun lähettämisestä on kulunut 14 päivää. Kokouskutsuun on jokaisen tutkittavan tapauksen osalta liitettävä sen yhteenveto ja tieto tärkeimmistä asiakirjoista sekä alustava päätösluonnos.”

198 Lisäksi asetuksen N:o 99/63 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Ennen kuin komissio kuulee kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa, sen on järjestettävä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan mukainen kuuleminen.”

199 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 99/63 1 artiklasta seuraa, että asianomaisten yritysten ja neuvoa-antavan komitean kuuleminen ovat tarpeen samoissa tilanteissa (yhdistetyt asiat 46/87 ja 227/88, Hoechst v. komissio, tuomio 21.9.1989, Kok., s. 2859, Kok. Ep. X, s. 145, 54 kohta ja yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 115 kohta).

200 Asetus N:o 99/63 on korvattu kuulemisesta tietyissä [EY 81] ja [EY 82] artiklan mukaisissa menettelyissä 22.12.1998 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 2842/98 (EYVL L 354, s. 18), joka oli voimassa riidanalaisen päätöksen tekoajankohtana ja jonka 2 artiklan 1 kohdan sanamuoto vastaa suuressa määrin asetuksen N:o 99/63 1 artiklan sanamuotoa.

201 Nyt esillä olevassa asiassa on todettava, että riidanalaisen päätöksen mukaan kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa kuultiin ennen päätöksen 91/299 tekemistä. Kantaja ei kiistä sen enempää tämän kuulemisen tapahtumista kuin sen sääntöjenmukaisuutta.

202 Näin ollen on todettava, että koska riidanalainen päätös ei sisällä olennaisia muutoksia päätökseen 91/299 verrattuna, komissio, joka ei ollut velvollinen kuulemaan kantajaa uudelleen ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä, ei ollut sen enempää velvollinen kuulemaan neuvoa-antavaa komiteaa uudelleen (ks. vastaavasti yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 118 kohta).

203 Toisen kanneperusteen neljäs osa on siten hylättävä.

Kanneperusteen viides osa, joka koskee kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean sääntöjenvastaista kokoonpanoa

– Asianosaisten lausumat

204 Kantaja väittää, että sen jälkeen kun kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa oli kuultu, mikä oli tapahtunut ennen päätöksen 91/299 ja riidanalaisen päätöksen tekemistä, yhteisöön oli 1.1.1995 liittynyt kolme valtiota. Koska neuvoa-antavassa komiteassa on oltava kunkin jäsenvaltion edustaja, sen kokoonpano ei enää ollut pätevä, kun komissio laati riidanalaisen päätöksen tekemiseen johtaneen luonnoksen. Kantajan mukaan komission olisi siten pitänyt kuulla neuvoa-antavaa komiteaa uudelleen tämän sääntöjenmukaisessa kokoonpanossa.

205 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

206 Asetuksen N:o 17 10 artiklan 4 kohdassa, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, säädetään seuraavaa:

”Neuvoa-antavassa komiteassa on virkamiehiä, joiden toimivaltaan kilpailunrajoituksiin ja määräävään markkina-asemaan liittyvät kysymykset kuuluvat. Kukin jäsenvaltio nimeää edustajakseen virkamiehen, jonka sijalla voi hänen estyneenä ollessaan toimia toinen virkamies.”

207 Oikeuskäytännön mukaan toimielimen kokoonpanon muuttuminen ei vaikuta itse toimielimen jatkuvuuteen, ja toimielimen lopulliset tai valmistelevat toimet säilyttävät lähtökohtaisesti kaikki vaikutuksensa (asia C-331/88, Fedesa ym., tuomio 13.11.1990, Kok., s. I-4023, 36 kohta).

208 On lisäksi todettava, ettei ole olemassa mitään yhteisön oikeuden yleistä periaatetta, joka edellyttäisi sellaisen hallintoelimen, jossa on vireillä menettely, joka voi johtaa sakkojen määräämiseen, kokoonpanon pysymistä muuttumattomana (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 43 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 322 ja 323 kohta).

209 Tästä seuraa, ettei komissio ollut velvollinen kuulemaan neuvoa-antavaa komiteaa uudelleen sen johdosta, että yhteisöön liittyi kolme uutta valtiota.

210 Toisen kanneperusteen viides osa on siten hylättävä.

Kanneperusteen kuudes osa, joka koskee takavarikoitujen asiakirjojen asetuksen N:o 17 vastaista käyttöä

– Asianosaisten lausumat

211 Kantaja muistuttaa, että asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdan mukaan, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, komissio voi määrätä yrityksissä tehtäviä tarkastuksia päätöksellä, jossa on mainittava tarkastusten kohde ja tarkoitus, ja että tämän asetuksen 20 artiklan 1 kohdan mukaan, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, tietoja, jotka on saatu sovellettaessa 14 artiklaa, sai käyttää vain asianomaisen pyynnön tai tarkastuksen tarkoituksiin.

212 Kantajan mukaan nyt esillä olevassa asiassa 5.4.1989 tehty tarkastuspäätös, jonka perusteella komissio teki tarkastuksia kantajan toimitiloissa sekä sen saksalaisen ja espanjalaisen tytäryhtiön toimitiloissa, koski vain EY 81 artiklaa, ja siinä määrättiin, että kyseessä olleiden kuuden tuottajan oli alistuttava tarkastukseen, joka koski yhtäältä niiden mahdollista osallistumista yhteistoimintajärjestelyihin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka olivat johtaneet kansallisten markkinoiden eristämiseen ja kalsinoidun soodan hintojen yhdenmukaistamiseen, ja toisaalta asiakkaiden kanssa tehtyjen sellaisten yksinostojärjestelyjen täytäntöönpanoa, jotka voivat rajoittaa kilpailua tai poistaa sen ja vahvistaa yhteisön kalsinoidun soodan markkinoiden jäykkyyttä.

213 Kantaja toteaa lisäksi, että erään tarkastusta tehneen virkamiehen kantajan toimitiloihin jättämistä asiakirjoista ilmenee, ettei komissiolla ollut mitään alustavaa tietoa, mitään epäilyä eikä mitään todistetta EY 82 artiklan rikkomisesta. Lisäksi komissio oli ollut kiinnostunut asiakassuhteista siinä määrin kuin asiakkaiden kanssa tehdyt sopimukset saattoivat muodostaa markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen. Kantajan mukaan sen ja komission välisestä kirjeenvaihdosta ilmenee edelleen, että komissio oli 22.5.1989 hyväksynyt kantajan nimenomaisen varauksen, jonka tarkoituksena oli kieltää takavarikoitujen asiakirjojen käyttö muuhun tarkoitukseen kuin EY 81 artiklan 1 kohtaan perustuvaan menettelyyn liittyviin tarkastuksiin.

214 Kantaja huomauttaa lisäksi, että komissio oli osoittanut sille 21.6.1989 sekä eräälle sen saksalaiselle tytäryhtiölle eli DSW:lle 8.7.1989 tietojensaantipyynnöt. Nämä pyynnöt koskivat tarkastuspäätöksen vastaisesti sekä EY 81 artiklaa että EY 82 artiklaa. Kantaja toteaa, että sille osoitetussa pyynnössä mainittiin myös, että komissio tutkii ”ovatko asiakkaiden kanssa tehdyt toimitussopimukset, joilla on tarkoitus taata yksinoikeus toimituksiin käyttämällä syrjiviä uskollisuusalennuksia, yhteensoveltuvia kilpailusääntöjen kanssa”.

215 Kantaja myöntää, että komissiolla oli oikeus yhtäältä takavarikoida tarkastuksissa löytämänsä asiakirjat, siltä osin kuin nämä kuuluivat tarkastuspäätöksen soveltamisalaan, ja toisaalta aloittaa tutkinta sen selvittämiseksi, oliko sellainen oletettu

EY 82 artiklan rikkominen tapahtunut, joka oli tullut sen tietoon toteutettujen tarkastusten johdosta. Kantajan mukaan komissio ei sitä vastoin saanut käyttää takavarikoituja asiakirjoja myöhemmässä menettelyssä, jonka tarkoituksena oli näyttää toteen oletettu EY 82 artiklan rikkominen, muutoin kuin perusteena kyseisen menettelyn aloittamista koskevalle päätökselle. Kantaja väittää, että valtaosa asiakirjoista, jotka mainitaan väitettyä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevassa väitetiedoksiannon osassa, on kuitenkin mitä ilmeisimmin takavarikoitu kantajan ja sen tytäryhtiöiden toimitiloissa tehtyjen tarkastusten yhteydessä. Komissio on näin ollen käyttänyt kyseisiä asiakirjoja muuhun kuin siihen tarkoitukseen, jota varten ne oli hankittu. Kantajan mukaan komissio on näin tehdessään loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia ja oikeutta liikesalaisuuteen, sellaisina kuin nämä taataan asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdassa ja 20 artiklan 1 kohdassa, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan.

216 Kantaja päättelee tämän perusteella, että väitetiedoksiannon liitteenä olleet ja EY 82 artiklaan perustuvia väitteitä tukeneet asiakirjat olisi pitänyt jättää huomiotta, lukuun ottamatta asiakirjoja, jotka kantaja ja sen tytäryhtiö olivat toimittaneet vastauksena niille tarkastusten jälkeen osoitettuihin tietojensaantipyyntöihin. Kantaja toteaa lisäksi, että se ei ajan kulumisen vuoksi pystynyt määrittämään, mitkä väitetiedoksiannon liitteinä olleista asiakirjoista oli takavarikoitu sen toimitiloista ja mitkä oli toimitettu komissiolle vastauksena tietojensaantipyyntöihin. Kantaja katsoo näin ollen, että koska kaikki komission esittämät väitteet perustuvat asiakirjoihin, jotka olisi pitänyt jättää huomiotta, riidanalainen päätös on kumottava kokonaisuudessaan. Lisäksi komission esittämät väitteet perustuvat ainakin implisiittisesti tiettyihin kantajaa vastaan puhuviin asiakirjoihin, jotka olivat väitetiedoksiannon liitteinä, ilman että unionin yleinen tuomioistuin pystyy arvioimaan näiden asiakirjojen tarkkaa vaikutusta riidanalaisessa päätöksessä esitettyjen väitteiden muotoiluun. Tästä seuraa, ettei unionin yleinen tuomioistuin pysty valvomaan riidanalaisen päätöksen lainmukaisuutta ja sen perustelujen sääntöjenmukaisuutta.

217 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

218 Aluksi on muistutettava, että sekä asetuksen N:o 17 tarkoituksesta että saman asetuksen 14 artiklasta, jossa luetellaan komission virkamiehille annetut toimivaltuudet, ilmenee, että tarkastukset voivat olla hyvin laajoja. Tältä osin oikeus päästä yrityksen kaikkiin tiloihin, sen kaikille alueille ja sen kaikkiin kulkuneuvoihin on erityisen merkittävä, koska sen tarkoituksena on antaa komissiolle mahdollisuus hankkia todisteita kilpailusääntöjen rikkomisista niistä paikoista, joissa todisteita tavallisesti on, eli yritysten liiketiloista. Kyseinen pääsyoikeus vesittyisi, jos komission virkamiesten olisi tyydyttävä pyytämään sellaisia asiakirjoja, jotka he pystyvät yksilöimään täsmällisesti etukäteen. Tällainen oikeus merkitsee päinvastoin mahdollisuutta etsiä sellaisia erilaisia tietolähteitä, jotka eivät vielä ole tiedossa tai joita ei ole täysin yksilöity. Ilman tällaista mahdollisuutta komission olisi mahdotonta hankkia tarkastuksen kannalta tarpeellisia tietolähteitä, jos asianomaiset yritykset kieltäytyvät yhteistyöstä tai jarruttavat menettelyä. Vaikka asetuksen N:o 17 14 artiklassa annetaan näin ollen komissiolle laajat tutkintavaltuudet, näiden toimivaltuuksien käyttäminen on kuitenkin sidottu edellytyksiin, joilla taataan asianomaisten yritysten oikeuksien kunnioittaminen. Tältä osin on ensinnäkin todettava, että komissiolle on asetettu velvoite mainita tarkastuksen kohde ja tarkoitus. Tämä velvoite on perustavanlaatuinen vaatimus paitsi sen vuoksi, että asianomaisten yritysten tiloissa toteutettaviksi aiottujen toimenpiteiden osoitetaan olevan oikeutettuja, myös siksi, että yritysten on mahdollista ymmärtää yhteistyövelvoitteensa laajuus samanaikaisesti puolustautumisoikeutensa säilyttäen (edellä 199 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Hoechst v. komissio, tuomion 26–29 kohta).

219 Tästä seuraa, että tarkastuspäätöksiä koskevan perusteluvelvollisuuden laajuutta ei voida rajoittaa tutkinnan tehokkuuteen liittyvien näkökohtien perusteella. Tältä osin on täsmennettävä, että vaikka on totta, ettei komissio ole velvollinen ilmoittamaan tarkastuspäätöksen adressaatille kaikkia tietoja, joita sillä on oletetuista rikkomisista, eikä suorittamaan kyseisten rikkomisten täsmällistä oikeudellista luonnehdintaa, sen on sitä vastoin mainittava selvästi olettamat, joiden paikkansapitävyyden se aikoo tutkia (edellä 199 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Hoechst v. komissio, tuomion, 41 kohta).

220 Nyt esillä olevassa asiassa on todettava, että tarkastuspäätöksessä viitataan ainoastaan EY 81 artiklaan.

221 On kuitenkin todettava, että koska komissio ei ollut velvollinen suorittamaan rikkomisten täsmällistä oikeudellista luonnehdintaa, yksistään sen perusteella, ettei päätöksessä mainita EY 82 artiklaa nimenomaisesti, ei voida katsoa, että komissio olisi rikkonut asetuksen N:o 17 14 artiklaa.

222 Pitää paikkansa, että tarkastuspäätöksen sanamuodon mukaan komission nimenomaisena tarkoituksena oli vain selvittää, osallistuiko kantaja yhteistoimintajärjestelyihin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Minkään seikan perusteella ei voida katsoa, että komissio epäili myös määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Komissio ei myöskään ole pyytänyt EY 82 artiklaan perustuvassa menettelyssä käyttämiään asiakirjoja uusien tarkastusvaltuuksien yhteydessä.

223 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklasta kuitenkin ilmenee, että ”[kantaja] on rikkonut [EY 82] artiklaa – – toiminnalla, jonka tarkoituksena oli poistaa kilpailu tai rajoittaa sitä huomattavasti ja joka muodostui seuraavista toimenpiteistä: – – sellaisten sopimusten tekeminen asiakkaiden kanssa, joiden mukaan asiakkaiden on ostettava koko soodatarpeensa tai erittäin suuri osa siitä [kantajalta] ja joiden kestoa ei ole määritelty tai se on kohtuuttoman pitkä; – – sopimuksessa määrätyn asiakkaan perusostomäärän ylittäviin lisäostomääriin liittyvien huomattavien alennusten ja muiden taloudellisten houkuttimien myöntäminen sen varmistamiseksi, että asiakkaat ostavat koko tai lähes koko tarpeensa [kantajalta ja] alennusten myöntäminen ainoastaan sillä edellytyksellä, että asiakas suostuu ostamaan koko tai lähes koko tarpeensa [kantajalta]”.

224 Näin ollen on todettava, että tarkastuspäätöksen 1 artiklan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettu ”yksinostojärjestelyjen täytäntöönpano” vastaa sitä, mitä riidanalaisessa päätöksessä on lopulta luettu kantajan syyksi. Ne EY 82 artiklaan kohdistuvat rikkomiset, joista kantajaa moititaan riidanalaisessa päätöksessä, toteutettiin nimittäin

niiden sopimussuhteiden yhteydessä, joita sillä oli osaan asiakaskunnastaan, ja ne muodostuivat pääasiallisesti yksinoikeusjärjestelyistä.

225 Menettelytavat, joiden komissio katsoi olevan riidanalaisessa päätöksessä todetun määräävän markkina-aseman väärinkäytön taustalla, ja menettelytavat, joiden tutkimiseen komissio oli tarkastuspäätöksen 1 artiklan toisessa luetelmakohdassa valtuuttanut virkamiehensä, ovat siten aineellisesti samankaltaisia.

226 Koska osa tosiseikoista, joiden osalta komission virkamiehille oli annettu toimivaltuudet hankkia todisteita EY 81 artiklan rikkomisesta, oli samoja kuin ne, jotka myöhemmin olivat perustana väitteille määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä, josta kantajaa moitittiin riidanalaisessa päätöksessä, asiakirjojen takavarikoinnilla ei ylitetty tarkastuspäätöksen muodostamia lainmukaisuuden puitteita. Tarkastuspäätös nimittäin sisältää asetuksen N:o 17 14 artiklan 3 kohdassa vaaditut olennaiset seikat.

227 Komissio on näin ollen hankkinut asiakirjat, joilla on riidanalaisessa päätöksessä tuettu EY 82 rikkomista koskevia väitteitä, laillisesti, ja tältä osin on merkityksetöntä, onko asiakirjat takavarikoitu huhtikuussa 1989 tehtyjen tarkastusten kuluessa vai onko ne esitetty niiden tietojensaantipyyntöjen johdosta, jotka kantajalle osoitettiin myöhemmin asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla.

228 Edellä todetusta ilmenee myös, että komissio on käyttänyt kyseisiä asiakirjoja laillisesti todisteina EY 82 artiklaan perustuvassa riidanalaisessa päätöksessä.

229 On lisäksi todettava, että 22.5.1989 päivätystä komission kirjeestä ilmenee ainoastaan komission vahvistaneen, että asetuksen N:o 17 20 artiklan säännöksiä, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, sovellettiin tarkastusten aikana

hankittuihin asiakirjoihin ja ettei kyseisiä asiakirjoja käytetä todisteina polkumyyntimenettelyssä. Komissio ei siis esittänyt sellaista kannanottoa, että tutkinta koskee pelkästään EY 81 artiklaan kohdistuvia rikkomisia ja että tutkinnan kohde ei kattaisi kyseisten rikkomisten luonnehdintaa määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi.

230 Toisen kanneperusteen kuudes osa on siten hylättävä.

Kanneperusteen kahdeksas osa, jonka mukaan puolueettomuusperiaatetta, hyvän hallinnon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta on loukattu

– Asianosaisten lausumat

231 Kantaja toteaa, että riidanalaisessa päätöksessä toistetaan käytännössä sanasta sanaan kymmenen vuotta aiemmin tehty päätös ja ettei siinä oteta millään tavalla huomioon ajan kulumista ja päätöksen 91/297 kumoamisen seurauksia. Kantaja väittää lisäksi, että komission olisi pitänyt antaa sille oikeus tutustua asiakirjavihkoon täysimääräisesti.

232 Kantajan mukaan riidanalainen päätös on lisäksi suhteeton, koska sen vaikutuksesta menettely aloitetaan uudelleen kauan tosiseikkojen tapahtumisen jälkeen, ja päätös on siten joka tapauksessa täysin vailla tehokasta vaikutusta.

233 Kantaja väittää lisäksi, ettei komissio ole tuonut esiin syitä, joiden vuoksi se piti tarkoituksenmukaisena, että kantajaan kohdistetaan uudelleen ”erittäin ankara päätös”, vaikka komissio oli muutoin luopunut tekemästä uutta päätöstä päätöksen 91/297

kumoamisen johdosta. Kantajan mukaan komissio on kuitenkin käsitellyt yhtenä kokonaisuutena niitä rikkomisia, joiden johdosta tehtiin päätökset 91/297, 91/298 ja 91/299, joita laadittaessa tämä seikka otettiin huomioon. Unionin yleisen tuomioistuimen on siten mahdotonta arvioida komission sen ratkaisun perusteluja, että se tekee uuden päätöksen, jonka sisältö on lähes sama kuin päätöksen 91/299.

234 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

235 Väittäessään, että puolueettomuusperiaatetta, hyvän hallinnon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta on loukattu, kantaja toistaa samat väitteet ja perustelut, joihin se on jo vedonnut ja jotka koskevat erityisesti ajan kulumista ja oikeutta tutustua asiakirjavihkoon ja jotka unionin yleinen tuomioistuin tutkii toisaalla.

236 Ainoa uusi seikka koskee perustelujen puuttumista sen osalta, että komissio on tehnyt uuden päätöksen, jonka sisältö on lähes sama kuin päätöksen 91/299. Tältä osin on kuitenkin todettava, että komissio on perustellut, miksi se tekee päätöksen 91/299 uudelleen, riidanalaisen päätöksen 196–207 perustelukappaleessa, jotka ovat lisäys päätökseen 91/299 nähden. Kantajan väite ei näin ollen perustu tosiseikkoihin.

237 Toisen kanneperusteen kahdeksas osa on siten hylättävä.

238 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että toinen kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan, jollei muuta ilmene, kun kanneperusteen seitsemättä osaa, jonka mukaan oikeutta tutustua asiakirjavihkoon on loukattu, tutkitaan kuudennen kanneperusteen yhteydessä.

*Kolmas kanneperuste, joka koskee maantieteellisten markkinoiden virheellistä määritelmää*

Asianosaisten lausumat

239 Kantaja väittää oikeuskäytäntöön viitaten, että vaikka markkinaosuuksiin perustuva arviointiperuste on tärkeä seikka määräävän markkina-aseman olemassaolon todistamiseksi, se ei milloinkaan ole yksinään ratkaiseva, etenkään siinä tapauksessa, että markkinaosuudet ovat kohtuullisen kokoisia. Kantajan mukaan huomioon on otettava myös muita tekijöitä, kuten erityisesti markkinoille tulon esteet, vertikaalinen integraatio, taloudellinen vahvuus, teknologinen johtoasema, asiakkaiden tasapainottava voima tai vielä kustannusrakenne.

240 Kantaja riitauttaa sen, että komissio on pitänyt merkityksellisiä maantieteellisiä markkinoita yhteisön laajuisina lueteltuaan eri tekijöitä, jotka ”kaikki puoltavat sitä, että markkinat olivat laajuudeltaan kansalliset”. Jos komissio olisi tehnyt kilpailuolosuhteita koskevan alustavan analyysin, se olisi päätellyt, että markkinat rajoittuivat laajuudeltaan kunkin maan alueeseen.

241 Kantajan mukaan komission arvioinnin virheellisyyden vahvistaa ”Italian kilpailuviranomaisen” asiassa Solvay vastaan Sodi 10.4.1997 tekemä päätös, jossa merkitykselliset maantieteelliset markkinat oli määritelty Italian kalsinoidun soodan markkinoiksi. Myös komissio on asetuksen N:o 17 19 artiklan 3 kohdan mukaisessa tiedonannossa [EY] 81 artiklan 3 kohdan mukaista puuttumattomuustodistusta tai poikkeusta koskevasta hakemuksesta (Asia IV/E-2/36.732 – Solvay-Sisecam) (EYVL 1999, C

272, s. 14) myöntänyt, että merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden rajaaminen oli ”erityisen monimutkaista” ja että kansallisiin markkinoihin jakautuminen ei selvästikään tullut kysymykseen.

242 Kantaja väittää lisäksi, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että kantajan ”vaikutusalue” vastasi Manner-Euroopan länsiosaa. Kantaja katsoo nimittäin, että tämä arvio perustui kantajan ja ICI:n välisen sopimuksen olemassaoloon ja että arviolla pyrittiin ainoastaan pääsemään siihen lopputulokseen, että kantajalla oli absoluuttisesti ja suhteellisesti merkittävä markkinaosuus ”huomioon otetuilla markkinoilla”. Komissio ei siten ottanut huomioon tavanomaisia arviointiperusteita, joiden avulla pystytään tarkasti rajamaan merkitykselliset maantieteelliset markkinat eli alue, jolla markkinaolosuhteet ovat niin yhdenmukaiset, että kaikki sillä toimivat toimijat kilpailevat toistensa kanssa.

243 Kantaja väittää myös, että koska komissio ei ole yksilöinyt syitä, joiden johdosta se poikkesi merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden rajaamista koskevasta vakiintuneesta käytännöstään, se ei ole perustellut riidanalaista päätöstä sääntöjenmukaisesti.

244 Kantaja katsoo lisäksi, että komissio on tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se on päättänyt samalla kertaa, että Benelux-maat ja Yhdistynyt kuningaskunta olivat erillisiä markkinoita ja että Benelux-maat ja Portugali, jossa kantajalla oli tosiasiallinen monopoli, kuuluivat samoihin markkinoihin.

245 Lisäksi kantaja huomauttaa komission todenneen riidanalaisen päätöksen 132 perustelukappaleessa, että ”Solvayn perinteinen markkina-alue kattoi koko yhteisön lukuun ottamatta Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin markkinoita, joilla kilpailunvastaisten järjestelyjen vuoksi vallitsivat aivan erilaiset kilpailuolosuhteet”. Kantajan mukaan komissio on vastineessaan kuitenkin viitannut ristiriitaisesti siihen, että ICI ja kantaja eivät kilpailleet keskenään, pystyäkseen sulkemaan Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden ulkopuolelle. Komissio ei ole riidanalaisessa päätöksessä maininnut myöskään Italian, Espanjan,

Portugalin, Kreikan ja Tanskan markkinoiden kilpailuolosuhteita, vaikka se on ilman vähäisintäkään lisäperustetta päätellyt, että kilpailuolosuhteet koko Manner-Euroopan alueella olivat yhtenäiset. Kantaja huomauttaa kansallisten markkinaosuuksiensa osalta, että nämä eivät olleet lainkaan yhtenäisiä, koska valtiosta riippuen markkina-osuutta ei joko ollut lainkaan tai se oli 15, 50, 80 tai 100 prosenttia. Näissä olosuhteissa kantaja pyytää, että unionin yleinen tuomioistuin kehottaisi komissiota selvittämään, mikä sai sen katsomaan, että markkinoiden rakenne oli sama kaikkialla Manner-Euroopan länsiosassa.

246 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

247 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tutkittaessa sitä, onko yrityksellä EY 82 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettu määräävä markkina-asema, on kiinnitettävä erityistä huomiota relevanttien markkinoiden määrittelyyn ja sen yhteismarkkinoiden merkittävän osan rajaamiseen, jolla yritys voi mahdollisesti turvautua tehokasta kilpailua estäviin väärinkäytöksiin (ks. asia C-7/97, Bronner, tuomio 26.11.1998, Kok., s. I-7791, 32 kohta ja asia C-209/98, Sydhavnens Sten & Grus, tuomio 23.5.2000, Kok., s. I-3743, 57 kohta).

248 Tältä osin on muistutettava, ettei markkinoiden rajaamisella ole samaa merkitystä EY 81 ja EY 82 artiklaa sovellettaessa. EY 82 artiklaa sovellettaessa relevanttien markkinoiden asianmukainen määrittely on välttämätön ennakkoedellytys väitetysti kilpailunvastaisen toiminnan arvioinnille, sillä ennen kuin todetaan, että määräävää markkina-asemaa on käytetty väärin, on näytettävä toteen määräävän aseman olemassaolo tietyillä markkinoilla, mikä edellyttää, että nämä markkinat on ennalta

rajattu. Sitä vastoin EY 81 artiklaa sovellettaessa relevantit markkinat on tarvittaessa määriteltävä sen ratkaisemiseksi, onko riidanalainen sopimus, yritysten yhteenliittymän päätös tai yritysten yhdenmukaistettu menettelytapa omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja onko sen tarkoituksena estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai seuraako siitä, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla (asia T-62/98, Volkswagen v. komissio, tuomio 6.7.2000, Kok., s. II-2707, 230 kohta ja asia T-61/99, Adriatica di Navigazione v. komissio, tuomio 11.12.2003, Kok., s. II-5349, 27 kohta).

249 EY 82 artiklan systematiikassa maantieteelliset markkinat voidaan määritellä alueeksi, jolla asianomaisten tuotteiden kilpailuolosuhteet ovat samankaltaiset kaikille taloudellisille toimijoille. Ei ole välttämätöntä, että taloudellisten toimijoiden objektiiviset kilpailuolosuhteet ovat täysin yhtenäiset. Riittää, että nämä olosuhteet ovat samankaltaiset tai riittävän yhtenäiset (asia 27/76, United Brands ja United Brands Continentaal v. komissio, tuomio 14.2.1978, Kok., s. 207, Kok. Ep. IV, s. 9, 44 ja 53 kohta ja asia T-139/98, AAMS v. komissio, tuomio 22.11.2001, Kok., s. II-3413, 39 kohta). Näin ollen ainoastaan sellaisten alueiden, joilla objektiiviset kilpailuolosuhteet ovat erilaiset, ei voida katsoa muodostavan yhtenäisiä markkinoita (asia T-229/94, Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok., s. II-1689, 92 kohta).

250 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee vielä, että vaikka unionin tuomioistuimet harjoittavat yleisesti kokonaisvaltaista valvontaa kilpailusääntöjen soveltamisedellytysten täyttymisen suhteen, niiden valvoessa komission harkintavallan käyttöä monitahoisissa taloudellisissa kysymyksenasetteluissa tämä valvonta kuitenkin kohdistuu ainoastaan siihen, että menettelyä ja perusteluvelvollisuutta koskevia sääntöjä on noudatettu, että tosiseikat pitävät asiallisesti paikkansa, että näitä tosiseikkoja ei ole arvioitu ilmeisen virheellisesti ja ettei harkintavaltaa ole käytetty väärin (asia T-65/96, Kish Glass v. komissio, tuomio 30.3.2000, Kok., s. II-1885, 64 kohta ja asia T-201/04, Microsoft v. komissio, tuomio 17.9.2007, Kok., s. II-3601, 87 kohta).

251 Nyt esillä olevassa asiassa on todettava, että komissio on relevantteja markkinoita koskevassa riidanalaisen päätöksen osassa määritellyt merkitykselliset maantieteelliset markkinat seuraavasti:

> ”136. Siten merkitykselliset tuote- ja maantieteelliset markkinat, joilla Solvayn taloudellista voimaa on arvioitava, ovat kalsinoidun soodan yhteisön markkinat (lukuun ottamatta Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia).”

252 Komissio on vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen tähdentänyt, että riidanalaisen päätöksen muissa kohdissa viitattiin samoihin maantieteellisiin markkinoihin, jotka on yksilöity riidanalaisen päätöksen 136 perustelukappaleessa.

253 Komissio vetoaa erityisesti 8, 18–20, 23, 26, 36–38, 40–42, 43, 133, 137, 138, 188 ja 191 perustelukappaleeseen, joissa viitataan ”Länsi-Eurooppaan” tai ”yhteisöön”.

254 Lisäksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen 136 perustelukappaleessa esitetty maantieteellisten markkinoiden määritelmä ei ole ristiriidassa riidanalaisen päätöksen muiden perustelukappaleiden kanssa. Edellä 249 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan on nimittäin riittävää, että kilpailuolosuhteet ovat kyseessä olevien tuotteiden osalta samankaltaiset tai riittävän yhtenäiset. Kun on kysymys EY 82 artiklan soveltamisesta, useat kansalliset markkinat voivat näin ollen muodostaa yhdessä maantieteelliset markkinat, jos objektiiviset kilpailuolosuhteet ovat riittävän yhtenäiset.

255 Myöskään se seikka, että tuottajilla oli taipumus keskittää myyntiään jäsenvaltioihin, joissa niillä oli tuotantokapasiteettia, ei sulje pois sitä, että objektiiviset kilpailuolosuhteet olivat riittävän yhtenäiset.

256 Kantajan neljättä kanneperustetta tutkittaessa (ks. jäljempänä 261–305 kohta) joka tapauksessa ilmenee, että kantajalla on määräävä markkina-asema siitä riippumatta, määritelläänkö merkitykselliset maantieteelliset markkinat yhteisöksi Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia lukuun ottamatta vai jokaiseksi yksittäiseksi valtioksi, jossa kantajan väitetään rikkoneen EY 82 artiklaa kalsinoidun soodan markkinoilla.

257 Riidanalaisen päätöksen 147 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Vaikka kaikkia yksittäisiä kansallisia markkinoita, joilla Solvay harjoitti kilpailua ehkäisevää toimintaa, pidettäisiin erillisinä markkinoina, Solvaylla olisi silti määräävä asema niillä kaikilla ja useimmat edellä esitetyistä seikoista pitäisivät edelleen paikkansa.”

258 Kantajan markkinaosuudet nimittäin osoittavat, että sillä oli samaten määräävä asema kaikissa valtioissa, joissa se oli syyllistynyt niihin EY 82 artiklan rikkomisiin, joista sitä arvostellaan.

259 Tästä seuraa, että vaikka komissio ei olisi määritellyt merkityksellisiä maantieteellisiä markkinoita oikein, tämä virhe ei olisi voinut vaikuttaa lopputulokseen ratkaisevasti. Vaikka tällainen virhe näytettäisiin toteen, sen vuoksi ei olisi perusteltua kumota komission päätöstä (ks. vastaavasti asia T-126/99, Graphischer Maschinenbau v. komissio, tuomio 14.5.2002, Kok., s. II-2427, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

260 Kolmas kanneperuste on näin ollen hylättävä.

*Neljäs kanneperuste, joka koskee määräävän markkina-aseman puuttumista*

Asianosaisten lausumat

261 Kantaja riitauttaa komission käsityksen, jonka mukaan kantajan omat asiakirjat vahvistavat, että sillä oli määräävä markkina-asema Länsi-Euroopassa.

262 Kantaja katsoo ensinnäkin, etteivät tosiseikat tue komission kantaa.

263 Kantaja huomauttaa tältä osin, että komissio on riidanalaisen päätöksen 147 perustelukappaleessa todennut, että vaikka kaikkia yksittäisiä kansallisia markkinoita, joilla kilpailua ehkäisevää toimintaa harjoitettiin, pidettäisiin erillisinä markkinoina, kantajalla olisi silti määräävä asema niillä kaikilla.

264 Kantaja toteaa, että sen markkinaosuus kansallisilla markkinoilla ei kuitenkaan ollut 70:tä prosenttia ja että vaikka tämä markkinaosuus oli merkittävä, se ei ollut vahva todiste merkittävästä markkinavoimasta. Kantajan mukaan sen markkinaosuus oli kyseessä olevana aikana ollut vain 56,7 prosenttia Benelux-maissa, 54,9 prosenttia Ranskassa ja 52,5 prosenttia Saksassa. Kantaja väittää myös, ettei sillä, että se on ainoa kalsinoidun soodan tuottaja, jolla on toimintaa kaikkialla yhteisössä, ole merkitystä. Koska kantajan eri tuotantolaitokset eivät tehneet mitään merkittäviä toimituksia toisille kansallisille markkinoille, joilla kantajalla oli tuotantolaitoksia, merkitystä ei ole myöskään kantajan kokonaistuotantokapasiteetilla Euroopassa. Kansallisella tasolla kantajan tuotantokapasiteetti oli rinnastettavissa kantajan kansallisten kilpailijoiden tuotantokapasiteettiin.

265 Kantaja väittää samaten, että polkumyynnin vastaisten toimenpiteiden sille antama suoja oli ainoastaan suhteellinen, koska polkumyyntitullit ja tullit eivät koskeneet tuontia Itä-Saksasta Länsi-Saksaan ja koska sisäinen jalostusmenettely joka tapauksessa mahdollisti sen, että lasintuottajat saattoivat ostaa yhdysvaltalaisilta ja itäeurooppalaisilta tuottajilta merkittäviä määriä polkumyyntitulleista vapaata kalsinoitua soodaa.

266 Kantaja toteaa lisäksi, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon asiakkaiden mahdollisuus käyttää kalsinoidun soodan sijasta kaustista soodaa ja lasimurskaa. Kantaja nimittäin katsoo, että nämä tuotteet olivat aiheuttaneet sille kilpailupainetta sen asiakassuhteissa.

267 Kantaja päättelee tämän perusteella, ettei sillä ollut määräävää asemaa kyseessä olleilla kansallisilla markkinoilla, jotka ovat ainoat markkinat, jotka voidaan hyväksyä maantieteellisiksi markkinoiksi.

268 Kantaja toteaa lisäksi, ettei komissio ole ottanut huomioon sitä huomattavaa tasapainottavaa neuvotteluvoimaa, joka eräillä sen lasialan asiakkailla oli. Komissio ei ole nimittäin selvittänyt, missä määrin näiden asiakkaiden ostamat määrät olivat välttämättömiä kantajan toiminnan jatkumiselle pitkällä aikavälillä, etenkin kun otetaan huomioon kiinteiden kulujen merkittävyys tällä raskaan teollisuuden alalla. Komissio ei ole arvioinut myöskään paikallisten kilpailijoiden roolia eikä Yhdysvalloista tai Itä-Euroopasta peräisin olevan tuonnin vaikutusta.

269 Kantaja katsoo, että vaikka merkitykselliset maantieteelliset markkinat olisivat Euroopan laajuiset, komission analyysi on virheellinen ja ”huonosti perusteltu”. Kantaja vetoaa tältä osin kilpailupaineeseen, joka oli peräisin ensinnäkin suuriin teollisuuskonserneihin kuuluvilta yhteisön kilpailijoilta, toiseksi yhdysvaltalaisilta kilpailijoilta ja Itä-Euroopan maiden kilpailijoilta, jotka pystyivät tarjoamaan edullisia hintoja, ja kolmanneksi samaten suuriin konserneihin kuuluvilta asiakkailta.

270 Kantaja väittää myös, että riidanalaisen päätöksen 39 perustelukappale, jonka mukaan suurin uhka sille ei tullut muiden eurooppalaisten tuottajien taholta vaan sen aiheutti Yhdysvalloista tuotava kalsinoitu sooda, on ristiriidassa riidanalaisen päätöksen 53 perustelukappaleen kanssa, sillä tässä todetaan, että kantajan ”päähuolenaiheena näyttää olleen määräävän asemansa säilyttäminen Euroopan markkinoilla pienempien tuottajien aiheuttamasta levottomuudesta sekä Itä-Euroopasta ja Yhdysvalloista uhkaavasta tuonnista huolimatta”. Kantajan kilpailijoiden markkinavoima oli sitäkin suurempi, koska komissio ei ollut vuosina 1980 ja 1981 toteuttamissaan tutkimuksissa määrännyt niitä tekemään mitään muutoksia sopimuskäytäntöihinsä, joten ne saattoivat suojata asiakkaansa tekemällä kokonaistarvetta koskevia pitkäkestoisia sopimuksia.

271 Toiseksi kantaja väittää, että komissio on tehnyt useita oikeudellisia virheitä päätellessään riidanalaisen päätöksen 148 perustelukappaleessa, että kantajalla oli ollut määräävä asema koko merkityksellisen ajanjakson.

272 Tältä osin kantaja huomauttaa erityisesti, että komissio on kokonaan sivuuttanut asiakkaiden tasapainottavaa voimaa koskevan arviointiperusteen, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on viitannut yhdistetyissä asioissa T-68/89, T-77/89 ja T-78/89, SIV ym. vastaan komissio, 10.3.1992 antamassaan tuomiossa (Kok., s. II-1403, Kok. Ep. XII, s. II-287). Keskittymän julistamisesta yhteismarkkinoille ja ETA-sopimuksen toimintaan soveltuvaksi 25.11.1998 tehdyssä komission päätöksessä (Asia IV/M.1225 – Enso/Stora) (EYVL 1999, L 254, s. 9) on samaten tutkittu kysymystä asiakkaiden tasapainottavasta neuvotteluvoimasta nestepakkauskartongin markkinoilla. Kantaja väittää, että koska tuotantokustannusten rakenteen vuoksi muuttuvat kustannukset olivat pieniä suhteessa kokonaiskustannuksiin, sen asiakkaat pystyivät uhkaamaan, että se menettää merkittävän osan toimituksistaan tai jopa kaikki. Kantaja katsoo siis, että komission olisi pitänyt tutkia, pystyikö kantaja toimimaan huomattavan itsenäisesti suhteessa asiakkaisiinsa.

273 Kolmanneksi kantaja väittää, ettei komissio ole perustellut riidanalaista päätöstä sääntöjenmukaisesti, koska se ei ole yhtäältä yksilöinyt, mitkä niistä arviointiperusteista, joita oli käytetty arvioitaessa kantajan määräävää asemaa yhteisön markkinoilla, olivat sovellettavissa kantajan asemaa kansallisilla markkinoilla koske-

vaan analyysiin, eikä toisaalta soveltanut näitä arviointiperusteita konkreettisesti näillä markkinoilla vallitsevien olosuhteiden osalta.

274 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

275 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 82 artiklassa mainitulla määräävällä markkina-asemalla tarkoitetaan yrityksen taloudellista valta-asemaa, jonka perusteella se voi estää toimivan kilpailun relevanteilla markkinoilla, koska se voi toimia huomattavan itsenäisesti suhteessa kilpailijoihinsa, asiakkaihinsa ja lopulta kuluttajiin (edellä 249 kohdassa mainittu asia United Brands ja United Brands Continentaal v. komissio, tuomion 65 kohta ja edellä 250 kohdassa mainittu asia Microsoft v. komissio, tuomion 229 kohta). Toisin kuin monopoli tai sitä vastaava asema, määräävä markkina-asema ei sulje pois tietynasteista kilpailua, mutta se antaa tällaisessa asemassa olevalle yritykselle ainakin mahdollisuuden vaikuttaa huomattavasti kilpailuolosuhteisiin, vaikkei se pystyisikään täysin määräämään niistä, ja joka tapauksessa mahdollisuuden toimia pitkälti tarvitsematta ottaa kilpailua huomioon, ilman että tällaisesta asenteesta aiheutuisi sille haittaa (asia 85/76, Hoffman-La Roche v. komissio, tuomio 13.2.1979, Kok., s. 461, Kok. Ep. IV, s. 341, 39 kohta).

276 Määräävän markkina-aseman olemassaolo johtuu yleensä useiden sellaisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta, jotka erikseen tarkasteltuina eivät välttämättä olisi ratkaisevia (edellä 249 kohdassa mainittu asia United Brands ja United Brands Continentaal v. komissio, tuomion 66 kohta). Tutkittaessa, onko yrityksellä määräävä asema relevanteilla markkinoilla, on tarkasteltava ensin yrityksen rakennetta ja sitten kilpailutilannetta kyseisillä markkinoilla (ks. vastaavasti edellä 249 kohdassa mainittu asia United Brands ja United Brands Continentaal v. komissio, tuomion 67 kohta).

277 Erittäin suuret markkinaosuudet ovat itsessään – poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta – osoitus määräävän aseman olemassaolosta. Yrityksellä, jolla on tietyn pituisen ajan erittäin suuri markkinaosuus, on tuotannon ja tarjonnan määränsä vuoksi vahva asema, jonka johdosta siitä tulee välttämätön kauppakumppani ja joka jo tämän takia varmistaa, että yritys voi ainakin melko pitkiä aikoja toimia määräävälle markkina-asemalle ominaisella tavalla itsenäisesti, ilman että yritykset, joilla on huomattavasti pienemmät markkinaosuudet, voisivat nopeasti tyydyttää kysyntää, joka halutaan suunnata muualle kuin yritykseen, jolla on suurin markkinaosuus (edellä 275 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 41 kohta ja asia T-65/98, Van den Bergh Foods v. komissio, tuomio 23.10.2003, Kok., s. II-4653, 154 kohta).

278 On siten todettava, että 70–80 prosentin markkinaosuus on itsessään selvä osoitus määräävästä markkina-asemasta (ks. vastaavasti asia T-30/89, Hilti v. komissio, tuomio 12.12.1991, Kok., s. II-1439, 92 kohta ja yhdistetyt asiat T-191/98 ja T-212/98–T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-3275, 907 kohta).

279 Oikeuskäytännössä on samaten katsottu, että 50 prosentin markkinaosuus on itsessään – poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta – todiste määräävästä markkina-asemasta (ks. vastaavasti asia C-62/86, AKZO v. komissio, tuomio 3.7.1991, Kok., s. I-3359, Kok. Ep. XI, s. I-261, 60 kohta).

280 Nyt esillä olevassa asiassa komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 137 perustelukappaleessa, että kantajalla oli ”noin 70 prosentin markkinaosuus Länsi-Euroopassa” ”koko tarkastelujakson ajan”.

281 Kantaja ei kanteessaan kiistä, että sillä oli erittäin suuri markkinaosuus, olettaen, että markkinat ovat yhteisön laajuiset. Se toteaa siten, että jos markkinat ovat Euroopan laajuiset, sen markkinaosuus vaihteli 60 ja 70 prosentin välillä.

282 Kantajan toimittamista numerotiedoista, joiden paikkansapitävyyttä komissio ei ole kiistänyt, ilmenee myös, että sillä oli vuonna 1988 erityisesti 14,7 prosentin osuus Alankomaiden markkinoista, 82 prosentin osuus Belgian markkinoista, 99,6 prosentin osuus Espanjan markkinoista, 95 prosentin osuus Italian markkinoista, 96,9 prosentin osuus Itävallan markkinoista, 100 prosentin osuus Portugalin markkinoista, 54,9 prosentin osuus Ranskan markkinoista ja 52,5 prosentin osuus Saksan markkinoista.

283 Tällaisista markkinaosuuksista seuraa, että – jollei käsiteltävänä olevaan asiaan liittyvistä poikkeuksellisista olosuhteista muuta johdu – kantajalla oli määräävä asema joko yhteisön markkinoilla tai niillä eri kansallisilla markkinoilla, joilla se oli syyllistynyt EY 82 artiklaan kohdistuviin rikkomisiin, joista sitä moititaan, jos maantieteelliset markkinat on määriteltävä näiksi kansallisiksi markkinoiksi.

284 Komissio vetoaa riidanalaisen päätöksen 138 perustelukappaleessa eri tekijöihin, jotka täydentävät kantajan markkinaosuuksiin kohdistuvan tutkinnan ja viittaavat siihen, että kantajalla oli määräävä markkina-asema.

285 Koska nämä tekijät eivät määritelmällisesti voi liittyä sellaisiin poikkeuksellisiin olosuhteisiin, joiden perusteella voitaisiin katsoa, että kantajalla ei ole määräävää markkina-asemaa, kantajan niitä kohtaan esittämää arvostelua ei ole tutkittava.

286 Kantaja vetoaa lisäksi kolmeen perusteluun, jotka on tutkittava, jotta voitaisiin ratkaista, oliko nyt esillä olevassa asiassa sellaisia poikkeuksellisia olosuhteita, joita oikeuskäytännössä tarkoitetaan.

287 Kantaja vetoaa ensinnäkin yhteisön yritysten ja yhteisön ulkopuolisten yritysten aiheuttamaan merkittävään kilpailupaineeseen.

288 Tältä osin on aluksi muistutettava, ettei se, että kilpailua on jonkin verran, ole ristiriidassa sen kanssa, että yrityksellä on relevanteilla markkinoilla määräävä asema.

289 On lisäksi huomautettava, ettei kantaja ole yhteisön kilpailijoiden osalta esittänyt väitteidensä ja perustelujensa tueksi mitään täsmällistä näyttöä.

290 Kantajan itsensä kanteessa esittämistä numerotiedoista joka tapauksessa ilmenee, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä todetessaan riidanalaisen päätöksen 138 perustelukappaleessa, että kantajalla oli suuri markkinaosuus Benelux-maissa, Ranskassa ja Saksassa sekä monopoli tai lähes monopoli Italiassa, Espanjassa ja Portugalissa.

291 Yhteisön ulkopuolisten kilpailijoiden osalta kantaja väittää, että Itä-Saksasta peräisin olleen tuonnin osuus Länsi-Saksan kokonaismyynnistä oli 8 prosenttia, mitä komissio ei kiistä. Siitä riippumatta, ovatko maantieteelliset markkinat yhteisön laajuiset vai kunkin maan laajuiset, tällaisen prosenttiosuuden perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, ettei kantajalla ollut relevanteilla markkinoilla määräävää asemaa.

292 Yhdysvalloista peräisin olevan tuonnin osalta riidanalaisen päätöksen 31 perustelukappaleessa todetaan, että vuoteen 1990 mennessä yhdysvaltalaiset tuottajat olivat toimittaneet läntiseen Manner-Eurooppaan ainoastaan noin 40 000 tonnia, josta lähes kaikki toimitettiin sisäistä jalostusmenettelyä koskevien sääntöjen nojalla.

293 Komissio tähdentää perustellusti, että vaikka katsottaisiin, että tämä määrä oli toteutunut yhdessä vuodessa, se oli silti vain noin 0,07 prosenttia kalsinoidun soodan

kokonaiskulutuksesta yhteisössä kokonaiskulutuksen ollessa vuonna 1989 noin 5,5 miljoonaa tonnia. Tällaista markkinaosuutta ei voida pitää merkittävänä.

294 Kantajan väitteestä, jonka mukaan sen asiakkaat uhkasivat käyttää sisäistä jalostusmenettelyä hankkiakseen tuotetta yhdysvaltalaisilta ja itäeurooppalaisilta tuottajilta, on todettava, ettei sen tueksi ole esitetty mitään todisteita. Väite on joka tapauksessa tehoton, koska pelkästään se seikka, että asiakkaat turvautuvat tällaiseen uhkaan, ei voi olla sellainen poikkeuksellinen olosuhde, joka sulkee määräävän markkina-aseman pois.

295 Toiseksi kantaja vetoaa siihen, että kalsinoitu sooda voidaan korvata kaustisella soodalla ja lasimurskalla, mikä sen mukaan aiheuttaa kilpailupainetta sen asiakassuhteissa.

296 Tältä osin on todettava, että komissio on riidanalaisen päätöksen 139–145 perustelukappaleessa analysoinut yksityiskohtaisesti mahdollisuuksia korvata kalsinoitu sooda kaustisella soodalla ja todennut, että käytännössä korvaamismahdollisuudet eivät rajoittaneet merkittävästi kantajan markkinavoimaa. Kantaja ei ole kanteessaan tuonut esiin mitään seikkaa, joka voisi kyseenalaistaa tämän analyysin.

297 Lasimurskan osalta komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 144 perustelukappaleessa, että pakkauslasin valmistuksessa asiakas pystyi lasimurskaa käyttämällä pienentämään kalsinoidun soodan tarvettaan jopa 15 prosenttia. Kantaja ei ole kiistänyt tämän luvun paikkansapitävyyttä. Komissio on myös myöntänyt olevan mahdollista, että lasimurskan käyttö pienentää asiakkaiden riippuvuutta kalsinoidun soodan toimittajista yleensä, mutta se ei kuitenkaan pienennä kalsinoidun soodan voimakkaan tuottajan mahdollisuuksia sulkea kyseisen tuotteen pienempiä tuottajia markkinoilta. Näin ollen on katsottava, että kantajan väitteiden vastaisesti komissio on ottanut huomioon mahdollisuuden korvata kalsinoitu sooda lasimurskalla.

298 Näissä olosuhteissa kantaja ei ole näyttänyt toteen, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen katsoessaan, että korvaamismahdollisuudet eivät rajoittaneet merkittävästi kantajan markkinavoimaa.

299 Kantaja väittää kolmanneksi, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon asiakkaiden siihen kohdistama kilpailupaine.

300 Kantajan itsensä toimittamien ja komission vahvistamien numerotietojen mukaan kantajan kokonaistuotanto Euroopassa oli riidanalaisten tosiseikkojen tapahtuma-aikana noin 3,7 miljoonaa tonnia ja sen kokonaismyynti Euroopassa noin 3,1 miljoonaa tonnia.

301 Komissio on riidanalaisen päätöksen 42 perustelukappaleessa todennut, että kantajan suurin asiakas oli Saint-Gobain-konserni, jonka kanssa se oli tehnyt eri jäsenvaltioissa toistaiseksi voimassa olevia sopimuksia, jotka koskivat yli 500 000 tonnin vuosittaista myyntimäärää Länsi-Euroopassa.

302 Kantajan myynti suurimmalle asiakkaalleen Saint-Gobainille oli siten noin 14 prosenttia kantajan tuotantomäärästä ja 16 prosenttia sen myynnistä Euroopassa.

303 Näin ollen on todettava, että siinäkin tapauksessa, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon kantajan asiakkaiden tasapainottavaa voimaa koskeva arviointiperuste, edellä mainituista prosenttiosuuksista ilmenee, ettei sen enempää Saint-Gobain kuin mikään muukaan kantajan asiakas olisi pystynyt tasapainottamaan kantajan markkinavoimaa.

304 Yhteenvetona on todettava, ettei kantajan väitteiden ja perustelujen perusteella voida katsoa, että olisi olemassa sellaisia poikkeuksellisia olosuhteita, joiden vuoksi olisi perusteltua kyseenalaistaa toteamus, jonka mukaan kantajalla oli määräävä asema relevanteilla markkinoilla.

305 Neljäs kanneperuste on näin ollen hylättävä.

*Viides kanneperuste, jonka mukaan määräävää markkina-asemaa ei ole käytetty väärin*

306 Viidennessä kanneperusteessa on viisi osaa, jotka koskevat lisäostoalennuksia, Saint-Gobainin konsernialennusta, yksinoikeudellisia sopimuksia, kilpailulausekkeita ja niiden menettelytapojen syrjivyyttä, joista kantajaa on moitittu.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee lisäostoalennuksia

– Asianosaisten lausumat

307 Kantaja väittää, ettei se ollut ottanut käyttöön asiakasuskollisuutta koskevaa yleistä politiikkaa. Kantaja toteaa tältä osin, että riidanalaisen päätöksen 53–55 perustelukappaleessa tarkoitetut strategiapaperit liittyivät siihen, että haluttiin suosia pitkäaikaisia sitoumuksia tekeviä asiakkaita, mikä on taloudellisesti perusteltua. Tarkoituksena oli hyvittää asiakasta siitä taloudellisesta edusta, jonka kantaja sai varmuudesta, että sen tuotantokapasiteettia käytetään rajattu – mutta taattu – aika, joka voi olla enintään kaksi vuotta, kuten komissio on nimenomaisesti sallinut vuonna 1981.

308 Kantajan mukaan kalsinoidun soodan tuotannon erityislaatuisen kustannusrakenteen vuoksi on perusteltua, että myönnetyt alennukset koskevat lisäostomäärää. Muuttuvien kustannusten osuus kokonaiskustannuksista on nimittäin erittäin pieni. Kun vuoden alussa neuvotellaan kalsinoidun soodan myyntihinnasta ja vahvistetaan se, huomioon otetaan kaikki kokonaiskustannukset, jotka jaetaan määrille, jotka kantajan asiakkaat ovat sitoutuneet ostamaan. Lisämääristä, joita asiakkaat mahdollisesti ostavat sopimuksen täytäntöönpanoaikana, kantaja huomauttaa, että koska sopimuksissa vahvistetut määrät jo kattavat kiinteät kustannukset, sillä on laajempi toimintavapaus vahvistaessaan hintaa ja määrittäessään asianomaiselle asiakkaalle myönnettävän alennuksen määrää.

309 Kantaja väittää erityisesti, että komissio on arvioinut virheellisesti vaikutuksia, joita aiheutui niistä väitetyistä uskollisuusalennuksista, joita kantajan Saksassa toiminut kansallinen johto myönsi saksalaisille asiakkaille. Komissio on nimittäin väärässä katsoessaan, että muut kalsinoidun soodan tuottajat olivat kantajan kilpailijoita vain lisäostomäärien osalta. Kantajan mukaan sen kilpailijat, jotka halusivat myydä sen lisäostoalennuksia saaville asiakkaille, voivat tarjoutua toimittamaan näille lisäostomäärät ylittäviä määriä tai jopa niiden kokonaistarpeen kattavan määrän, minkä johdosta ne pystyivät tarjoamaan kilpailukykyisiä keskihintoja. Komissio ei ole myöskään tutkinut kantajan kilpailijoiden tuotantokapasiteettia ja niiden tuolloista kustannusrakennetta.

310 Kantaja katsoo lisäksi, että sopimusten kesto, joka oli rajattu kahdeksi vuodeksi, mahdollisti sen, että kantajan kilpailijat pystyivät haastamaan kantajan aseman lyhyellä aikavälillä. Kun huomioon otetaan asiakkaiden neuvotteluvoima, ne jopa pystyivät sopimuskauden aikana kyseenalaistamaan niiden ”määrää koskevan sitoumuksen”.

311 Kantajan mukaan nyt esillä olevassa asiassa käyttöön otettu alennusjärjestelmä vastaa näin ollen oikeuskäytäntöä, jossa sallitaan alennusjärjestelmät, kun ne ovat perusteltuja taloudellisen vastikkeen vuoksi.

312 Kantaja viittaa lisäksi väliaikaisesta polkumyyntitullista Amerikan yhdysvalloista peräisin olevan dinatriumkarbonaatin tuonnissa 10.4.1995 annettuun komission asetukseen (EY) N:o 823/95 (EYVL L 83, s. 8) ja päättelee tämän perusteella, että lisäostoalennusten järjestelmän vaikutus oli Euroopassa oli erittäin pieni, koska järjestelmää sovellettiin vain pieniin määriin määrätyillä markkinoilla.

313 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

314 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan määräävän markkina-aseman väärinkäytön käsite on objektiivinen käsite, joka tarkoittaa määräävässä asemassa olevan yrityksen käyttäytymistä, joka on omiaan vaikuttamaan sellaisten markkinoiden rakenteeseen, joilla juuri kyseessä olevan yrityksen olemassaolon vuoksi kilpailu on jo heikentynyt, ja joka estää markkinoilla vielä olemassa olevan kilpailun säilymisen tai kehittymisen sen vuoksi, että tämä yritys käyttää muita kuin niitä keinoja, joita taloudellisten toimijoiden suoritteisiin perustuvassa tavaroiden tai palvelujen tavallisessa kilpailussa käytetään (edellä 275 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 91 kohta ja asia T-210/01, General Electric v. komissio, tuomio 14.12.2005, Kok., s. II-5575, 549 kohta).

315 Vaikkei määräävän markkina-aseman olemassaolon toteaminen sinänsä merkitse minkäänlaista moitetta asianomaista yritystä kohtaan, kyseisellä yrityksellä on erityinen velvollisuus olla käyttäytymisellään rajoittamatta toimivaa ja vääristymätöntä kilpailua yhteismarkkinoilla, riippumatta siitä, mihin tämä asema perustuu (asia 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983, Kok., s. 3461, Kok. Ep. VII, s. 339, 57 kohta ja edellä 250 kohdassa mainittu asia Microsoft v. komissio, tuomion 229 kohta). Vaikkei määräävän markkina-aseman olemassaolo myöskään estä tässä asemassa olevaa yritystä suojelemasta omia kaupallisia intressejään, jos ne ovat uhattuina, ja vaikka tällä yrityksellä on oikeus kohtuuden rajoissa ryhtyä asianmukaisina pitämiinsä toimenpiteisiin intressiensä suojaamiseksi, tällaista käyttäytymistä ei voida kuitenkaan hyväksyä, jos sillä pyritään vahvistamaan tätä määräävää markkina-asemaa ja käyttämään sitä väärin (edellä 249 kohdassa mainittu

asia United Brands ja United Brands Continentaal v. komissio, tuomion 189 kohta ja asia T-203/01, Michelin v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-4071, 55 kohta).

316 Erityisesti määräävässä asemassa olevan yrityksen myöntämien alennusten osalta vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että uskollisuusalennus, joka myönnetään vastikkeeksi siitä, että asiakas sitoutuu ostamaan tuotetta yksinomaan tai lähes yksinomaan määräävässä asemassa olevalta yritykseltä, on EY 82 artiklan vastainen. Tällaisella alennuksella pyritään nimittäin taloudellisia etuja myöntämällä estämään se, että asiakkaat ostavat tuotetta kilpailevilta tuottajilta (yhdistetyt asiat 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok., s. 1663, 518 kohta ja edellä 315 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 56 kohta).

317 Alennusjärjestelmää, jolla suljetaan markkinoita, pidetään EY 82 artiklan vastaisena, jos sitä soveltaa määräävässä asemassa oleva yritys. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että ostotavoitteen toteutumiseen liittyvä alennus oli EY 82 artiklan vastainen (edellä 315 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 57 kohta).

318 Paljousalennusjärjestelmillä, jotka liittyvät yksinomaan määräävässä asemassa olevalta yritykseltä suoritettujen ostojen määrään, ei yleensä katsota olevan EY 82 artiklassa kiellettyä markkinat sulkevaa vaikutusta. Jos toimitetun määrän lisäys alentaa tavarantoimittajan kustannuksia, tällä on oikeus siirtää tämä alennus asiakkaalleen edullisemman hinnan muodossa. Paljousalennusten katsotaan siten heijastavan määräävässä asemassa olevan yrityksen saamia tehokkuusetuja ja suurtuotannon etuja (edellä 315 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 58 kohta).

319 Tästä seuraa, että alennusjärjestelmä, jossa alennusprosentti kasvaa ostetun määrän mukaisesti, on EY 82 artiklan vastainen vain siinä tapauksessa, että alennuksen myöntämisperusteista ja -tavasta ilmenee, että järjestelmä ei perustu mihinkään

taloudellisesti perusteltuun vastasuoritukseen vaan sillä pyritään – kuten uskollisuusalennuksilla ja tavoitealennuksilla – estämään se, että asiakkaat ostaisivat tuotetta kilpailevilta tuottajilta (edellä 275 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 90 kohta ja edellä 315 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 59 kohta).

320 Jotta voitaisiin ratkaista, onko paljousalennusjärjestelmä mahdollisesti väärinkäyttöä, on siis arvioitava kaikkia olosuhteita, erityisesti alennusten myöntämisperusteita ja -tapaa, ja tutkittava, pyritäänkö alennuksella etuna, jota ei perustu mihinkään sellaiseen taloudellinen suoritukseen, jonka vuoksi se olisi perusteltu, poistamaan ostajalta mahdollisuus valita hankintalähteensä tai rajoittamaan tätä mahdollisuutta, estämään kilpailijoilta markkinoille pääsy, asettamaan kauppakumppaneille erilaisia ehtoja samankaltaisten suoritusten osalta taikka vahvistamaan määräävää markkina-asemaa vääristyneellä kilpailulla (edellä 275 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 90 kohta ja edellä 315 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 60 kohta).

321 Nyt esillä olevassa asiassa komissio on riidanalaisen päätöksen osassa, joka koskee kantajan toimintaa, jolla pyrittiin sulkemaan kilpailijat markkinoilta, viitannut 53–55 perustelukappaleessa ensin kantajan kaupalliseen strategiaan vuoden 1982 jälkeen.

322 Komissio on tältä osin tukeutunut kahteen vuonna 1988 laadittuun strategiapaperiin, joiden mukaan kantaja pyrki sitomaan asiakkaansa myöntämällä sopimuksessa määrättyjä alennuksia.

323 Seuraavaksi komissio on riidanalaisen päätöksen 56–80 perustelukappaleessa tutkinut kantajan Saksassa ja Ranskassa käyttöön ottamaa alennusjärjestelmää.

324 Komissio on erityisesti todennut seuraavaa:

”Perustonnimäärästä suurille asiakkaille myönnettyjen tavallisten määräalennusten lisäksi Solvay on vuodesta 1982 myöntänyt Saksassa kahdenlaisia lisäalennuksia:

– lisäostomääristä myönnetty alennus (niin sanottu Spitzenrabatt), lähes aina 20 prosenttia listahinnasta,

– vuotuinen erityishyvitys sekillä (yhdessä tapauksessa jopa 3,4 miljoonaa Saksan markkaa), jos asiakas hankkii suurimman osan tarpeestaan tai koko tarpeensa Solvaylta.

– –

Saint-Gobain-konserniin kuuluvan, Solvayn suurimman saksalaisen asiakkaan Veglan tapauksessa alennusjärjestelmä oli vuonna 1989 seuraavanlainen:

1. sopimuksen mukaisesta 85 000 tonnin perusostomäärästä 10 prosentin alennus;

2. 43 000 tonnin lisäostomäärästä 20 prosentin alennus;

3. 3 349 000 Saksan markan sekki lisäostomäärästä.

– –

Useimmissa tapauksissa, esimerkiksi Veglan kohdalla, alennusjärjestelmä varmisti, että Solvayn asema yksinomaisena toimittajana oli turvattu. Alennusjärjestelmä varmisti myös sen, että Solvayn johtava osuus säilyi niissä tapauksissa, joissa asiakkailla oli tapana jakaa tilauksensa kahden toimittajan kesken. Flachglas, Solvayn toiseksi suurin asiakas Saksassa, jakoi toimintansa suunnilleen suhteessa 70:30 Solvayn ja M & W:n kesken. Solvayn Flachglasille vuodesta 1983 tarjoamien hinnoitteluehtojen mukaan 8,5 prosentin määräalennus myönnettiin 70 kilotonniin asti, sen ylittävistä määristä myönnettiin 20 prosentin alennus ja 500 000–750 000 Saksan markan sekki. Ylimääräinen sekkihyvitys merkitsi sitä, että 70 kilotonnia ylittävistä lisäostoista perittävä todellinen hinta oli (ostomäärästä riippuen) niinkin alhainen kuin 250 tai 260 Saksan markkaa/tonni. Toisen toimittajan oli erittäin vaikea saada osuutta Solvayn ”perusosuudesta”, jota alennusten muodostama ”muuri” suojasi (kuten Solvayn omat asiakirjat osoittavat). Vaikka toinen toimittaja ehkä pystyikin tarjoamaan 322,40 Saksan markan suuruista hintaa (listahinta, josta 20 prosentin alennus), oli erittäin epätodennäköistä, että asiakas vaarantaisi huomattavan sekkihyvityksen, jonka ehtona selvästi oli, että asiakas ostaa Solvaylta tietyn tonnimäärän sopimuksessa sovitun perusmäärän lisäksi. Matthes & Weberiltä saadut asiakirjat vahvistavat, että kyseisen yrityksen oli mahdotonta viedä Flachglasin tilauksia Solvaylta.”

325 Kantaja ei ole missään vaiheessa kiistänyt seikkoja, jotka on otettu sen osalta huomioon, siltä osin kuin on kysymys Ranskassa käyttöön otetusta alennusjärjestelmästä. Se on nimittäin ainoastaan viitannut Saksassa käyttöön otettuun järjestelmään.

326 Näin ollen on tutkittava pelkästään, oliko kantajan Saksassa käyttöön ottama alennusjärjestelmä paljousalennusjärjestelmä, jonka avulla toimittaja siirsi asiakkailleen suurtuotannon etuja, joita se oli saavuttanut asiakkaiden ostositoumusten johdosta, vai oliko kyse uskollisuusalennusten järjestelmästä, jolla pyrittiin sellaisen

edun myöntämisellä, joka ei perustunut mihinkään sen perustelluksi tekevään taloudelliseen suoritukseen, rajoittamaan kantajan asiakkaiden mahdollisuutta valita hankintalähteensä.

327 Kantaja ei tältä osin kiistä vuonna 1988 laadittujen kahden strategiapaperin olemassaoloa ja sisältöä mutta väittää, että niiden tarkoituksena oli suosia pitkäaikaisia sitoumuksia tekeviä asiakkaita, mikä oli taloudellisesti perusteltua.

328 Oikeuskäytännön mukaan on arvioitava kaikkia olosuhteita ja erityisesti alennusten myöntämisperusteita ja -tapoja.

329 Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että – pelkkään ostomäärään liittyvistä paljousalennuksista poiketen – perusmäärien ja lisäostomäärien perusteella myönnettyjen alennusten suuruus ei ollut millään tavalla progressiivinen, koska järjestelmän mukaan perusostomääriin sovellettava alennus oli 7–10 prosenttia ja lisäostomääriin sovellettava alennus 20 prosenttia, mitä täydennettiin lisäksi erityisellä sekkihyvityksellä.

330 On lisäksi todettava, että alennusprosenttia 20 alettiin soveltaa siitä alkaen, kun asiakas tilasi kantajalta lisämääriä sopimuksessa vahvistettuihin määrin nähden, siitä riippumatta, mikä oli viimeksi mainittujen absoluuttinen suuruus, kuten riidanalaisen päätöksen 160 perustelukappaleesta ilmenee.

331 Koska hintoja ei siis alennettu asteittain suhteessa sopimuksessa vahvistettuihin määriin vaan ainoastaan silloin, kun määrät saavuttivat tietyn kynnyksen, joka oli vahvistettu tasolle, joka oli lähellä sopimusneuvotteluissa määritettyjä tarpeita. Paljousalennusjärjestelmässä etu on kuitenkin siirrettävä perusostomäärän hintaan ostettujen määrien suhteessa.

332 Näiden alennusten kumulatiivinen soveltaminen johti siihen, että lisäostomääristä tarjottu yksikköhinta oli huomattavasti alempi kuin keskihinta, jonka asiakas maksoi sopimuksessa vahvistetuista perusostomääristä, kuten komissio korostaa riidanalaisen päätöksen 61 ja 62 perustelukappaleessa.

333 Tämän vuoksi asiakkailla oli kannustin ostaa kantajalta myös ne määrät, jotka ylittivät sopimuksessa vahvistetut määrät, koska muiden toimittajien olisi ollut vaikea tarjota näiden määrien osalta hintoja, jotka olisivat olleet kilpailukykyisiä kantajan tarjoamiin hintoihin nähden (riidanalaisen päätöksen 63–66 perustelukappale).

334 Edellä 315 kohdassa mainitussa asiassa Michelin vastaan komissio annetun tuomion (107–109 kohta) mukaan kantajan on lisäksi näytettävä toteen, että sen alennusjärjestelmä perustuu objektiiviseen taloudelliseen oikeuttamisperusteeseen. Kantaja ei ole kuitenkaan tuonut tältä osin esiin mitään konkreettista seikkaa. Se toteaa pelkästään, että kysymys oli sen taloudellisen edun hyvittämisestä, jonka se sai varmuudesta, että sen tuotantokapasiteettia käytetään.

335 Tällainen perustelu on liian yleinen, eikä se voi olla sellainen oikeuttamisperuste, jolla voitaisiin konkreettisesti selittää, miten käytetyt alennusprosentit oli valittu.

336 Lisäksi se, että käyttöön otettu alennusjärjestelmä oli luonteeltaan asiakasuskollisuutta varmistava, ilmenee riidanalaisen päätöksen 68–71 perustelukappaleessa tarkastelluista asiakirjatodisteista, joita kantaja ei ole riitauttanut.

337 Polkumyynnin vastaisten menettelyjen osalta on lisäksi todettava, että viittaus asetukseen N:o 823/95 on merkityksetön, koska asetus on annettu täysin erilaisessa oikeudellisessa yhteydessä.

338 Lopuksi on todettava, että vaikka alennuksia olisi sovellettu vain pieniin määriin, oikeuskäytännöstä ilmenee, että EY 82 artiklan rikkomisen toteennäyttämiseksi riittää, kun osoitetaan, että sillä, että määräävässä asemassa oleva yritys käyttää asemaansa väärin, pyritään rajoittamaan kilpailua, tai että käyttäytyminen tosin sanoen on omiaan vaikuttamaan tai voi vaikuttaa tällä tavoin (edellä 315 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 239 kohta).

339 Nyt esillä olevassa asiassa tilanne on tämä kantajan Saksassa käyttöön ottaman lisäostomääriä koskevan alennusjärjestelmän osalta.

340 Yhteenvetona on todettava, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että komissio olisi tehnyt virheen katsoessaan, että kantajan Saksassa käyttöön ottaman alennusjärjestelmän tarkoituksena oli varmistaa asiakasuskollisuus ja että se saattoi ehkäistä kilpailua.

341 Viidennen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee Saint-Gobainin konsernialennusta

– Asianosaisten lausumat

342 Kantajan mukaan Saint-Gobainin kanssa tehty salainen pöytäkirja ei ollut yksinostosopimus tai lähes yksinostosopimus, koska kantaja toimitti vain noin 67 prosenttia Saint-Gobainin kokonaistarpeesta Euroopassa.

343 Kantaja väittää, että toimitukset tapahtuivat kansallisella tasolla taloudellisiin tosiseikkoihin liittyvistä syistä eli pääasiallisesti kuljetuskustannusten vuoksi. Kansallisten tytäryhtiöiden tosiasiallisesti ostamille määrille myönnettiin lisäksi 1,5 prosentin alennus Saint-Gobainin pyynnöstä. Kyseessä oli ylimääräinen paljousalennus, jonka taso oli maltillinen, jotta olisi vältetty kaikki ristiriita yhteisön kilpailusääntöjen kanssa.

344 Kantaja toteaa edelleen, ettei alennusta laskettu konsernin ostojen yhteismäärästä. Saint-Gobainin kunkin tytäryhtiön alennuksen määräytymisperuste oli siihen sovellettava myyntihinta kerrottuna sille myydyllä määrällä. Alennus liittyi näin ollen ostoihin, joita Saint-Gobain tyräyhtiöt olivat sitoutuneet tekemään suoraan kantajan eri kansallisilta johdoilta.

345 Kantaja huomauttaa lisäksi, että komissio on päätöksen 91/299 tekemisen jälkeen hyväksynyt sopimuksen, jonka kantaja oli vuonna 1994 tehnyt Saint-Gobain-konsernin kanssa ja jonka perusteella Saint-Gobain-konsernin yhtiöihin sovellettiin edullisia ehtoja kalsinoidun soodan toimituksissa ottaen huomioon, että sopimuksen kesto oli kolme vuotta ja ettei sitä pidennetty.

346 Kantaja väittää lopuksi, että salainen pöytäkirja, jonka se oli tehnyt Saint-Gobain-konsernin kanssa, ei estänyt Saint-Gobainin kansallisia tytäryhtiöitä uhkaamasta, että ne neuvottelevat edullisemmat sopimusehdot tai jopa purkavat sopimuksensa, kuten Saint-Gobain France.

347 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

348 Komissio on riidanalaisen päätöksen 161 perustelukappaleessa todennut, että salaisen pöytäkirjan tarkoituksena oli vahvistaa kantajan asema Saint-Gobainin yksinomaisena tai lähes yksinomaisena toimittajana Länsi-Euroopassa Ranskaa lukuun ottamatta.

349 On todettava, ettei kantaja kiistä tämän salaisen pöytäkirjan olemassaoloa eikä sen 4 kohdan sisältöä, joka oli seuraava:

”Tämän pöytäkirjan mukaan Solvay myöntää Saint-Gobainille lisäksi 1,5 prosentin lisäalennuksen, joka lasketaan siitä kalsinoidun soodan kokonaismäärästä, jonka Saint-Gobain ostaa Solvaylta Euroopassa.”

350 Kantaja väittää, että tämä alennus oli ylimääräinen paljousalennus, joka myönnettiin niiden ostojen suhteessa, joita Saint-Gobainin tytäryhtiöt tekivät kantajan eri kansallisilta johdoilta.

351 Komissio puolestaan väittää, että 1,5 prosentin alennus ei ollut paljousalennus, koska kukin Saint-Gobainin tytäryhtiöistä sai alennuksen, joka ei liittynyt yksinomaan sen itsensä ostamiin määriin vaan riippui myös muiden tytäryhtiöiden ostamista määristä. Koska se laskettiin koko konsernin suoritusten perusteella, tämän alennuksen, joka ei vastannut toimitettuihin määriin liittyvää taloudellista etua, tarkoituksena oli siis varmistaa koko konsernin asiakasuskollisuus ja sillä oli tällainen vaikutus, joten se oli uskollisuusalennus.

352 Salaisen pöytäkirjan 4 kohdan sanamuodosta itsestään ilmenee tältä osin, että alennus laskettiin kalsinoidun soodan ”kokonaismäärästä”, jonka Saint-Gobain osti kantajalta Euroopassa.

353 On lisäksi todettava, että kun unionin yleinen tuomioistuin prosessinjohtotoimenpiteiden yhteydessä esittämällään kirjallisella kysymyksellä kehotti kantajaa täsmentämään lausumiaan, kantaja tyytyi toteamaan, että alennusta ei – ”kuten pöytäkirjan perusteella olisi voinut luulla” – laskettu tai myönnetty kaikkien niiden ostojen yhteismäärän perusteella, joita Saint-Gobain oli yhteensä tehnyt kantajalta Euroopassa.

354 Koska ei ole esitetty mitään näytöllä tuettuja toteamuksia, jotka olisivat omiaan osoittamaan salaisen pöytäkirjan 4 kohdan kirjaimellisen tulkinnan virheelliseksi, on näin ollen katsottava, että 1,5 prosentin alennus, joka myönnettiin ottamatta millään tavalla huomioon tehokkuusetuihin ja suurtuotannon etuihin perustuvia taloudellisia etuja, joita jokainen Saint-Gobainin tytäryhtiö oli saanut pelkästään kalsinoidun soodan ostojensa perusteella, oli uskollisuusalennus.

355 Kantaja huomauttaa vielä, että koska alennus oli määrältään erittäin maltillinen, oli mahdollista välttää kaikki kilpailunvastaiset vaikutukset. Tältä osin riittää, kun todetaan, että vaikka uskollisuusalennuksen määrä olisi maltillinen, se vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin.

356 Sen osalta, että komissio on hyväksynyt sellaisen sopimuksen tekemisen, jonka perusteella Saint-Gobainiin sovellettiin kantajan myöntämiä edullisia ehtoja, riittää, kun todetaan, että kantajan esittämän komission kirjeen mukaan ”perustamissopimuksen [82] artiklan soveltamista ei voitu sulkea pois”.

357 Siltä osin kuin kantaja on väittänyt, ettei salainen pöytäkirja estänyt Saint-Gobainin kansallisia tytäryhtiöitä uhkaamasta, että ne neuvottelevat edullisempia sopimusehtoja tai Saint-Gobain Francen tapauksessa jopa purkavat sopimuksensa, on lopuksi

todettava, ettei kantaja ole esittänyt tämän väitteen tueksi mitään näyttöä. Väite on joka tapauksessa tehoton, koska se ei liity mihinkään sellaiseen poikkeukselliseen olosuhteeseen, joka osoittaisi määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi luonnehditun käyttäytymisen perustelluksi.

358 Tämän vuoksi on todettava, että komissio on katsonut perustellusti, että Saint-Gobainin ”konsernialennus” oli EY 82 artiklan vastainen.

359 Viidennen kanneperusteen toinen osa on näin ollen hylättävä.

Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee yksinoikeudellisia sopimuksia

– Asianosaisten lausumat

360 Kantaja väittää, että eri yritysten kanssa tehtyjen nimenomaisten yksinoikeudellisten sopimusten osalta komissio on virheellisesti päätellyt eri asiakirjojen perusteella, että eräät kantajan asiakkaista olivat hyväksyneet tai ne oli pakotettu hyväksymään, että ne hankkivat tuotetta yksinomaan kyseessä olevalta kansalliselta johdolta.

361 Tosiasiallisten yksinoikeuksien osalta kantaja huomauttaa, ettei asiakirja-aineistosta ilmene, että kantaja määräsi sopimukseen otettavat toimitusmäärät niin, että se varmisti etukäteen, että ne olivat lähellä asiakkaan kokonaistarvetta. Tällaisten määrien vahvistaminen oli lisäksi täysin perusteltua, kun otetaan huomioon, ettei asiakkailla ollut varastointikapasiteettia ja että kalsinoidun soodan toimitusten oli oltava säännöllisiä ja jatkuvia.

362 Kantaja väittää lisäksi, että komission suhtautumistapa on ollut ristiriitainen. Yhtäältä komissio antoi vuonna 1981 kantajalle luvan korvata olemassa olevat sopimukset sopimuksilla, joiden enimmäiskesto oli kaksi vuotta, tai toistaiseksi voimassa olevilla sopimuksilla, joissa määrätään kahden vuoden irtisanomisajasta. Toisaalta komissio katsoo tällä hetkellä, että tämä kesto on liian pitkä.

363 Kantaja väittää lopuksi, että tarkasteluajanjaksona sekä Glaverbel että Saint-Gobain olivat sitä paitsi irtisanoneet kantajan kanssa tekemänsä sopimuksen Ranskan osalta.

364 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

365 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan määräävässä markkina-asemassa oleva yritys syyllistyy EY 82 artiklassa tarkoitettuun määräävän aseman väärinkäyttöön, kun se sitoo ostajia – vaikka näiden omasta pyynnöstä – niin, että nämä sitoutuvat hankkimaan tai lupaavat hankkia yksinomaan siltä koko tarvitsemansa määrän tai huomattavan osan siitä riippumatta siitä, asetetaanko kyseinen velvoite sellaisenaan vai annetaanko sen vastineena alennuksia. Tilanne on sama silloin, kun kyseinen yritys soveltaa joko ostajien kanssa tekemiensä sopimusten nojalla tai yksipuolisesti uskollisuusalennusjärjestelmää eli sellaisten hyvitysten järjestelmää, joiden myöntäminen edellyttää sitä, että asiakas – siitä riippumatta, onko sen ostojen määrä suuri vai pieni – hankkii koko tarvitsemansa määrän tai huomattavan osan siitä kyseiseltä määräävässä asemassa olevalta yritykseltä, vaikkei ostajaa sidotakaan mainittuun yritykseen muodollisella velvoitteella (edellä 275 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 89 kohta). Tällaiset yksinostositoumukset ovat nimittäin yhteensoveltumattomia sen tavoitteen kanssa, että kilpailun yhteismarkkinoilla tulisi olla vääristymätöntä, riippumatta siitä, saadaanko sitoumusten vastineena alennuksia tai uskollisuusalennuksia, joiden tarkoituksena on kannustaa ostajaa hankkimaan tarvitsemansa määrä yksinomaisesti kyseiseltä määräävässä asemassa olevalta yritykseltä, koska nämä sitoumukset eivät perustu mainitun haitan tai edun perustelluksi tekevään taloudelliseen suoritukseen, vaan niiden tarkoituksena on poistaa ostajalta

mahdollisuus valita hankintalähteensä tai rajoittaa tätä mahdollisuutta sekä estää toisten tuottajien markkinoille pääsy (edellä 275 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 90 kohta).

366 Nyt esillä olevassa asiassa on todettava, että komissio on riidanalaisessa päätöksessä viitannut nimenomaisten yksinoikeuksien ja tosiasiallisten yksinoikeuksien olemassaoloon.

367 Veglan, Oberland Glasin ja Owens Corningin osalta komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 170 perustelukappaleessa, että oli selvästi sovittu, että asiakas ostaa koko tarpeensa kantajalta. Komissio tukeutuu tältä osin riidanalaisen päätöksen ensimmäisessä osassa yksilöityihin asiakirjatodisteisiin (92–97 ja 110 perustelukappale).

368 Komissio on unionin yleisen tuomioistuimen kirjallisen kysymyksen johdosta täsmentänyt viittauksia asiakirja-aineistoon sisältyviin asiakirjoihin, joiden perusteella se oli todennut, että nimenomaisia yksinoikeuksia oli olemassa.

369 Kantaja ei kiistä näiden asiakirjojen olemassaoloa mutta väittää, että komissio on tulkinnut niitä väärin.

370 Veglan osalta kantaja myöntää, että ”pitää epäilemättä paikkansa, että kantajan saksalainen tytäryhtiö (DSW) näyttää toisinaan tulkinneen tätä sopimusta niin, että kyse on yksinoikeudesta”. Kantaja toteaa kuitenkin, ettei DSW ole aina tulkinnut sitä samalla tavalla, mutta se ei esitä tämän väitteen tueksi tosiseikkoja tai todisteita.

371 Oberland Glasin osalta kantaja väittää, että kyse oli ”yksittäisestä tapahtumasta”, mutta ei kiistä sen olemassaoloa.

372 Owens Corningin osalta kantaja myöntää, että eräät sen kansallisista johdoista olivat esittäneet ehdotuksia. Se puolustautuu ainoastaan toteamalla, ettei asiaa koskevista asiakirjoista ilmene, että nämä yksinoikeutta koskevat tarjoukset tai sitoumukset olisi hyväksytty.

373 Kaikista näistä seikoista seuraa, että komissio on voinut perustellusti katsoa, että kantaja oli sopinut nimenomaisista yksinoikeuksista.

374 Tosiasiallisten yksinoikeuksien osalta komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 171 perustelukappaleessa, että muissa kuin nimenomaisten yksinoikeuksien tapauksissa ostomäärä, josta oli määrätty toistaiseksi voimassa olevassa pääsopimuksessa, jonka irtisanomisaika oli kaksi vuotta, vastasi asiakkaan kokonaistarvetta, mutta siinä oli yleensä 15 prosenttia joustovaraa ylös- tai alaspäin, ja että asiakas ilmoitti kantajalle kunkin vuoden alussa, mikä sen tarve tarkalleen ottaen olisi näiden rajojen sisällä.

375 Aluksi on muistutettava, että edellä 365 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan on merkityksetöntä, että yksinoikeus on toteutettu asiakkaan pyynnöstä. Näin ollen on hylättävä kantajan väite, jonka mukaan sen asiakkaat määrittivät ostomäärät toiveidensa mukaisesti.

376 Seuraavaksi on todettava, ettei kantaja kiistä riidanalaiseen päätökseen sisältyviä toteamuksia, jotka koskevat BSN:n, Verlipackin ja Verreries d’Albin kanssa tehtyjä yksinoikeudellisia sopimuksia.

377 Kuten komissio huomauttaa, Saint-Rochin komissiolle 21.12.1989 osoittamassa kirjeessä, joka sisältyy asiakirja-aineistoon, todetaan lisäksi, että kantaja toimitti 100 prosenttia Saint-Rochin vuosina 1982–1987 ja vuonna 1989 ostamista määristä ja melkein kokonaan sen vuonna 1988 ostaman määrän. Näin ollen on todettava, että Solvaylla todella oli tosiasiallinen yksinoikeus Saint-Rochin osalta.

378 Komissio vetoaa samaten Glaverbelin sille 18.12.1989 osoittamaan kirjeeseen, joka myös sisältyy asiakirja-aineistoon ja jossa vahvistetaan, että kaikki sen muualta kuin Itä-Saksasta hankkimat määrät olivat peräisin kantajalta.

379 Edellä todetusta seuraa, että kantaja oli relevanteilla markkinoilla toimittanut kokonaistarvetta vastaavan määrän ainakin kahdelle niistä yrityksistä, jotka on mainittu riidanalaisessa päätöksessä, eli Saint-Rochille ja Glaverbelille.

380 Näin ollen on pääteltävä, että komissio on katsonut perustellusti, että kantaja oli tehnyt nimenomaisia yksinoikeudellisia sopimuksia ja että olemassa oli tosiasiallisia yksinoikeuksia.

381 Kantajan väitteestä, joka koskee komission ristiriitaista suhtautumistapaa, on todettava, että riidanalaisen päätöksen 192 ja 193 perustelukappaleesta ilmenee, että viitattuaan siihen, että se hyväksyi kahden vuoden irtisanomisajan toistaiseksi voimassa oleville sopimuksille, komissio määräsi kantajalle sakon vain uskollisuusalennuksista ja ”epävirallisista yksinoikeussopimuksista”. Näin ollen on todettava, että kantajan väite ei perustu tosiseikkoihin.

382 Kantajan väitteestä, jonka mukaan Glaverbel ja Saint-Gobain olivat irtisanoneet kantajan kanssa tekemänsä sopimukset Ranskan osalta, on lopuksi todettava, että sen tueksi ei ole esitetty näyttöä, minkä lisäksi se ei millään tavalla muuta yksinoikeudellisten sopimusten lainvastaista luonnetta.

383 Viidennen kanneperusteen kolmas osa on tämän vuoksi hylättävä.

Kanneperusteen neljäs osa, joka koskee kilpailulausekkeita

– Asianosaisten lausumat

384 Kantaja toteaa, että sen tekemiin sopimuksiin sisältyviä kilpailulausekkeita, jotka on riitautettu, oli mukautettu komission huomautusten mukaisesti.

385 Kantajan mukaan komissio on riidanalaisen päätöksen 177 perustelukappaleessa lisäksi väärinkäytöksenluonteisesti rinnastanut tiettyihin sopimuksiin sisältyneet suojalausekkeet kilpailulausekkeisiin. Riidanalaisen päätöksen 123 perustelukappaleesta nimittäin ilmenee komission katsoneen, että näitä lausekkeita ei sinällään voitu vastustaa mutta että vaikka suojalausekkeiden ansiosta asiakkailla oli mahdollisuus käyttää kilpailevia tarjouksia kantajalle maksettavan hinnan laskemiseksi, oli kuitenkin epätodennäköistä, että kilpailija onnistuisi koskaan saamaan osuutta toimituksista ja säilyttämään saamansa osuuden.

386 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

387 Komissio on riidanalaisen päätöksen 112–122 perustelukappaleessa esittänyt yksityiskohtaisia tietoja kantajan tekemiin sopimuksiin sisältyvistä kilpailulausekkeista.

388 Kantaja ei kiistä näiden kilpailulausekkeiden olemassaoloa.

389 Kantaja vetoaa ainoastaan siihen, että komissio oli hyväksynyt ne vuonna 1981.

390 Tältä osin on kuitenkin todettava, ettei komissio ollut vuonna 1981 hyväksynyt senkaltaista ”kilpailulauseketta” tai ”englantilaista lauseketta”, josta kantajaa nyt esillä olevassa asiassa moititaan riidanalaisen päätöksen 112–122 perustelukappaleessa.

391 Suojalausekkeista on todettava, että komissio on riidanalaisen päätöksen 177 perustelukappaleessa erottanut toisistaan ”erimuotoiset kilpailulausekkeet” ja ”muut vastaavat järjestelyt, joita kuvaillaan 111–123 [perustelukappaleessa]”. Kantajan väite ei näin ollen perustu tosiseikkoihin. Komission toteamukset koskevat sitä paitsi pääosiltaan varsinaisia kilpailulausekkeita.

392 Viidennen kanneperusteen neljäs osa on siten hylättävä.

Kanneperusteen viides osa, joka koskee moitittujen menettelytapojen syrjivyyttä

– Asianosaisten lausumat

393 Kantaja toteaa, että väite, jonka mukaan se harjoitti syrjiviä menettelytapoja, ei perustu mihinkään riidanalaisessa päätöksessä todettuun tosiseikkaan. Ainoa viittaus väitettyyn erilaiseen kohteluun on esitetty riidanalaisen päätöksen 160 perustelukappaleessa, joka sisältyy lisäostoalennusten oikeudellista kuvailua koskevaan osaan. Kantajan mukaan on myös virheellistä väittää yhtäältä, että Saint-Gobain-konsernin tytäryhtiöitä ja erityisesti Veglaa kohdeltiin edullisemmin, ja toisaalta, että Veglaa kohdeltiin huonommin kuin PLM:ää. Veglan kaltaiset tasolasin tuottajat toimivat eri markkinoilla kuin PLM:n kaltaiset pakkauslasin tuottajat.

394 Kantajan mukaan komissio on joka tapauksessa arvioinut kalsinoidun soodan hinnan osuutta lasinvalmistajien kustannuksista väärin. Vaikka kalsinoitu sooda on lasinvalmistuksen tärkein raaka-aine, sen osuus lasin keskimääräisestä myyntihinnasta on nimittäin vain 2–6 prosenttia. Kalsinoidun soodan hinnasta annetun alennuksen määrän erolla ei näin ollen voi olla merkittävää vaikutusta asianomaisten lasinvalmistajien kilpailuasemaan.

395 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

396 Oikeuskäytännön mukaan määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on oikeus myöntää asiakkailleen paljousalennuksia, jotka perustuvat yksinomaan siltä suoritettujen ostojen määrään. Näitä alennuksia ei kuitenkaan voida laskea siten, että eri kauppakumppaneihin sovelletaan EY 82 artiklan toisen kohdan c alakohdan vastaisesti erilaisia ehtoja samankaltaisten suoritusten osalta. Tältä osin on todettava, että paljousalennusjärjestelmän olennainen piirre on juuri se, että ne ostajat tai käyttäjät, jotka hankkivat kyseistä tuotetta tai palvelua eniten, hyötyvät alemmista keskimääräisistä yksikköhinnoista tai – mikä johtaa samaan lopputulokseen – niille myönnetään suuremmat keskimääräiset alennusprosentit kuin sellaisille ostajille tai käyttäjille, jotka hankkivat tätä tuotetta tai palvelua vähemmän. On myös todettava, että jopa silloin, kun alennusprosentit nousevat lineaarisesti ostomäärän perusteella tiettyyn enimmäisalennukseen saakka, keskimääräinen alennusprosentti nousee tai keskimääräinen hinta laskee matemaattisesti aluksi suhteessa enemmän kuin ostot lisääntyvät ja myöhemmin suhteessa vähemmän kuin ostot lisääntyvät ja vakiintuu lopulta alennusprosentin enimmäismäärään. Se, että paljousalennusjärjestelmä johtaa siihen lopputulokseen, että tiettyjen asiakkaiden tiettyihin ostomääriin sovelletaan keskimääräistä alennusprosenttia, joka on suhteessa suurempi kuin muiden asiakkaiden saama alennusprosentti verrattuna näiden asiakasryhmien ostojen määrien välisiin eroihin, on luonteenomaista tällaiselle järjestelmälle, eikä pelkästään sen perusteella voida päätellä, että järjestelmä olisi syrjivä. Jos eri alennusluokkiin oikeuttavat kynnysmäärät, joiden mukaan sovellettavat alennusprosentit määräytyvät, kuitenkin johtavat siihen, että alennuksista tai lisäalennuksista hyötyvät ainoastaan tietyt kauppakumppanit, jotka saavat näin taloudellista etua, jota ei voida perustella niiden tuoman liiketoiminnan määrällä ja mahdollisilla suurtuotannon eduilla, jotka hyödykkeen tuottaja voi niiden ansiosta saavuttaa verrattuna kilpailijoihinsa, paljousalennusjärjestelmästä seuraa, että samankaltaisten suoritusten osalta sovelletaan erilaisia ehtoja. Osoituksena tällaisesta syrjivästä kohtelusta voidaan pitää sitä, että alennuksiin oikeuttava kynnysmäärä on korkea, minkä vuoksi alennus voi koskea ainoastaan joitakin määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen erityisen merkittäviä kauppakumppaneita, tai sitä, että alennusprosentti ei nouse lineaarisesti suhteessa ostojen määrään, jollei näille menettelyille ole objektiivisia perusteita (asia C-163/99, Portugali v. komissio, tuomio 29.3.2001, Kok., s. I-2613, 50–53 kohta).

397 Kuten viidennen kanneperusteen ensimmäistä osaa tutkittaessa on jo todettu, nyt esillä olevassa asiassa kantaja ei kiistä Ranskassa käyttöön otettua alennusjärjestelmää koskevia toteamuksia.

398 Kantajan käyttöön ottamassa alennusjärjestelmässä alennusprosentti ei kuitenkaan noussut lineaarisesti ostomäärän perusteella edes tällaisia alennuksia saavien yritysten välillä. Riidanalaisesta päätöksestä nimittäin ilmenee, että Durantille ja Perrierille myönnetyt alennukset olivat erisuuruisia (75 ja 76 perustelukappale).

399 Toisin kuin kantaja väittää, syrjivien menettelytapojen olemassaoloa koskeva väite perustui jo tämän seikan perusteella riidanalaisessa päätöksessä todettuihin tosiseikkoihin.

400 Siltä osin kuin kantaja on väittänyt, että pakkauslasin tuottajille ja tasolasin tuottajille oli olemassa eri markkinat, on muistutettava, että relevantit markkinat ovat kalsinoidun soodan markkinat eivätkä lasimarkkinat. Tämän vuoksi ei ole syytä tehdä kalsinoidun soodan tuottajien asiakkaiden joukossa eroa eri lasintuottajien välillä.

401 Kantaja vetoaa myös kalsinoitua soodaa koskevien kustannusten pienuuteen. Tämän väitteen tueksi ei kuitenkaan ole esitetty mitään todisteita, eikä se ole omiaan saattamaan kyseenalaiseksi niiden menettelytapojen syrjivyyttä, joista kantajaa on moitittu.

402 Viidennen kanneperusteen viides osa ja näin ollen koko viides kanneperuste on siis hylättävä.

*Kuudes kanneperuste, joka koskee asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden loukkaamista*

403 Kuudennessa kanneperusteessa on varsinaisesti kolme osaa, joista ensimmäinen koskee sitä, että asianomaista vastaan puhuviin asiakirjoihin ei saanut tutustua, toinen sitä, että niiden asiakirjavihkoon sisältyvien asiakirjojen joukossa, joihin kantaja sai tutustua prosessinjohtotoimenpiteiden yhteydessä, oli puolustuksen kannalta hyödyllisiä asiakirjoja, ja kolmas sitä, ettei kantaja saanut tutustua koko asiakirjavihkoon.

404 Aluksi on muistutettava, että puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen on yhteisön oikeuden perusperiaate, jota on noudatettava etenkin kaikissa sellaisissa, myös hallinnollisissa menettelyissä, joissa voidaan määrätä seuraamuksia. Se edellyttää, että yrityksillä tai yritysten yhteenliittymillä, joita asia koskee, on mahdollisuus hallinnollisesta menettelystä lähtien esittää asianmukaisesti näkemyksensä komission esiin tuomien tosiseikkojen, väitteiden ja olosuhteiden todenperäisyydestä ja merkityksellisyydestä (edellä 275 kohdassa mainittu asia Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomion 11 kohta ja asia T-314/01, Avebe v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3085, 49 kohta).

405 Puolustautumisoikeuksien noudattamisen periaatteeseen erottamattomasti liittyvä oikeus tutustua asiakirjavihkoon merkitsee sitä, että komission on annettava asianomaiselle yritykselle mahdollisuus tutkia kaikki tutkinta-aineistoon sisältyvät asiakirjat, joilla saattaa olla merkitystä sen puolustuksen kannalta. Näihin kuuluvat sekä asianomaista vastaan että sen puolesta puhuvat asiakirjat muiden yritysten liikesalaisuuksia, komission sisäisiä asiakirjoja ja muita luottamuksellisia tietoja lukuun ottamatta (yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 68 kohta ja edellä 88 kohdassa mainitut asiat Hoechst v. komissio, tuomion 145 kohta).

406 Yritystä vastaan puhuvista seikoista on todettava, että asianomaisen yrityksen on osoitettava, että lopputulos, johon komissio on päätöksessään päätynyt, olisi ollut erilainen, mikäli asiakirja, jota ei ole annettu tiedoksi ja johon komissio on nojautunut todetessaan kyseisen yrityksen rikkoneen kilpailusääntöjä, olisi pitänyt poistaa asianomaista yritystä vastaan puhuvien todisteiden joukosta. Yrityksen puolesta puhuvista seikoista on todettava, että asianomaisen yrityksen on osoitettava, että se, ettei niistä ole annettu tietoa, on saattanut vaikuttaa yrityksen vahingoksi menettelyn kulkuun ja komission päätöksen sisältöön. Riittää, että yritys osoittaa, että se olisi voinut käyttää kyseisiä sen puolesta puhuvia asiakirjoja puolustuksessaan siten, että mikäli se olisi voinut vedota niihin hallinnollisessa menettelyssä, se olisi voinut tuoda esiin seikkoja, jotka eivät olisi olleet sopusoinnussa komission siinä vaiheessa tekemien päätelmien kanssa, ja olisi siten voinut jollain tavoin vaikuttaa arviointeihin, joita komissio on tehnyt päätöksessä ainakin sen osalta todetun menettelytavan vakavuuden ja keston osalta ja samalla sakon määrän osalta. Se mahdollisuus, että asiakirja, jonka sisällöstä ei ole annettu tietoa, olisi saattanut vaikuttaa menettelyn kulkuun ja komission päätöksen sisältöön, voidaan todeta ainoastaan sen jälkeen, kun on tutkittu alustavasti tietyt todisteet, joista ilmenee, että asiakirjoilla, joiden sisällöstä ei ole annettu tietoa, on – näiden todisteiden mukaan – saattanut olla merkitystä, jota ei olisi saanut jättää huomiotta (edellä 405 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 73–76 kohta ja edellä 88 kohdassa mainittu asia Hoechst v. komissio, tuomion 146 kohta).

407 Lopuksi on todettava, että asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden loukkaaminen voi johtaa komission päätöksen täydelliseen tai osittaiseen kumoamiseen ainoastaan, jos se, että oikeus tutustua tutkinta-aineistoon on hallinnollisen menettelyn aikana toteutettu sääntöjenvastaisesti, on estänyt asianomaista yritystä tai asianomaisia yrityksiä tutustumasta asiakirjoihin, joita olisi voitu käyttää niiden puolustuksessa, ja niiden puolustautumisoikeuksia on näin ollen loukattu. Tilanne olisi tämä, jos sen johdosta, että asiakirjan sisällöstä olisi annettu tieto, olisi ollut olemassa edes pieni mahdollisuus, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty eri lopputulokseen siinä tapauksessa, että asianomainen yritys olisi voinut vedota siihen kyseisessä menettelyssä (ks. vastaavasti edellä 405 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 73–76 kohta).

408 Nämä näkökohdat on otettava huomioon arvioitaessa, onko komissio tässä asiassa kunnioittanut kantajan puolustautumisoikeuksia.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sitä, että asianomaista vastaan puhuviin asiakirjoihin ei saanut tutustua

– Asianosaisten lausumat

409 Kantaja väittää, ettei komissio ole todennut, mihin asiakirjatodisteisiin eräät sen kantajan osalta esittämät väitteet perustuivat, ja tämä koskee erityisesti riidanalaisen päätöksen 138 ja 176 perustelukappaleisiin sisältyviä väitteitä.

410 Kantaja väittää myös, että komission sen osalta esittämät väitteet on hylättävä, koska väitetiedoksiantoon liitetyt asiakirjat eivät sisällä mitään sellaisia seikkoja, jotka voisivat tukea näitä väitteitä.

411 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

412 Riidanalaisen päätöksen 138 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Markkinavoiman arvioimiseksi käsiteltävänä olevassa asiassa komissio ottaa huomioon kaikki merkitykselliset taloudelliset todisteet, joihin sisältyvät seuraavat tekijät:

– –

ix) Solvayn perinteinen rooli hintajohtajana;

x) muut yhteisön tuottajat pitivät Solvayta määräävässä asemassa olevana tuottajana ja olivat vastahakoisia kilpailemaan aggressiivisesti Solvayn perinteisistä asiakkaista.”

413 Lisäksi riidanalaisen päätöksen 176 perustelukappaleessa todetaan yksinoikeudellisten sopimusten tekemisestä seuraavaa:

”Koska on mahdotonta ennustaa varmuudella, millainen tilanne vallitsee kahden vuoden kuluttua, pitkä irtisanomisaika esti tehokkaasti päättämästä liikesuhdetta Solvayhin. Ainakin jotkin asiakkaat pitivät irtisanomisajan pituutta epäoikeudenmukaisena tekijänä.”

414 On todettava, että nämä kolme toteamusta ovat yleisluonteisia arviointeja, jotka sisältyvät riidanalaisen päätöksen toiseen osaan, joka koskee oikeudellista arviointia.

415 Kantaja ei tältä osin selvitä, missä määrin nämä arvioinnit ovat saattaneet vaikuttaa niiden kilpailusääntöjen rikkomisten toteamiseen, joista kantajaa on moitittu. On kuitenkin muistutettava, että yritystä vastaan puhuvien seikkojen osalta asianomaisen yrityksen kuuluu osoittaa, että lopputulos, johon komissio on päätöksessään päätynyt, olisi ollut erilainen, mikäli asiakirja, jota ei ole annettu tiedoksi ja johon komissio on

nojautunut todetessaan kyseisen yrityksen rikkoneen kilpailusääntöjä, olisi pitänyt poistaa asianomaista yritystä vastaan puhuvien todisteiden joukosta.

416 Kuudennen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee sitä, että niiden asiakirjavihkoon sisältyvien asiakirjojen joukossa, joihin kantaja sai tutustua prosessinjohtotoimenpiteiden yhteydessä, oli puolustuksen kannalta hyödyllisiä asiakirjoja

417 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että puolustautumisoikeuksien noudattamisen periaatteeseen erottamattomasti liittyvä oikeus tutustua asiakirjavihkoon merkitsee sitä, että komission on annettava asianomaiselle yritykselle mahdollisuus tutkia kaikki tutkinta-aineistoon sisältyvät asiakirjat, joilla saattaa olla merkitystä sen puolustuksen kannalta. Näihin kuuluvat sekä asianomaista vastaan että sen puolesta puhuvat asiakirjat muiden yritysten liikesalaisuuksia, komission sisäisiä asiakirjoja ja muita luottamuksellisia tietoja lukuun ottamatta. Yrityksen puolesta puhuvien seikkojen osalta on todettava, että asianomaisen yrityksen on osoitettava, että se, ettei niistä ole annettu tietoa, on saattanut vaikuttaa yrityksen vahingoksi menettelyn kulkuun ja komission päätöksen sisältöön (ks. edellä 88 mainittu asia Hoechst v. komissio, tuomion 145 ja 146 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

418 Nyt esillä olevassa asiassa kantaja on esittänyt huomautuksensa 15.7.2005 tutustuttuaan asiakirjavihkoon sisältyviin asiakirjoihin.

419 Kantaja vetoaa siihen, että jos se olisi saanut tutustua näihin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana, se olisi pystynyt esittämään puolustuksensa kannalta hyödyllisiä väitteitä ja perusteluja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden, relevanttien tuotemarkkinoiden, määräävän markkina-aseman olemassaolon ja määräävän markkina-aseman väärinkäytön osalta.

– Merkitykselliset maantieteelliset markkinat

420 Kantajan mukaan asiakirjoista, joihin se on tutustunut, ilmenee, että merkityksellisiä maantieteellisiä markkinoita koskeva kysymys on erityisen monitahoinen. Kantaja toteaa yhtäältä, ettei komissio ole ottanut huomioon kalsinoidun soodan kuljetuskustannusten merkittävyyttä, vaikka näiden kustannusten johdosta ulkomainen tuottaja ei pystynyt kilpailemaan paikallisen tuottajan kanssa tämän tuotantolaitoksen luonnollisella toiminta-alueella. Toisaalta kantaja toteaa, että asiakkaat antoivat etusijan paikalliselle tuottajalle, joka takasi heidän toimitustensa jatkuvuuden ja näin ollen suuremman toimitusvarmuuden. Kantaja vetoaa tältä osin Akzoa ja Rhône-Poulencia koskeviin asiakirjoihin.

421 Kantaja katsoo, että vaikka riidanalaisessa päätöksessä käytetty merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden määritelmä ei vastaa todellisuutta, sellaisena kuin kantajan kilpailijat sen näkevät, merkityksellisiä maantieteellisiä markkinoita ei ole mahdollista määritellä niin, että ne noudattavat tiukasti kansallisia rajoja. Kantajan mukaan markkinoille ovat nimittäin tunnusomaisia alueelliset kokonaisuudet, joiden ääriviivoja on vaikea määrittää tarkasti. Kantaja toteaa joka tapauksessa, että merkityksellisiä maantieteellisiä markkinoita ei ole mahdollista määritellä komission suorittaman pirstaloituneen tutkinnan perusteella.

422 Nämä väitteet ja perustelut on hylättävä.

423 Kalsinoidun soodan kuljetuskustannusten merkittävyyden osalta on todettava, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että se, ettei Akzon ja Rhône-Poulencin asiakirjojen sisällöstä annettu tietoa, on saattanut vaikuttaa kantajan vahingoksi menettelyn kulkuun ja riidanalaisen päätöksen sisältöön. Asiakirjavihosta nimittäin ilmenee, ettei kantaja ollut tietämätön tästä seikasta, koska se on väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa todennut, että kalsinoitu sooda ”ei ole erityisen pitkälle jalostettu eikä siis erityisen kallis” tuote ja että ”kuljetuskustannukset ovat siten käyttäjän kannalta tärkeä osa hankintahintaa”. Kantaja olisi siten voinut vedota tähän perusteluun hallinnollisessa menettelyssä, vaikka se ei olisi päässyt tutustumaan Akzon ja Rhône-Poulencin asiakirjoihin.

424 Sen osalta, että asiakkaat antoivat etusijan paikallisille tuottajille, on samaten todettava, ettei kantaja ollut tietämätön tästä seikasta, koska se lähetti 19.2.1981 eri kansallisille johdoilleen kirjeen, jossa se komission huomautusten johdosta kehotti näitä muuttamaan toimitusmääriä koskevia sopimuksiaan, joita ne olivat tehneet lasiteollisuuden kanssa. Kantaja ei näin ollen voi vedota paikallisille tuottajille annettuun etusijaan osoittaakseen, että se, ettei Akzon ja Rhône-Poulencin asiakirjojen sisällöstä annettu tietoa, on saattanut vaikuttaa kantajan vahingoksi menettelyn kulkuun ja riidanalaisen päätöksen sisältöön.

425 Kantajan väite on näin ollen hylättävä.

– Relevantit tuotemarkkinat

426 Kantaja väittää, että se olisi sen kilpailijoilta ja asiakkailta löydettyjen asiakirjojen perusteella pystynyt riitauttamaan komission analyysin relevanttien tuotemarkkinoiden määritelmän osalta. Kantajan mukaan kaustinen sooda oli nimittäin aiheuttanut kilpailupainetta kalsinoidun soodan tuottajia kohtaan suurimman osan siitä ajasta, jota on riidanalaisessa päätöksessä pidetty rikkomisaikana.

427 Tältä osin on katsottava, että kantaja, joka oli tosiseikkojen tapahtuma-aikaan Euroopan suurin kalsinoidun soodan tuottaja, pystyi saattamaan komission arvioitavaksi tarvittavat tiedot kalsinoidun soodan korvaamisesta kaustisella soodalla. Riidanalaisen päätöksen 143 perustelukappaleen mukaan kantaja oli nimittäin lisäksi eräs suurimmista kaustisen soodan tuottajista.

428 Seikat, jotka kantaja on tuonut esiin tutustuttuaan asiakirjavihkoon, eivät myöskään kyseenalaista komission riidanalaisessa päätöksessä esittämää analyysiä, koska komissio on myöntänyt, että kalsinoitu sooda oli jossain määrin korvattavissa kaustisella soodalla (139–143 perustelukappale).

429 Kantaja ei ole näin ollen näyttänyt toteen, että se, ettei kyseisten asiakirjojen sisällöstä annettu tietoa, on saattanut vaikuttaa kantajan vahingoksi menettelyn kulkuun ja riidanalaisen päätöksen sisältöön.

430 Kantajan väite on näin ollen hylättävä.

– Määräävän markkina-aseman olemassaolo

431 Kantajan mukaan sen kilpailijoilta, erityisesti Rhône-Poulencilta ja Akzolta, takavarikoitujen asiakirjojen tutkiminen vahvistaa, ettei komissio ole analysoinut kahta perustavanlaatuista seikkaa eli muiden mannermaisten tuottajien todellista kapasiteettia kilpailla kantajan kanssa ja asiakkaiden tasapainottavaa voimaa. Komissio ei ole myöskään ottanut asianmukaisessa määrin huomioon Itä-Euroopasta ja Yhdysvalloista peräisin olevan tuonnin aiheuttamaa kilpailupainetta. Kantajan mukaan näistä seikoista ilmenee, ettei ole näytetty toteen, että sillä olisi ollut määräävä markkina-asema alueilla, joilla sen on väitetty noudattaneen kilpailua rajoittavia menettelytapoja.

432 Tältä osin on todettava, että kantaja on esittänyt nämä väitteet jo väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. Se on erityisesti todennut seuraavaa:

”Paitsi että [Solvay] ei pysty toimimaan markkinoilla ottamatta huomioon kilpailua, erityisesti Itä-Euroopan maiden tuottajien ja yhdysvaltalaisten tuottajien harjoittamaa kilpailua, se on myös ja ennen kaikkea riippuvuussuhteessa tai ainakin keskinäisessä riippuvuussuhteessa asiakkaisiinsa.”

433 Kantaja on tältä osin toimittanut komissiolle eri asiakirjoja hallinnollisen menettelyn yhteydessä.

434 Näissä olosuhteissa on todettava, että huomautukset, joita kantaja on esittänyt tutustuttuaan asiakirjavihkoon, eivät osoita, missä määrin ne eri asiakirjat ja erityisesti Akzolta ja Rhône-Poulencilta peräisin olevat asiakirjat, joihin se on vedonnut, olisivat voineet olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta.

435 Kantajan väite on näin ollen hylättävä.

– Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö

436 Kantaja väittää, että sen kilpailijoilta löydetyt asiakirjat osoittavat, että riidanalainen päätös on ”puutteellinen” niiden ”kilpailua ehkäisevien käytäntöjen”, joista kantajaa on moitittu, analyysin osalta. Näillä käytännöillä ei nimittäin ollut sen enempää sitä tarkoitusta kuin sitä vaikutusta, joka niillä on riidanalaisen päätöksen mukaan ollut. Rhône-Poulencin ja Akzon tuotantolaitokset toimivat täydellä kapasiteetilla suurim-

man osan tarkastelun kohteena ollutta aikaa. Kantaja huomauttaa myös, ettei se estänyt kilpailijoiden kaikkia myyntimahdollisuuksia.

437 Kantajan mukaan Akzon tutkimus eri tuotantolaitosten välittömistä tuotantokustannuksista osoittaa lisäksi, että kantajalla oli perusteltu taloudellinen intressi myöntää lisäostoalennuksia, kun kiinteät kustannukset oli katettu. Kantaja toteaa lisäksi, että lisäostoalennusten myöntäminen oli markkinoilla tavanomainen käytäntö.

438 Ensinnäkin on kuitenkin huomautettava komission todenneen väitetiedoksiannossa, että ”80-luvun alussa kalsinoidun soodan kysyntä [oli] kehittyneissä maissa vähentynyt, mikä johtui pääasiallisesti talouslamasta, lasin kierrätyksestä ja lasipakkausten korvaamisesta muovi- ja/tai alumiinipakkauksilla”, että ”[v]iime vuosina kysyntä [oli] tuntuvasti noussut maailmanlaajuisesti ja kalsinoidun soodan koko tuotanto [oli] saatu myytyä” ja että [t]uotantolaitokset toimivat [tuolloin] täydellä teholla.

439 Komissio on riidanalaisen päätöksen 17 perustelukappaleessa samaten todennut, että tuotantolaitokset toimivat täydellä teholla vuonna 1990.

440 Näin ollen komissio tiesi tästä tosiasiallisesta tilanteesta hallinnollisen menettelyn aikana ja silloin, kun se katsoi riidanalaisen päätöksen 191 perustelukappaleessa, että kantaja oli ”[estänyt] kilpailijoiden kaikki myyntimahdollisuudet pitkäksi aikaa”.

441 Kantaja ei näin ollen ole näyttänyt toteen, että se, ettei Akzon ja Rhône-Poulencin asiakirjojen sisällöstä annettu tietoa, olisi vaikuttanut kantajan vahingoksi menettelyn kulkuun ja riidanalaisen päätöksen sisältöön.

442 Siltä osin kuin on toiseksi kysymys kantajan taloudellisesta intressistä myöntää lisäostoalennuksia, on todettava, että kantaja pystyi esittämään tämän perustelun jo hallinnollisessa menettelyssä omien kustannustensa perusteella, eikä sillä ollut tarvetta tukeutua kilpailijoidensa asiakirjoihin.

443 Kantaja on sitä paitsi vedonnut tähän perusteluun väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa todetessaan, että nämä alennukset olivat ”[Solvaylle] etu”. Se on todennut lisäksi seuraavaa:

”Asiakaskohtaisesti vahvistetut kynnysarvot todellisuudessa pelkästään heijastivat soodantuottajien kannattavuusrajaa. Tiedetään nimittäin, että kun tämä raja on saavutettu kiinteiden kulujen tultua katetuiksi, jokainen myyty lisätonni tuottaa aina suuremman voiton. Komissio, jolla on todistustaakka, ei tältä osin osoita, että riidanalaiset alennukset, jotka kiistatta liittyvät ostomääriin, eivät määrältään vastaisi mitään täsmällistä taloudellista etua [Solvayn] kannalta.”

444 Siltä osin kuin on kolmanneksi kysymys lisäostomäärien perusteella myönnetyistä alennuksista, riittää, kun todetaan, että kantajan väite, jonka mukaan alennukset ovat tavanomainen käytäntö, ei ole omiaan osoittamaan, että lisäostoalennukset olivat EY 82 artiklan mukaisia, kun niiden myöntäjä oli määräävässä markkina-asemassa oleva yritys.

445 Kantajan väite on näin ollen hylättävä.

446 Yhteenvetona on todettava, että tutkittaessa asiakirjoja, joihin kantaja on vedonnut saatuaan tutustua asiakirjavihkoon prosessinjohtotoimien yhteydessä, ilmenee, ettei komissio ole loukannut puolustautumisoikeuksia. Kuudennen kanneperusteen toinen osa on siten hylättävä.

Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee sitä, ettei kantaja saanut tutustua koko asiakirjavihkoon

– Asianosaisten lausumat

447 Kantaja väittää kanteessaan, ettei se ole missään vaiheessa voinut saada täydellistä luetteloa komission asiakirjavihosta. Lisäksi komissio on päätöksen 91/299 tekemistä edeltäneessä hallinnollisessa menettelyssä antanut kantajan tutustua pelkästään sitä vastaan puhuviin asiakirjoihin, jotka olivat väitetiedoksiannon liitteinä. Edellä 35 kohdassa mainitussa Solvay I -tapauksessa annetusta tuomiosta ilmenevän asiakirjavihon kuvauksen mukaan kantajalta on näin ollen evätty oikeus tutustua joukkoon ”alavihkoja”, jotka koskevat sen kilpailijoita (Rhône-Poulenc, CFK, Matthes & Weber, Akzo ja ICI), samoin kuin noin kymmeneen asiakirjavihkoon, jotka sisältävät vastaukset tietojensaantipyyntöihin, jotka perustuivat asetuksen N:o 17 11 artiklaan, sellaisena kuin asetusta sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, ja erityisesti vastaukset komission eräille kantajan asiakkaille osoittamiin pyyntöihin. Kantaja väittää, että sitä on täten estetty tutkimasta, sisälsivätkö nämä asiakirjavihot sen puolustuksen kannalta hyödyllisiä seikkoja, erityisesti siltä osin kuin on kysymys merkityksellisistä maantieteellisistä markkinoista, määräävän markkina-aseman olemassaolosta ja määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Koska todistusaineisto on kuivunut kasaan sen johdosta, että tosiseikoista, joista kantajaa moititaan, on kulunut aikaa, olisi ollut sitäkin tärkeämpää, että kantaja olisi saanut tutustua asiakirjavihkoon.

448 Kantaja katsoo huomautuksissaan, jotka se esitti 15.7.2005 tutustuttuaan asiakirjavihkoon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamossa, ettei se pysty ilmoittamaan, missä määrin asiakirjavihosta puuttuvat asiakirjat olisivat olleet hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta. Tältä osin kantaja huomauttaa yhtäältä, että komissio on nimenomaisesti myöntänyt viiden kansion katoamisen, ja toisaalta, ettei

komissio voi taata, että sen hallussa vielä olevat kansiot ovat täydellisiä, koska asiakirjoja ei ole numeroitu juoksevasti ja koska niistä ei ole luetteloa. Kantaja päättelee tämän perusteella, että riidanalainen päätös on kumottava kokonaisuudessaan, koska unionin yleinen tuomioistuin ei pysty valvomaan sen lainmukaisuutta.

449 Komissio kiistää kantajan väitteet.

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

450 Aluksi on tähdennettävä, ettei komissio laatinut päätöksen 91/299 tekemistä edeltäneen hallinnollisen menettelyn aikana luetteloa asiakirjavihkoon sisältyvistä asiakirjoista ja että se antoi kantajalle tiedoksi ainoastaan tätä vastaan puhuvat asiakirjat, jotka olivat väitetiedoksiannon liitteinä.

451 Komissio on tältä osin todennut istunnossa, että tietyissä asioissa käytäntönä oli ollut, että asianomaisille yrityksille osoitetaan väitetiedoksianto, jonka liitteenä on asiakirjavihon laajuuden vuoksi vain tietyt asiakirjat, ja että nämä yritykset kutsutaan sen jälkeen tutustumaan komission tiloissa kaikkiin tutustuttavissa oleviin asiakirjoihin luettelon avulla. Päätökseen 91/299 johtaneessa asiassa esittelijä kuitenkin päätti komission mukaan ”yksinkertaistaa menettelyä” katsoessaan, että koska kaikki asiakirjat, joihin oli vedottu, oli annettu tiedoksi väitetiedoksiannon kanssa, niihin tutustuminen oli tarpeetonta, ja ettei luetteloa tämän vuoksi tarvittu.

452 On kuitenkin muistutettava, että komissio on Kahdennentoista kilpailupolitiikkaa koskevan kertomuksensa sivuilla 40 ja 41 vahvistanut seuraavat asiakirjavihkoon tutustumista koskevat säännöt:

”Komissio antaa yrityksille, joita menettely koskee, oikeuden tutustua niitä koskevaan asiakirjavihkoon. Yrityksille annetaan tieto komission asiakirjavihon sisällöstä liittämällä väitetiedoksiantoon tai kirjeeseen, jossa kantelu hylätään, kaikista asiakirjavihkoon kuuluvista asiakirjoista laadittu luettelo, jossa on maininta asiakirjoista tai asiakirjojen osista, joihin mainituilla yrityksillä on oikeus tutustua. Yritykset voivat tutkia tutustuttavissa olevia asiakirjoja komission tiloissa. Jos yritys haluaa tutkia vain muutamia asiakirjoja, komissio voi lähettää sille niistä kopiot. Komissio pitää luottamuksellisina ja näin ollen sellaisina, joihin tietyllä yrityksellä ei ole oikeutta tutustua, seuraavia asiakirjoja: asiakirjoja tai asiakirjojen osia, jotka sisältävät muiden yritysten liikesalaisuuksia; komission sisäisiä asiakirjoja, kuten muistioita, luonnoksia ja muita työasiakirjoja; kaikkia muita luottamuksellisia tietoja, kuten tietoja, joiden perusteella voi tunnistaa kantelijat, jotka haluavat pysyä tuntemattomina, sekä tietoja, jotka on toimitettu komissiolle sillä ehdolla, että niiden luottamuksellisuus säilyy.”

453 Näistä säännöistä seuraa, että komissio oli päätöksen 91/299 tekemistä edeltäneessä hallinnollisessa menettelyssä velvollinen antamaan kantajan tutustuttaviksi kaikki kantajaa vastaan ja sen puolesta puhuvat asiakirjat, jotka se oli hankkinut tutkinnan aikana, jollei kyse ollut muiden yritysten liikesalaisuuksista, komission sisäisistä asiakirjoista ja muista luottamuksellisista tiedoista (ks. vastaavasti asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok., s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 51–54 kohta ja yhdistetyt asiat T-10/92–T-12/92 ja T-15/92, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 18.12.1992, Kok., s. II-2667, Kok. Ep. XIII, s. II-99, 39–41 kohta).

454 Näin ollen on todettava, että päätökseen 91/299 johtaneessa asiassa komissio ei noudattanut sääntöjä, jotka se oli vuonna 1982 asettanut itselleen, koska se ei laatinut luetteloa asiakirjavihkoon kuuluvista asiakirjoista eikä antanut kantajan tutustua kaikkiin asiakirjavihon asiakirjoihin.

455 Seuraavaksi on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kumottua päätöksen 91/299 sen johdosta, ettei sitä ollut saatettu todistusvoimaiseksi, komissio katsoi, että sillä oli oikeus tehdä riidanalainen päätös aloittamatta hallinnollista menettelyä uudelleen.

456 Tämän vuoksi on todettava, että komissio ei ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä antanut kantajalle tiedoksi kaikkia niitä asiakirjavihon asiakirjoja, joihin tällä oli oikeus tutustua, eikä kutsunut kantajaa tutustumaan näihin asiakirjoihin komission tiloissa, joten hallinnollinen menettely oli tältä osin sääntöjenvastainen.

457 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että menettelyvirheellä loukataan puolustautumisoikeuksia ainoastaan siltä osin kuin se on käytännössä vaikuttanut asianomaisten yritysten puolustautumismahdollisuuksiin (asia T-44/00, Mannesmannröhren-Werke v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2223, 55 kohta ja edellä 314 kohdassa mainittu asia General Electric v. komissio, tuomion 632 kohta).

458 Tällaisessa tilanteessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on riidanalaisesta päätöksestä nostettua kannetta tutkiessaan määrännyt prosessinjohtotoimista sen varmistamiseksi, että yritys pääsee tutustumaan koko asiakirja-aineistoon, jotta voitaisiin arvioida, onko se, että komissio on kieltäytynyt antamasta tietoa asiakirjan sisällöstä tai antamasta asiakirjaa tiedoksi, voinut heikentää kantajan puolustusta (ks. vastaavasti edellä 405 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 102 kohta).

459 Tältä osin on muistutettava, että koska tällainen tutkinta rajoittuu esitettyjen perusteiden laillisuusvalvontaan, sillä ei pyritä korvaamaan asian täysimääräistä tutkimista hallinnollisessa menettelyssä eikä sillä ole tällaista vaikutusta. Vaikka yritys, joka on nostanut kanteen komission päätöksestä, saa jotkin asiakirjavihkoon sisältyvät asiakirjat myöhemmin tietoonsa, se ei pääse takaisin siihen asemaan, jossa se olisi ollut, jos se olisi voinut vedota samoihin asiakirjoihin esittääkseen kirjalliset ja suulliset huomautuksensa komissiolle (ks. edellä 405 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 103 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Lisäksi on todettava, että kun oikeus tutustua asiakirjavihkoon on taattu oikeudenkäyntivaiheessa, asianomaisen yrityksen ei tarvitse osoittaa, että jos sillä olisi ollut

oikeus tutustua asiakirjoihin, joita ei ole annettu tiedoksi, komission päätös olisi ollut sisällöltään toisenlainen, vaan sen on osoitettava ainoastaan, että kyseiset asiakirjat olisivat voineet olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta (asia C-199/99 P, Corus UK v. komissio, tuomio 2.10.2003, Kok., s. I-11177, 128 kohta ja yhteisöjen tuomioistuimen edellä 55 kohdassa mainitussa PVC II -tapauksessa antama tuomio, 318 kohta).

460 Nyt esillä olevassa asiassa komissio on unionin yleisen tuomioistuimen pyynnöstä esittänyt väitetiedoksiannon ja siihen liitetyt asiakirjat. Se on myös laatinut luettelon tämänhetkiseen asiakirjavihkoon sisältyvistä asiakirjoista.

461 Tältä osin on todettava ensinnäkin, että on epäselvää, mikä oli alkuperäisen asiakirjavihon tarkka sisältö. Komissio on nimittäin unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa kylläkin todennut, että tämänhetkinen asiakirjavihko on jäljennös alkuperäisestä asiakirjavihosta. Komission esittämien tietojen mukaan tämä koostui siis ”alavihoista”, jotka oli numeroitu yhdestä 71:een. Komissio on samaan aikaan kuitenkin ilmoittanut unionin yleiselle tuomioistuimelle, että olemassa on numeroimaton ”alavihko”, jonka nimi on Oberland Glas.

462 Toiseksi on huomautettava, että komissio on nimenomaisesti myöntänyt kadottaneensa viisi ”alavihkoa”, joiden numerot ovat 66–70. Sen 15.3.2005 päivätystä kirjeestä nimittäin ilmenee, että se on tullut tähän lopputulokseen todettuaan, että sillä on hallussaan ”alavihot” 1–65 ja että ”alavihko” 71 sisältää väitetiedoksiannon.

463 Komissio on 18.11.2005 esittämissään huomautuksissa todennut, että oli ”epätodennäköistä, että kateisiin jääneet asiakirjavihot sisältävät yrityksen puolesta puhuvia asiakirjoja”. Kun komissiota kehotettiin istunnossa täsmentämään, mitä tämä tarkoittaa, se totesi, että oli ”uskottavaa”, että kyseiset ”alavihot” eivät sisällä kantajan puolesta puhuvia asiakirjoja, ja että ”tilastolliselta” kannalta katsottuna ne eivät voineet olla hyödyllisiä kantajan puolustuksen kannalta.

464 Näistä vastauksista ilmenee, ettei komissio pysty varmuudella yksilöimään kunkin ”alavihkoihin” 66–70 sisältyvän asiakirjan laatijaa, luonnetta ja sisältöä.

465 On siis tutkittava, onko kantajalla ollut mahdollisuus tutkia kaikkia tutkinta-aineistoon sisältyviä asiakirjoja, joilla saattaa olla merkitystä sen puolustuksen kannalta, ja onko siinä tapauksessa, että näin ei ole, asiakirjavihkoon tutustumista koskevaa oikeutta loukattu niin merkittävällä tavalla, että tämä menettelyllinen tae on menettänyt sisältönsä. Oikeuskäytännössä on nimittäin katsottu, että oikeus tutustua asiakirjavihkoon on yksi menettelyllisistä takeista, joiden tarkoituksena on puolustautumisoikeuksien suojaaminen (edellä 35 kohdassa mainittu Solvay I -tapaus, tuomion 59 kohta), ja että se, että oikeutta tutustua komission asiakirjavihkoon loukataan päätöksen tekemistä edeltävässä menettelyssä, voi lähtökohtaisesti johtaa kyseisen päätöksen kumoamiseen, jos asianomaisen yrityksen puolustautumisoikeuksia on loukattu (edellä 459 kohdassa mainittu asia Corus UK v. komissio, tuomion 127 kohta).

466 Tältä osin on tarpeen tutkia, onko kantajan puolustautumisoikeuksia loukattu, siltä osin kuin on kysymys väitetiedoksiannossa ja riidanalaisessa päätöksessä kantajaa kohtaan esitetyistä väitteistä.

467 Oikeuskäytännön mukaan puolustautumisoikeuksien loukkausta on tutkittava kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvien erityisten olosuhteiden perusteella, koska loukkaukseen vaikuttavat olennaisesti komission esittämät väitteet, joilla asianomaisen yrityksen syyllisyys pyritään todistamaan (edellä 405 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 127 kohta). Näin ollen komission väitetiedoksiannossa ja riidanalaisessa päätöksessä esittämät pääasiaa koskevat väitteet on tutkittava suppeasti (edellä 35 kohdassa mainittu Solvay I -tapaus, tuomion 60 kohta).

468 Tutkittaessa, onko puolustautumisoikeuksia loukattu, on myös tarpeen ottaa huomioon argumentit, joihin asianomainen yritys on konkreettisesti vedonnut riidanalaista päätöstä vastaan (ks. vastaavasti edellä 35 kohdassa mainittu ICI II -tapaus, tuomion 59 kohta).

469 Nyt esillä olevassa asiassa unionin yleinen tuomioistuin on käsiteltävänä olevan kanteen yhteydessä tutkinut kantajan lausumat ja riidanalaiseen päätökseen sisältyvät pääasiaa koskevat väitteet ja päätellyt, että kantajan kaikki kanneperusteet on hylättävä.

470 Määräävän markkina-aseman olemassaolon osalta on todettava, että komissio on pääasiallisesti tukeutunut kantajan markkinaosuuteen osoittaakseen, että kantajalla oli määräävä asema relevanteilla markkinoilla. Minkään seikan perusteella ei voida olettaa, että kantaja olisi pystynyt löytämään puuttuvista ”alavihoista” asiakirjoja, jotka olisivat osoittaneet vääräksi toteamuksen, että sillä oli määräävä asema kalsinoidun soodan markkinoilla (ks. vastaavasti edellä 35 kohdassa mainittu ICI II -tapaus, tuomion 61 kohta). Kuten edellä 277 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, erittäin suuret markkinaosuudet ovat lisäksi itsessään – poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta – osoitus määräävän aseman olemassaolosta. Kantajan kanteessa esittämät numerotiedot tai riidanalaiseen päätökseen sisältyvät numerotiedot, joita kantaja ei ole kiistänyt, osoittavat kuitenkin kantajan väitteet ja perustelut, jotka koskevat tosiseikkoja, jotka saattavat olla poikkeuksellisia olosuhteita, virheellisiksi, tai nämä väitteet ja perustelut ovat tehottomia. Lopuksi on todettava, että vaikka tällaisia tosiseikkoja olisi ollut olemassa ja ne olisi mainittu puuttuviin ”alavihkoihin” sisältyneissä asiakirjoissa, kantaja ei nyt käsiteltävänä olevan asian olosuhteet huomioon ottaen voinut olla tietämätön niistä, joten kantajan puolustautumisoikeuksia ei ole tältä osin loukattu.

471 Maantieteellisten markkinoiden määritelmän osalta on muistutettava, että edellä 259 kohdassa on todettu, että komission tältä osin mahdollisesti tekemä virhe ei olisi voinut vaikuttaa lopputulokseen ratkaisevasti. Tästä seuraa, että on suljettu pois, että kantaja olisi pystynyt löytämään puuttuvista kansioista asiakirjoja, jotka olisivat voineet kyseenalaistaa toteamuksen, että kantajalla oli määräävä markkina-asema.

472 Määräävän markkina-aseman väärinkäytön osalta on todettava ensinnäkin, ettei kantaja ole missään vaiheessa kiistänyt Ranskassa käyttöön otettua alennusjärjestelmää koskevia toteamuksia.

473 Seuraavaksi on todettava, että kantajan käyttöön ottaman alennusjärjestelmän asiakasuskollisuutta varmistava luonne ilmenee suorista asiakirjatodisteista. Kun komissio on nyt esillä olevan asian kaltaisessa tapauksessa tukeutunut riidanalaisessa päätöksessä ainoastaan suoriin asiakirjatodisteisiin näyttääkseen eri rikkomiset toteen, kantajan on yritettävä osoittaa, missä määrin muut todisteet olisivat voineet kyseenalaistaa sen, että käyttöön otettu alennusjärjestelmä oli luonteeltaan asiakasuskollisuutta varmistava, tai ainakin millaiseen eri valoon suorat asiakirjatodisteet, joita ei ole riitautettu, olisi voitu asettaa. Riidanalaisessa päätöksessä käytetty todistelujärjestelmä huomioon ottaen on todettava, että koska kantajan tekemät sopimukset olivat luonteeltaan asiakasuskollisuutta varmistavia, ei ollut mitään mahdollisuutta, että hallinnollisessa menettelyssä olisi päädytty eri lopputulokseen sen vuoksi, että kantaja olisi saanut tutustua puuttuviin ”alavihkoihin” (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok., s. II-491, 263 ja 264 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

474 Saint-Gobainille myönnetyn konsernialennuksen osalta on muistutettava, ettei kantaja kiistä sen enempää salaisen pöytäkirjan olemassaoloa kuin tämän pöytäkirjan 4 kohdan sisältöä (ks. edellä 349 kohta) ja että tämän kohdan sanamuodosta itsestään ilmenee, että alennus laskettiin kalsinoidun soodan ”kokonaismäärästä”, jonka Saint-Gobain osti kantajalta Euroopassa (ks. edellä 352 kohta). Näissä olosuhteissa kantajan olisi pitänyt yrittää osoittaa, missä määrin muut todisteet olisivat voineet kyseenalaistaa salaisen pöytäkirjan sisällön tai ainakin asettaa sen eri valoon.

475 Kantajan väite, jonka mukaan salainen pöytäkirja ei estänyt Saint-Gobainin kansallisia tytäryhtiöitä uhkaamasta, että ne neuvottelevat edullisempia sopimusehtoja tai jopa purkavat sopimuksensa, on edellä 357 kohdassa todettu tehottomaksi. Vaikka kadonneet ”alavihot” sisältäisivät tätä väitettä tukevia asiakirjoja, tästä ei siis voisi olla hyötyä kantajan puolustuksen kannalta.

476 Nimenomaisten yksinoikeudellisten sopimusten osalta on tähdennettävä, että komissio on tukeutunut suoriin asiakirjatodisteisiin ja ettei kantaja ole selvittänyt, miten

puuttuviin ”alavihkoihin” sisältyvät asiakirjat olisivat voineet kyseenalaistaa yksinoikeudellisten sopimusten olemassaolon tai asettaa asiakirjatodisteet eri valoon.

477 Siltä osin kuin on kysymys tosiasiallisista yksinoikeuksista, on muistutettava, että kantaja ei useiden lasinvalmistajien kanssa tekemiensä sopimusten osalta kiistä riidanalaiseen päätökseen sisältyviä toteamuksia (ks. edellä 376 kohta).

478 Kilpailulausekkeiden osalta on muistutettava, ettei kantaja kiistä niiden olemassaoloa ja että se on väärässä väittäessään, että komissio hyväksyi tällaisia lausekkeita vuonna 1981 (ks. edellä 388–390 kohta). Suojalausekkeiden osalta on lisäksi muistutettava, että kantajan väite, jonka mukaan komissio on rinnastanut ne kilpailulausekkeisiin, ei perustu tosiseikkoihin (ks. edellä 391 kohta).

479 Voidaan siis pitää suljettuna pois, että kantaja olisi voinut löytää puuttuvista ”alavihoista” asiakirjoja, jotka olisivat näiltä osin olleet hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta.

480 Lopuksi on todettava moitittujen menettelytapojen syrjivyyden osalta, että väitteet, jotka kantaja on esittänyt kiistääkseen tämän, ovat tehottomia.

481 Näin ollen on katsottava, ettei ole näytetty toteen, ettei kantajalla ollut mahdollisuutta tutkia kaikkia niitä tutkinta-aineistoon sisältyviä asiakirjoja, joilla saattoi olla merkitystä sen puolustuksen kannalta. On nimittäin todettava, että vaikka kantaja ei päässyt tutustumaan kaikkiin tutkinta-aineistoon sisältyviin asiakirjoihin, tämä seikka ei nyt käsiteltävänä olevassa asiassa estänyt sitä puolustautumasta niiden pääasiaa koskevien väitteiden osalta, jotka komissio esitti väitetiedoksiannossa ja riidanalaisessa päätöksessä.

482 Nyt käsiteltävänä olevan asian olosuhteissa ei näin ollen ole syytä kumota riidanalaista päätöstä sen perusteella, että viisi ”alavihkoa”, joihin kantaja ei missään vaiheessa päässyt tutustumaan, on kadonnut asiakirjavihosta. Kuudennen kanneperusteen kolmas osa ja näin ollen koko kuudes kanneperuste on siis hylättävä.

2. *Sakon kumoamista tai alentamista koskevat vaatimukset*

483 Kantajan vaatimukset, jotka koskevat sakon kumoamista tai alentamista, sisältävät varsinaisesti viisi kanneperustetta, joista ensimmäinen koskee rikkomisten vakavuuden virheellistä arviointia, toinen rikkomisten keston virheellistä arviointia, kolmas lieventävien olosuhteiden olemassaoloa, neljäs sakon suhteettomuutta ja viides ajan kulumista.

*Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee rikkomisten vakavuuden virheellistä arviointia*

Asianosaisten lausumat

484 Kantaja toteaa, että komission on noudatettava asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettuja suuntaviivoja (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä sakkojen laskentaa koskevat suuntaviivat). Koska nyt esillä olevassa asiassa on kuitenkin kysymys ennen näiden suuntaviivojen antamista tapahtuneista tosiseikoista, komissio ei lähtökohtaisesti ollut velvollinen ottamaan niitä huomioon muutoin kuin seuraavissa kahdessa tapauksessa: ensinnäkin silloin, kun suuntaviivoissa toistetaan komission noudattamassa käytännössä asetetut periaatteet, ja toiseksi silloin, kun niissä lievennetään komission politiikkaa sakon määrän vahvistamisen osalta.

485 Kantaja vetoaa sille riidanalaisessa päätöksessä määrätyn sakon määrän riitauttaakseen useisiin väitteisiin.

486 Kantaja väittää ensinnäkin, ettei se missään vaiheessa estänyt kilpailijoidensa kaikkia myyntimahdollisuuksia, koska sen markkinaosuus kyseessä olleilla kansallisilla markkinoilla oli selvästi alle 100 prosenttia. Lisäksi kantajan ja sen asiakkaiden välisten sopimusten kesto oli enintään kaksi vuotta, joten ne selvästi eivät olleet pitkäkestoisia, minkä komissio on myöntänyt vuonna 1981. Kantajan mukaan ei myöskään ole osoitettu, että väärinkäytöksen luonteisiksi väitetyt menettelytavat olisivat vaikuttaneet kuluttajiin kielteisesti.

487 Toiseksi kantaja väittää, että siltä osin kuin riidanalaisessa päätöksessä viitataan EY 81 artiklaan kohdistuviin rikkomisiin kantajan osalta, komissio ei ole ottanut huomioon, että sen jälkeen kun päätös 91/297 kumottiin edellä 35 kohdassa mainitussa Solvay I -tapauksessa annetulla tuomiolla, EY 81 artiklan perusteella ei ole tehty mitään uutta päätöstä.

488 Kolmanneksi kantaja huomauttaa, että eräät sen johtohenkilöistä, jotka tiesivät velvollisuudesta noudattaa yhteisön kilpailuoikeutta, luulivat toimivansa sen mukaisesti soveltaessaan ohjeita, jotka olivat seurausta komission kanssa vuonna 1981 käydyistä neuvotteluista. Lisäksi riidanalaisen päätöksen 192 ja 193 perustelukappale ovat keskenään ristiriidassa, koska komissio on yhtäältä todennut ottaneensa huomioon vain uskollisuusalennukset ja epäviralliset yksinoikeussopimukset, koska kantaja saattoi perustellusti luulla, että kilpailulausekkeet, ostomääräsopimukset, joissa oli joustovaraa 15 prosenttia ylös- tai alaspäin, sekä toistaiseksi voimassa olevat sopimukset, joiden irtisanomisaika oli kaksi vuotta, oli hyväksytty vuonna 1981, ja toisaalta katsonut, että käytännössä nämä lausekkeet vahvistivat kantajan yksinoikeutta toimituksiin.

489 Neljänneksi kantaja väittää, että sitä, että sille on aikaisemmin määrätty huomattavia sakkoja kemianteollisuuden alalla toteutetuista salaisista järjestelyistä, ei voitu pitää sen osalta raskauttavana olosuhteena. Sakkojen laskentaa koskevien suuntaviivojen mukaan se, että kyse on rikkomisen uusimisesta, edellyttää, että rikkomiset ovat

samanlaatuisia. Kantaja huomauttaa, että komissio ei kuitenkaan ole missään vaiheessa todennut kantajan syyllistyneen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön.

490 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

491 Aluksi on muistutettava, että vaikka komissiolla on harkintavaltaa kunkin sakon määrän vahvistamisen osalta eikä sen tarvitse soveltaa tarkkaa matemaattista kaavaa, unionin yleisellä tuomioistuimella on kuitenkin asetuksen N:o 17 17 artiklan mukaan EY 229 artiklassa tarkoitettu täysi harkintavalta tutkiessaan kanteet päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakon, joten se voi poistaa määrätyn sakon taikka alentaa tai korottaa sitä (yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok., s. II-1181, 165 kohta ja yhdistetyt asiat T-217/03 ja T-245/03, FNCBV ym. v. komissio, tuomio 13.12.2006, Kok., s. II-4987, 358 kohta).

492 Siltä osin kuin on kysymys sakkojen laskentaa koskevien suuntaviivojen soveltamisesta, on ensinnäkin muistutettava, että koska päätös 91/299 kumottiin menettelyvirheen vuoksi, komissiolla oli oikeus tehdä uusi päätös aloittamatta uutta hallinnollista menettelyä.

493 Koska riidanalaisen päätöksen sisältö on lähes sama kuin päätöksen 91/299 ja koska molemmat päätökset perustuvat samoihin perusteisiin, riidanalaiseen päätökseen sovelletaan sakon määrän vahvistamisen osalta päätöksen 91/299 tekoajankohtana voimassa olleita sääntöjä.

494 Komissio on nimittäin aloittanut menettelyn uudelleen siitä vaiheesta, jossa menettelyvirhe tapahtui, ja se on tehnyt uuden päätöksen arvioimatta tapausta uudelleen sellaisten sääntöjen valossa, joita ei ollut olemassa päätöstä 91/299 tehtäessä. Uuden päätöksen tekeminen estää jo sinänsä sellaisten suuntaviivojen soveltamisen, jotka on annettu ensimmäisen päätöksen tekemisen jälkeen.

495 Sakkojen laskentaa koskevia suuntaviivoja ei näin ollen voida soveltaa nyt esillä olevassa asiassa.

496 Toiseksi on todettava komission katsoneen, että rikkomiset, joista kantajaa moitittiin, eli uskollisuusalennukset ja epäviralliset yksinoikeussopimukset, olivat olleet ”erittäin vakav[ia]” (riidanalaisen päätöksen 191–193 perustelukappale).

497 Tältä osin on muistutettava, että oikeuskäytännön mukaan sakkojen määrä on suhteutettava rikkomisen olosuhteisiin ja vakavuuteen ja että sakon suuruutta määritettäessä rikkomisen vakavuutta on arvioitava ottaen erityisesti huomioon kilpailunrajoitusten luonne (ks. yhdistetyt asiat T-39/92 ja T-40/92, CB ja Europay v. komissio, tuomio 23.2.1994, Kok., s. II-49, 143 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

498 Kun komissio arvioi, kuinka vakavia yrityksen syyksi luettavat yhteisön kilpailusääntöjen rikkomiset ovat, jotta se voisi määrittää vakavuuteen oikeassa suhteessa olevan sakon määrän, se voi ottaa huomioon tiettyjen rikkomisten erityisen pitkän keston, sellaisten rikkomisten lukumäärän ja moninaisuuden, jotka ovat koskeneet asianomaisen yrityksen kaikkia tai lähes kaikkia tuotteita ja joista jotkin ovat vaikuttaneet kaikkiin jäsenvaltioihin, sellaisten rikkomisten erityisen vakavuuden, jotka ovat olleet osa tarkoituksellista ja johdonmukaista strategiaa, jonka tarkoituksena on ollut erilaisilla kilpailijoiden syrjäyttämiseen tähtäävillä menettelytavoilla ja asiakasuskollisuuden varmistamiseen tähtäävällä politiikalla säilyttää keinotekoisesti yrityksen määräävä asema tai lujittaa sitä markkinoilla, joilla kilpailu oli jo muutenkin rajoittunutta, ja väärinkäytön erityisen haitalliset vaikutukset kilpailuun sekä yrityksen tämän

rikkomisen seurauksena saavuttamat edut (ks. vastaavasti asia T-83/91, Tetra Pak v. komissio, tuomio 6.10.1994, Kok., s. II-755, Kok. Ep. XVI, s. II-1, 240 ja 241 kohta).

499 Nyt esillä olevassa asiassa on katsottava, että menettelytapoja, joista kantajaa arvosteltiin, oli perusteltua luonnehtia vähintäänkin ”erittäin vakaviksi”, kuten komissio on tehnyt.

500 Myöntäessään asiakkailleen lisätonnin ostoalennuksia ja tehdessään näiden kanssa asiakasuskollisuuden varmistavia sopimuksia kantaja on nimittäin säilyttänyt keinotekoisesti määräävän asemansa tai lujittanut sitä relevanteilla markkinoilla, joilla kilpailu oli jo muutenkin rajoittunutta.

501 Minkään kantajan esittämän väitteen perusteella ei myöskään voida katsoa, että komissio olisi arvioinut rikkomisten vakavuutta väärin.

502 Ensinnäkin siltä osin kuin on väitetty, että kantaja oli estänyt kilpailijoiden kaikki myyntimahdollisuudet, on aluksi todettava, että kantaja on asiakasuskollisuuden varmistamiseen tähtäävällä politiikallaan pyrkinyt sulkemaan kilpailijansa pois markkinoilta. Sen perusteella, että kantajan markkinaosuus oli alle 100 prosenttia, ei voida tältä osin katsoa, ettei sen menettelytavalla ollut kilpailua ehkäisevää vaikutusta.

503 Seuraavaksi on huomautettava, ettei komission tarvinnut näyttää erikseen toteen kantajan menettelytapojen kielteistä vaikutusta kuluttajiin. Kun on kysymys EY 82 artiklaan kohdistuvan rikkomisen olemassaolosta, ei nimittäin ole tarpeen tutkia, onko kyseessä oleva käyttäytyminen aiheuttanut vahinkoa kuluttajille (ks. vastaavasti asia C-95/04 P, British Airways v. komissio, tuomio 15.3.2007, Kok., s. I-2331, 106 ja 107 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

504 Siltä osin kuin on toiseksi kysymys viittauksesta EY 81 artiklaan, on todettava, että komissio on riidanalaisen päätöksen 191 perustelukappaleessa pelkästään todennut, että rikkomiset, joista kantajaa moitittiin, olivat asiaan liittyvien erityisolosuhteiden vuoksi vakavampia kuin EY 81 artiklaan kohdistuvat rikkomiset, joista kantajaa samaten moitittiin. Komissio ei siis ole millään tavalla jättänyt huomiotta, että EY 82 ja EY 81 artiklaan kohdistuvat rikkomiset olivat toisistaan riippumattomia ja että niitä oli siten käsiteltävä erikseen.

505 Siltä osin kuin on kolmanneksi kysymys kantajan sopimuksiinsa tekemistä mukautuksista ja riidanalaisen päätöksen 193 artiklaan sisältyvästä väitetystä ristiriidasta, riittää, kun todetaan, että kantajalle määrätty sakko ei koske komission vuonna 1982 hyväksymiä lausekkeita.

506 Neljänneksi on todettava uusimisen osalta, että komissio on unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa vahvistanut, että riidanalaisen päätöksen 194 perustelukappaleessa esiin tuotu seikka, että kantajalle on useissa aikaisemmissa tapauksissa määrätty huomattavia sakkoja kemianteollisuuden aloilla toteutetuista salaisista järjestelyistä (peroksidi, polypropeeni, PVC), oli raskauttava olosuhde.

507 Tältä osin on muistutettava, että oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta selvitettäessä on otettava huomioon mahdollinen rikkomisen uusiminen (edellä 405 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 91 kohta ja asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, Kok., s. II-4407, 348 kohta).

508 Uusimisen käsite, sellaisena kuin se ymmärretään joissakin kansallisissa oikeusjärjestyksissä, merkitsee, että henkilö on syyllistynyt uusiin rikkomisiin sen jälkeen, kun

hänelle on määrätty seuraamus vastaavanlaisista rikkomisista (asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok., s. II-347, 617 kohta).

509 Vaikka sakkojen laskentaa koskevia suuntaviivoja ei sovelleta tässä asiassa, ne ovat samansuuntaisia, sillä niissä viitataan ”samanlaatuiseen rikkomukseen”.

510 On kuitenkin todettava, että kaikki ne rikkomiset, joiden johdosta kantajalle on useissa aikaisemmissa tapauksissa määrätty huomattavia sakkoja kemianteollisuuden aloilla toteutetuista salaisista järjestelyistä, koskevat EY 81 artiklaa. Kuten komissio on täsmentänyt, kyseessä ovat [EY 81] artiklan mukaisesta menettelystä (IV/30.907 -peroksituotteet) 23.11.1984 tehty komission päätös 85/74/ETY (EYVL 1985, L 35, s. 1), [EY 81] artiklan mukaisesta menettelystä (IV/31.149 – polypropyleeni) 23.4.1986 tehty komissio päätös 86/398/ETY (EYVL L 230, s. 1) ja lopuksi [EY 81] artiklan mukaisesta menettelystä (IV/31.865 – PVC) 21.12.1988 tehty komission päätös 89/190/ETY (EYVL 1989, L 74, s. 1). Lisäksi edellä mainittujen päätösten kohteina olleet menettelytavat poikkeavat huomattavasti nyt käsiteltävänä olevassa asiassa kyseessä olevista menettelytavoista.

511 Näin ollen komissio on virheellisesti ottanut kantajan osalta huomioon raskauttavan olosuhteen, joten riidanalaista päätöstä on muutettava niin, että kantajalle määrätyn sakon määrää alennetaan viidellä prosentilla.

512 Sakon määrää on siten alennettava miljoonalla eurolla.

*Toinen kanneperuste, joka koskee rikkomisten keston virheellistä arviointia*

Asianosaisten lausumat

513 Kantaja toteaa, että koska sillä ei ollut mitään keskitettyä politiikkaa ja koska sopimusehdot vahvistettiin kansallisella tasolla, komission olisi pitänyt ottaa huomioon väitettyjen rikkomisten maantieteellinen laajuus, jolloin se olisi päätellyt, että rikkomisten kesto oli eri kussakin valtiossa. Tämän seikan huomioon ottaminen olisi kantajan mukaan vaikuttanut myös sakon määrään erityisesti huomioon otettavan liikevaihdon johdosta.

514 Komissio kiistää kantajan väitteet.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

515 Riidanalaisen päätöksen 195 perustelukappaleen mukaan rikkomiset olivat alkaneet noin vuonna 1983 – eli vain vähän aikaa kantajan ja komission käymien neuvottelujen ja komission menettelyn lopettamisen jälkeen – ja jatkuneet vähintään vuoden 1990 loppuun.

516 Lisäksi komissio on määritellyt merkitykselliset maantieteelliset markkinat niin, että ne ovat yhteisön laajuiset.

517 Tästä seuraa, ettei komission tarvinnut määrittää rikkomisten kestoa erikseen kunkin valtion osalta. Se on vaaditulla tavalla vahvistanut ajankohdat, jona rikkomiset alkoivat ja päättyivät merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla eli koko Manner-Euroopan länsiosassa.

518 On joka tapauksessa todettava, että jos komission olisi pitänyt eritellä rikkomisten kesto eri kansallisten markkinoiden osalta, se olisi silloin määrännyt useita sakkoja, joiden yhteismäärä ei olisi ollut pienempi kuin riidanalaisen päätöksen mukainen määrä. Tästä seuraa, ettei sen mahdollisen virheen vuoksi, jonka komissio on saattanut tehdä määritellessään merkityksellisiä maantieteellisiä markkinoita, ole perusteltua sen enempää kumota riidanalaista päätöstä kuin alentaa sakkoa.

519 Toinen kanneperuste on näin ollen hylättävä.

*Kolmas kanneperuste, joka koskee lieventävien olosuhteiden olemassaoloa*

520 Kolmannessa kanneperusteessa on viisi osaa, joista ensimmäinen koskee sitä, ettei rikkomista ollut uusittu, toinen kantajan yhteistyötä komission kanssa, kolmas luottamuksensuojaa ja kantajan vilpittömän mielen suojaa, neljäs oikeusvarmuuden periaatetta ja viides komission ”yllättävää suhtautumistapaa”.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sitä, ettei rikkomista ollut uusittu

521 Kantaja väittää, ettei komissio ole koskaan kohdistanut siihen EY 82 artiklaan perustuvaa menettelyä.

522 Kuten edellä on todettu, kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta selvitettäessä on tältä osin otettava huomioon mahdollinen rikkomisen uusiminen, koska sen vuoksi voi olla perusteltua korottaa sakon määrää.

523 Se, ettei rikkomista ole uusittu, ei sitä vastoin voi olla lieventävä olosuhde, koska yritys on lähtökohtaisesti velvollinen olemaan rikkomatta EY 82 artiklaa.

524 Kolmannen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee kantajan yhteistyötä komission kanssa

525 Kantaja väittää harjoittaneensa tutkinnan aikana yhteistyötä sekä komission sen toimitiloissa tekemien tarkastuskäyntien yhteydessä että vastatessaan komission tietojensaantipyyntöihin.

526 Asetuksen N:o 17 11 artiklassa, jonka otsikko on Tietojensaantipyynnöt, säädetään seuraavaa:

”4. Velvollisuus pyydettyjen tietojen antamiseen on yritysten omistajilla tai heidän edustajillaan sekä oikeushenkilöiden, yhtiöiden tai oikeuskelpoisuutta vailla olevien yhteenliittymien osalta henkilöillä, joilla lain tai sääntöjen mukaan on kelpoisuus edustaa niitä.

5. Jos yritys tai yritysten yhteenliittymä ei anna pyydettyjä tietoja komission asettamassa määräajassa tai se antaa puutteellisia tietoja, komission on päätöksellään vaadittava tietojen antamista. Päätöksessä on yksilöitävä pyydetyt tiedot, asetettava aiheellinen määräaika tietojen antamista varten sekä ilmoitettava 15 artiklan 1 kohdan b alakohdassa ja 16 artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädetyistä seuraamuksista sekä oikeudesta hakea muutosta päätökseen yhteisön tuomioistuimelta.”

527 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellainen tutkinnassa harjoitettu yhteistyö, joka ei ylitä sitä, mikä perustuu asetuksen N:o 17 11 artiklan 4 ja 5 kohdan nojalla yrityksille kuuluviin velvollisuuksiin, ei oikeuta sakon määrän alentamiseen (asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-907, 341 ja 342 kohta ja asia T-241/01, Scandinavian Airlines System v. komissio, tuomio 18.7.2005, Kok., s. II-2917, 218 kohta). Sakon alentaminen on sitä vastoin perusteltua, jos yritys on toimittanut tietoja, jotka ylittävät huomattavasti sen, mitä komissio voi vaatia asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla (asia T-230/00, Daesang ja Sewon Europe v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2733, 137 kohta).

528 Nyt esillä olevassa asiassa kantaja kuitenkin tyytyy väittämään, että se on vastannut sille osoitettuihin tietojensaantipyyntöihin. Koska tällainen toiminta kuuluu kantajalla olevien velvollisuuksien piiriin, se ei voi olla lieventävä olosuhde.

529 Sen yhteistyön osalta, jota kantaja väittää harjoittaneensa komission kanssa kantajan toimitiloissa tehtyjen tarkastuskäyntien aikana, on todettava, että myös tällainen toiminta kuuluu yrityksen velvollisuuksien piiriin, eikä se voi olla lieventävä olosuhde.

530 Kolmannen kanneperusteen toinen osa on siten hylättävä.

Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee luottamuksensuojaa ja kantajan vilpittömän mielen suojaa

531 Kantaja toteaa, että se on ensimmäisen menettelyn yhteydessä vuonna 1981 käytyjen neuvottelujen johdosta uskonut, että sen sopimukset mukautetussa muodossaan ja sen myyntipolitiikka vastasivat komission vaatimuksia. Kantaja väittää myös, että vuonna 1981 käydyt keskustelut todistavat sen vilpittömästä mielestä, koska se muutti heti kaikkia sopimuksiaan saattaakseen ne komission tuolloin esittämien huomautusten mukaisiksi.

532 Kantaja toteaa lisäksi, että se oli Cour d'appel de Liègen asiassa FMC 20.10.1989 antaman tuomion johdosta voinut perustellusti uskoa, ettei sillä ollut määräävää markkina-asemaa.

533 Vuosina 1980–1982 käytyjen neuvottelujen osalta on kuitenkin ensinnäkin muistutettava, että kantajalle määrätty sakko ei koske komission vuonna 1982 hyväksymiä lausekkeita, kuten riidanalaisen päätöksen 193 perustelukappaleessa täsmennetään.

534 Seuraavaksi on katsottava, että Cour d'appel de Liègen 20.10.1989 antamaan tuomioon perustuvat väitteet eivät voi menestyä. Cour d'appel de Liège ei nimittäin tähän tuomioon johtaneessa asiassa lausunut aineellisesti siitä, oliko kantajalla määräävä markkina-asema.

535 Kolmannen kanneperusteen kolmas osa on siten hylättävä.

Kanneperusteen neljäs osa, joka koskee oikeusvarmuuden periaatetta

536 Kantaja katsoo, että sakon määrää vahvistettaessa olisi pitänyt ottaa huomioon, että määräävän markkina-aseman käsite ja käsitteen soveltaminen kantajan tilanteeseen ovat epävarmoja, kun otetaan huomioon kantajan markkinaosuuden kohtuullisuus, kantajan asiakkaiden tasapainottava voima ja kantajan suhteellinen markkinavoima.

537 Tältä osin on aluksi muistutettava hyvin vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, joka koskee sen määrittämistä, onko yrityksellä määräävä asema yhteisön markkinoilla. Yhteisöjen tuomioistuin on erityisesti edellä 275 kohdassa mainitussa asiassa Hoffmann-La Roche vastaan komissio antamassaan tuomiossa määritellyt määräävän markkina-aseman käsitteen täsmällisesti. Tämän tuomion 38 kohdassa nimittäin täsmennetään, että EY 82 artiklassa mainitulla määräävällä markkina-asemalla tarkoitetaan yrityksen taloudellista valta-asemaa, jonka perusteella se voi estää toimivan kilpailun relevanteilla markkinoilla, koska se voi toimia huomattavan itsenäisesti suhteessa kilpailijoihinsa, asiakkaihinsa ja lopulta kuluttajiin.

538 Seuraavaksi on todettava kantajan itsensä väittävän, että ”sen markkinaosuudet vaihtelivat pääasiallisesti 50 prosentin paikkeilla kansallisilla markkinoilla ja 60 ja 70 prosentin välillä Euroopan laajuisilla markkinoilla”. Edellä 277 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö huomioon ottaen kantajalla oli näin ollen sellaiset erittäin suuret markkinaosuudet, jotka ovat – poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta – osoitus määräävän aseman olemassaolosta.

539 Kolmannen kanneperusteen neljäs osa on näin ollen hylättävä.

Kanneperusteen viides osa, joka koskee komission ”yllättävää suhtautumistapaa”

540 Kantajan mukaan komissio oli vuonna 1981 hyväksynyt menettelytapoja, joita on sittemmin pidetty erittäin vakavina rikkomisina. Komissio on siten selityksiä esittämättä muuttanut kantaansa.

541 Tältä osin riittää, kun muistutetaan, että komissio on riidanalaisen päätöksen 193 perustelukappaleessa erottanut toisistaan menettelytavat, joista se on nyt esillä olevassa asiassa määrännyt seuraamuksia, ja vuonna 1982 hyväksymänsä menettelytavat, joiden osalta se ei ole määrännyt sakkoa.

542 Kolmannen kanneperusteen viides osa ja näin ollen koko kolmas kanneperuste on siis hylättävä.

*Neljäs kanneperuste, joka koskee sakon suhteettomuutta*

543 Kantaja väittää, että komissio on määrännyt sille määrältään suhteettoman sakon. Kantajan mukaan sakon määrä oli ”kohtuuton” ajankohtana, jona syyksi luetetut tosiseikat tapahtuivat. Kantajan mukaan komission olisi yhtäältä pitänyt ottaa huomioon lieventävät olosuhteet, erityisesti kantajan vilpitön mieli, perusteltu luottamus ja oikeusvarmuus. Toisaalta komission olisi pitänyt ottaa huomioon kantajan sen toiminnan liikevaihto, jota riidanalainen päätös tosiasiallisesti koski, eli kantajan Ranskassa, Saksassa ja Belgiassa harjoittaman toiminnan liikevaihto.

544 Tältä osin on muistutettava komission katsoneen perustellusti, että kilpailusääntöjen rikkomiset, joista kantajaa moitittiin, olivat ”erittäin vakavia”. Komissio on riidanalaisen päätöksen 191 perustelukappaleessa todennut erityisesti, että kantaja oli kalsinoidun soodan suurin tuottaja yhteisössä, että rikkomisten avulla se oli pystynyt vakiinnutta-

maan määräävän markkina-asemansa estämällä tehokkaan kilpailun suuressa osassa yhteismarkkinoita ja että estämällä kilpailijoiden kaikki myyntimahdollisuudet pitkäksi aikaa kantaja oli aiheuttanut pysyvää vahinkoa kyseisten markkinoiden rakenteelle kuluttajien vahingoksi.

545 Näin ollen komissio saattoi perustellusti määrätä kantajalle 20 miljoonan euron suuruisen sakon.

546 Lisähuomautuksena on todettava, että vaikka sakkojen laskentaa koskevia suunviivoja ei voida soveltaa nyt esillä olevassa asiassa, niissä määrätään, että ”vakavien” rikkomisten osalta sakkoa laskettaessa mahdollisen perusmäärän laskentapohja on 1–20 miljoonaa euroa.

547 Lieventävien olosuhteiden olemassaolon osalta riittää, kun todetaan, että kantajan väitteet ja perustelut on hylätty edellä 536–542 kohdassa.

548 Siltä osin kuin on kysymys rikkomisten tapahtumapaikan huomioon ottamisesta, oikeuskäytännöstä ilmenee, että liikevaihdolla, johon asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa viitataan määrättävän sakon ylärajan määräytymisperusteena, tarkoitetaan asianomaisen yrityksen kokonaisliikevaihtoa, joka on ainoa tekijä, joka osoittaa likimääräisesti kyseisen yrityksen merkitystä ja vaikutusvaltaa markkinoilla. Edellä mainittuun asetuksen N:o 17 säännökseen ei sisälly minkäänlaista alueellista rajoitusta toteutuneen liikevaihdon osalta. Komissio voi edellä mainitun säännöksen asettamissa rajoissa vahvistaa sakon valitsemansa – maantieteellisesti ja tuotekohtaisesti määräytyvän – liikevaihdon perusteella (ks. edellä 473 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Cimenteries CBR ym. v. komissio, 5022 ja 5023 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

549 Nyt esillä olevassa asiassa on näin ollen todettava, ettei komissio ollut velvollinen ottamaan huomioon alueellista arviointiperustetta vahvistaessaan sakon määrää.

550 Kantaja ei myöskään väitä, että komissio olisi ylittänyt sakon enimmäismäärän, joka kantajalle voidaan määrätä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla.

551 Neljäs kanneperuste on näin ollen hylättävä.

*Viides kanneperuste, joka koskee ajan kulumista*

552 Kantajan mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon, että väitettyjen rikkomisten päättymisestä on kulunut yli yksitoista vuotta. Kantaja ihmettelee, missä määrin sakon rankaiseva ja ehkäisevä luonne on ”ajankohtainen”, kun kantaja on mukauttanut myyntipolitiikkaansa komission vaatimusten mukaisesti. Kantaja ei myöskään ymmärrä, millä voitaisiin perustella sakon ehkäisevää vaikutusta kolmansiin yrityksiin nähden.

553 Aluksi on muistutettava, että komissio on nyt käsiteltävänä olevassa asiassa noudattanut asetuksen N:o 2988/74 säännöksiä sekä käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevaa periaatetta. Komissiota ei näin ollen voida arvostella siitä, että se olisi viivytellyt riidanalaisen päätöksen tekemistä.

554 Seuraavaksi on todettava oikeuskäytännöstä ilmenevän, että kun komissio määrittää kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta määrättävien sakkojen suuruutta, sen on otettava huomioon paitsi rikkomisen vakavuus ja asian erityisolosuhteet myös se

asiayhteys, johon kyseinen rikkominen sijoittuu, ja huolehdittava siitä, että sen toiminnalla on ehkäisevä vaikutus erityisesti, kun on kyse rikkomisista, jotka ovat erityisen haitallisia yhteisön tavoitteiden toteuttamisen kannalta (yhdistetyt asiat 100/80–103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 106 kohta ja asia T-279/02, Degussa v. komissio, tuomio 5.4.2006, Kok., s. II-897, 272 kohta).

555 Tämän vuoksi on todettava, että vaikka sakko määrättäisiin uudelleen tietyn ajan kuluttua, se ei voi menettää rankaisevaa ja ehkäisevää luonnettaan, jos on näytetty toteen, että asianomainen yritys on rikkonut kilpailuoikeutta erityisesti syyllistymällä erittäin vakaviin rikkomisiin, kuten nyt esillä olevassa asiassa.

556 Viides kanneperuste on näin ollen hylättävä.

557 Yhteenvetona on todettava, kuten edellä olevista 507–512 kohdasta ilmenee, että riidanalaista päätöstä on muutettava, siltä osin kuin siinä otetaan virheellisesti huomioon raskauttavana olosuhteena, että kantaja oli uusinut rikkomisen.

558 Kantajalle määrätyn sakon määräksi on tämän johdosta vahvistettava 19 miljoonaa euroa.

**Oikeudenkäyntikulut**

559 Työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdassa määrätään, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, unionin yleinen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan.

560 Nyt esillä olevassa asiassa kantajan vaatimukset on todettu osittain perustelluiksi. Unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että tämän asian olosuhteissa on oikeudenmukaista päättää, että kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja sen on korvattava 95 prosenttia komission oikeudenkäyntikuluista ja että komissio vastaa 5 prosentista omia oikeudenkäyntikulujaan.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

**1) Solvay SA:lle [EY] 82 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/33.133–C: kalsinoitu sooda – Solvay) 13.12.2000 tehdyn komission päätöksen 2003/6/EY 2 artiklassa määrätyn sakon määräksi vahvistetaan 19 miljoonaa euroa.**

**2) Kanne hylätään muilta osin.**

**3) Kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan 95 prosenttia Euroopan komission oikeudenkäyntikuluista.**

**4) Komissio vastaa 5 prosentista omia oikeuskäyntikulujaan.**

Meij Vadapalas Dittrich

Julistettiin Luxemburgissa 17 päivänä joulukuuta 2009.

Allekirjoitukset

# Sisällys

Asian tausta . . . . . II - 4638

Oikeudenkäyntimenettely . . . . . II - 4653

Asianosaisten vaatimukset . . . . . II - 4658

Oikeudellinen arviointi . . . . . II - 4659

1. Riidanalaisen päätöksen kumoamista koskevat vaatimukset . . . . . II - 4660

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee ajan kulumista . . . . . II - 4660

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee vanhentumista koskevien sääntöjen virheellistä soveltamista . . . . . II - 4660

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4660

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4662

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee käsittelyaikojen kohtuullisuutta koskevan periaatteen loukkaamista . . . . . II - 4667

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4667

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4670

Toinen kanneperuste, joka koskee riidanalaisen päätöksen tekemistä ja todistusvoimaiseksi saattamista koskevien olennaisten menettelymääräysten rikkomista . . . . . II - 4675

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee kollegisen päätöksenteon periaatteen loukkaamista . . . . . II - 4676

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4676

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4677

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee oikeusvarmuuden periaatteen loukkaamista II - 4679

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4679

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4680

Kanneperusteen kolmas osa, jonka mukaan kantajan oikeutta tulla kuulluksi uudelleen on loukattu . . . . . II - 4683

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4683

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4685

Kanneperusteen neljäs osa, joka koskee sitä, ettei kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa kuultu uudelleen . . . . . II - 4687

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4687

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4688

Kanneperusteen viides osa, joka koskee kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean sääntöjenvastaista kokoonpanoa . . II - 4690

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4690

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4690

Kanneperusteen kuudes osa, joka koskee takavarikoitujen asiakirjojen asetuksen N:o 17 vastaista käyttöä . . . . . II - 4691

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4691

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4694

Kanneperusteen kahdeksas osa, jonka mukaan puolueettomuusperiaatetta, hyvän hallinnon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta on loukattu . . . . . II - 4697

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4697

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4698

Kolmas kanneperuste, joka koskee maantieteellisten markkinoiden virheellistä määritelmää . . . . . II - 4699

Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4699

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4701

Neljäs kanneperuste, joka koskee määräävän markkina-aseman puuttumista . . . . . II - 4705

Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4705

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4708

Viides kanneperuste, jonka mukaan määräävää markkina-asemaa ei ole käytetty väärin II - 4714

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee lisäostoalennuksia . . . . . II - 4714

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4714

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4716

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee Saint-Gobainin konsernialennusta . . . . II - 4723

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4723

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4725

Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee yksinoikeudellisia sopimuksia . . . . . II - 4727

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4727

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4728

Kanneperusteen neljäs osa, joka koskee kilpailulausekkeita . . . . . II - 4732

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4732

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4733

Kanneperusteen viides osa, joka koskee moitittujen menettelytapojen syrjivyyttä . . II - 4734

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4734

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4735

Kuudes kanneperuste, joka koskee asiakirjavihkoon tutustumista koskevan oikeuden loukkaamista . . . . . II - 4737

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sitä, että asianomaista vastaan puhuviin asiakirjoihin ei saanut tutustua . . . . . II - 4739

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4739

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4739

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee sitä, että niiden asiakirjavihkoon sisältyvien asiakirjojen joukossa, joihin kantaja sai tutustua prosessinjohtotoimenpiteiden yhteydessä, oli puolustuksen kannalta hyödyllisiä asiakirjoja . . . . . II - 4741

– Merkitykselliset maantieteelliset markkinat . . . . . II - 4742

– Relevantit tuotemarkkinat . . . . . II - 4743

– Määräävän markkina-aseman olemassaolo . . . . . II - 4744

– Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö . . . . . II - 4745

Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee sitä, ettei kantaja saanut tutustua koko asiakirjavihkoon . . . . . II - 4748

– Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4748

– Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4749

2. Sakon kumoamista tai alentamista koskevat vaatimukset . . . . . II - 4757

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee rikkomisten vakavuuden virheellistä arviointia II - 4757

Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4757

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4759

Toinen kanneperuste, joka koskee rikkomisten keston virheellistä arviointia . . . . . II - 4764

Asianosaisten lausumat . . . . . II - 4764

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta . . . . . II - 4764

Kolmas kanneperuste, joka koskee lieventävien olosuhteiden olemassaoloa . . . . . II - 4765

Kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sitä, ettei rikkomista ollut uusittu . II - 4765

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee kantajan yhteistyötä komission kanssa . . II - 4766

Kanneperusteen kolmas osa, joka koskee luottamuksensuojaa ja kantajan vilpittömän mielen suojaa . . . . . II - 4768

Kanneperusteen neljäs osa, joka koskee oikeusvarmuuden periaatetta . . . . . II - 4769

Kanneperusteen viides osa, joka koskee komission ”yllättävää suhtautumistapaa” . . . . . II - 4770

Neljäs kanneperuste, joka koskee sakon suhteettomuutta . . . . . II - 4770

Viides kanneperuste, joka koskee ajan kulumista . . . . . II - 4772

Oikeudenkäyntikulut . . . . . II - 4774